

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Αποδόμηση ανδροπρεπών προτύπων, κρίση έμφυλων ταυτοτήτων και εγκληματικός μισογυνισμός στη μεταπολιτευτική Ελλάδα.

Μια προσέγγιση στην περίπτωση του Κυριάκου Παπαχρόνη.

Πτυχιακή Εργασία

Επιβλέπων Καθηγητής: Παναγής Παναγιωτόπουλος
Ονοματεπώνυμο: Ελινώ (Ελένη-Κανέλλα) Χριστοπούλου
Έτος: 2016-2017
Εξάμηνο: Εαρινό

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....	3
2. Ιστορικοκοινωνική αναδρομή.....	5
2.1 Κοινωνική οργάνωση με πρότυπο το πατριαρχικό μοντέλο.....	5
2.2 Ανάδειξη του Φεμινισμού ως αντίδραση στην ανδρική κυριαρχία.....	7
2.3 Το ελληνικό φεμινιστικό παράδειγμα.....	9
2.4 Πολιτικοκοινωνική πνοή αλλαγών.....	11
2.4.1 Το εξευρωπαϊσμένο μοντέλο των ελληνίδων.....	13
2.4.2 Το ανδρικό πρότυπο σε κρίση.....	14
2.4.3 Βία κατά των γυναικών.....	17
2.4 Το ΠΑΣΟΚ ως φορέας νομιμοποίησης των αλλαγών.....	19
3. Σπύρος Μπέσκος: Ο δράκος της Παραλίας.....	22
5. Το φαινόμενο “Κυριάκος Παπαχρόνης”	26
5.1 Η επίδραση του στρατιωτικού περιβάλλοντος.....	26
5.2 Το χρονικό της εγκληματικής δράσης.....	27
5.3 Η αποστολή εντοπισμού.....	30
5.3.1 Ο τελικός εντοπισμός	31
5.3.2 Η σύλληψη	31
5.4 Η εκδίκαση της υπόθεσης.....	32
5.4.1 Πρώτη φάση: Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια.....	34
5.4.2 Δεύτερη φάση: Ματαιοδοξία έναντι ακαταλόγιστου.....	36
5.4.3 Τρίτη φάση: Τίτλοι τέλους για τον Κυριάκο.....	37
5.5 Η ιδιόμορφη προσαρμογή εντός της φυλακής.....	37
5.6 Περνώντας από τον Παπαχρόνη στο περιεχόμενο του Κυριάκου.....	38
5.6.1 Το στίγμα του πληγωμένου ανδρισμού.....	41
5.6.2 Η εκδικητική χροιά.....	43
5.7 Το καθρέπτισμα του φαινομένου από τα Μ.Μ.Ε.....	46
5.8 Τα γράμματα στη φυλακή.....	50
6. Συμπεράσματα.....	53
7. Βιβλιογραφία.....	58

1. Εισαγωγή

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι η διερεύνηση του φαινομένου της ανάδυσης εγκληματιών με μίσος προς τις γυναίκες υπό το πρίσμα της ρευστότητας των έμφυλων προτύπων που διακατέχει τη δεκαετία του 1970. Η προσωπικότητα του Κυριάκου Παπαχρόνη θεωρείται κομβικής σημασίας ως ατομική αντανάκλαση των κοινωνικοπολιτικών αλλαγών και της συλλογικής αδυναμίας των ανδρών της εποχής να διαχειριστούν τη νέα θέση που καλούνται να υιοθετήσουν. Η αδυναμία αυτή μελετάται κυρίως σε συνάρτηση με τις έμφυλες σχέσεις, την δυναμική ανεξαρτητοποίηση των γυναικών και την κρίση του ανδρικού προτύπου ως μη κυρίαρχο πλέον.

Η εργασία εκκινεί με μία ιστορική αναδρομή σχετικά με τον πατριαρχικό τρόπο κοινωνικής οργάνωσης και την ανάπτυξη του Φεμινισμού ως αντίδραση σε αυτό το σχήμα. Στη συνέχεια πραγματοποιείται μία εξέταση της συμβολής του φεμινισμού και των πολιτικών αλλαγών στον μετασχηματισμό των έμφυλων προτύπων στο ελληνικό επίπεδο, για τα οποία γίνεται από μία ξεχωριστή παρουσίαση. Παράλληλα γίνεται και μία σύντομη ανάλυση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών Ακολουθεί μία συνοπτική αποτύπωση των αλλαγών αυτών στο έργο του ΠΑΣ.ΟΚ. και στο νομοθετικό πλαίσιο της εποχής.

Η μετατόπιση από το γενικό πλαίσιο κοινωνικού μετασχηματισμού στις προσωπικότητες που ανέδειξε εντός των κόλπων του πραγματοποιείται με μία ανάλυση εγκληματιών, η εγκληματική δράση των οποίων στράφηκε κατά των γυναικών και ιερόδουλων. Ως ενδεικτικές μορφές παρουσιάζονται αυτές του Σπύρου Μπέσκου και Αντώνη Δαγκλή, με χρονικά ενδιάμεσα από αυτές τις δύο προσωπικότητες να εγκιβωτίζεται μία πολύ πιο επιδραστική και καθοριστική- αυτή του Κυριάκου Παπαχρόνη. Η προσωπικότητα του συγκεκριμένου αναλύεται στη συνέχεια υπό το πρίσμα μίας συνολικής διερεύνησης, διαμορφώνοντας ένα ολοκληρωμένο σχήμα που καταδεικνύει πως οδηγήθηκε στις πράξεις που του απέδωσαν το προσωνύμιο "Δράκος της Δράμας".

Ως προς τον Κυριάκο Παπαχρόνη, η ανάλυση εκκινεί με μία αναφορά στη ζωή του και στη θέση του στον στρατό, ενώ στη συνέχεια αναλύεται η εγκληματική του δράση, η αποστολή εντοπισμού του και η ολοκλήρωση της σύλληψης του. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αποτύπωση της εκδίκησης που πραγματοποιήθηκε, στην οποία αναδύονται τα κυριότερα και πιο ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του και οι επιδραστικοί παράγοντες στο υπόβαθρο του που καθόρισαν τα εγκλήματα του.

Ακολούθως επιχειρείται μία εις βάθος ανάγνωση και διερεύνηση της σύνθετης προσωπικότητας του Παπαχρόνη με ιδιαίτερη εστίαση στο ψυχολογικό τραύμα που

πυροδότησε το μίσος του για τις γυναίκες και στην εκδικητική χροιά που είχαν τα εγκλήματα του.

Την κατασκευή του περιγράμματος και περιεχομένου της προσωπικότητας του ακολουθεί μία ιδιαίτερη αναφορά στην αντιμετώπιση του από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας της εποχής, καθώς αξιοπρόσεκτη θεωρείται η προβολή του από αυτά και η αποτύπωση των κοινωνικών στερεοτύπων και έμφυλης ρευστότητας στην προσέγγιση που επιλέγουν. Παράλληλα, την ανάλυση αυτή έπεται μία εξέταση του φαινομένου της αποστολής ερωτικών επιστολών κατά τη διάρκεια της φυλάκισης του από άγνωστες γυναίκες και η ερμηνεία αυτής της συμπεριφοράς.

Τέλος, ακολουθούν τα συμπεράσματα που καταδεικνύουν τη σύνδεση μεταξύ της μεταβατικής κοινωνικής περιόδου και του ξεσπάσματος μίας ενδόμυχης ανδρικής άρνησης της νέας τάξης έμφυλης ισορροπίας μέσω μίας τόσο αντιδραστικής συμπεριφοράς, όπως είναι το έγκλημα.

2. Ιστορικοκοινωνική αναδρομή

Πριν την ανάλυση του ίδιου του φαινομένου που αποτελεί το κύριο θέμα της εργασίας, είναι σημαντικό να ανατρέξουμε λίγο πιο πίσω χρονικά και να πραγματοποιηθεί μία αποδόμηση του κοινωνικού υπόβαθρου που έθεσε τα θεμέλια τόσο της κοινωνικής οργάνωσης με τον άνδρα ως κυρίαρχο, όσο και της γυναικείας χειραφέτησης. Σημαντική είναι η αντιπαραβολή μεταξύ του παραδοσιακού μοντέλου πατριαρχικής οργάνωσης και της ρήξης του που επέφερε ο φεμινισμός στο παγκόσμιο και ελληνικό επίπεδο.

2.1 Κοινωνική οργάνωση με πρότυπο το πατριαρχικό μοντέλο

Το πατριαρχικό πρότυπο, είτε στην ελαφριά είτε στην έντονη μορφή του, χρωμάτισε κάθε κοινωνική και οικογενειακή πτυχή για ένα πολύ μεγάλο κομμάτι του ανθρώπινου πολιτισμού από τις απαρχές του, αποτελώντας σχεδόν καθολική εμπειρία σχετικά με τις έμφυλες σχέσεις στις περισσότερες κοινωνίες. Η λέξη πατριαρχία προέρχεται από τη λατινική λέξη "pater familias" που συμβόλιζε τον άνδρα που διατηρούσε την εξουσία σε ένα σπίτι. Εκκινώντας από τον ιδιωτικό χώρο, η κυριαρχία αυτή διαποτίζει και την κοινωνία, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο ανατροφοδότησης της εδραίωσης της ανδρικής θέσης. Η ανισότητα μεταξύ των δύο φύλων που εκφράζει η πατριαρχία παρατηρείται σε όλη την ανθρώπινη ιστορία, με το ανδρικό φύλο να υπερέχει έναντι του γυναικείου στους περισσότερους τομείς όταν αυτή εκφράζεται.¹

Ένας πολύ ενδιαφέρων ορισμός της πατριαρχίας που αξίζει να αναφερθεί είναι αυτός που δώθηκε από τη Heidi Hartmann, η οποία γενικά υποστήριξε πως το υποκείμενο των δικαιωμάτων προσδιοριζόταν από μία ανδρική και πατριαρχική λογική. Εξέταζε την ανδρική κυριαρχία ως μία μεγάλη διαπλεκόμενη σφαίρα που δημιουργούσε έναν αναπόφευκτο φαύλο κύκλο, στην οποία ο άνδρας ως βασικός εργαζόμενος, αποτελούσε και τον αρχηγό της οικογένειας και συνεπώς ήταν και ο βασικός δρων και εκπρόσωπος στον πολιτικό χώρο. Ο ορισμός που έδωσε για την πατριαρχία εκφράζεται στην ακόλουθη διευρυμένη μορφή περιγράφοντας την πατριαρχία ως "ένα σύνολο κοινωνικό σχέσεων με υλική βάση, όπου υπάρχουν σχέσεις ιεραρχίας και αλληλεγγύης ανάμεσα στους άνδρες, σχέσεις που τους επιτρέπουν να κυριαρχήσουν πάνω στις γυναίκες. Η υλική βάση της είναι ο έλεγχος της εργατικής δύναμης των γυναικών από τους άνδρες, ενώ κομβικά της στοιχεία ο ετεροφυλόφιλος γάμος, η ανατροφή των παιδιών από τις γυναίκες και η οικιακή εργασία τους."²³

1 Malti-Douglas, F. (2007). *Encyclopedia of Sex and Gender*. Detroit: Macmillan., σελ. 125-28

2 Στρατηγάκη, Μ. (2007) *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*, Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 28

3 Βαρίκα, Ε. (1995), "Επανάδρυσή ή επιδιόρθωση της δημοκρατίας ; Το αίτημα της ισάριθμης

Σε γενικότερο επίπεδο πρόκειται για ένα κοινωνικό σύστημα, εντός του οποίου οι άνδρες διατηρούν την κυρίαρχη δύναμη και παρουσία στον πολιτικό χώρο, την ηθική αυτονομία και τα κοινωνικά και ιδιωτικά προνόμια. Αυτό συνεπάγεται πως οι άνδρες έχουν και κυριαρχική εξουσία επί των γυναικών και παιδιών στο οικογενειακό επίπεδο. Η εξουσία δηλαδή ασκείται στον δημόσιο χώρο μέσω των ανδρών ως συλλογικότητα και συνεπώς ως κοινωνική κατηγορία, αλλά και στον ιδιωτικό μέσω της ιδιότητας των ανδρών ως φυσικά πρόσωπα. ⁴ Η πατριαρχία αφορά δηλαδή κυρίως την αντιμετώπιση του άνδρα ως κριτήριο και της γυναίκας ως ένα προαιρετικό συμπλήρωμα. Φυσικά αυτό αποτελεί ένα πρότυπο κοινωνικής οργάνωσης το οποίο διαρκώς μετασχηματίζεται και προσαρμόζεται σε διάφορες μορφές, διατηρώντας όμως τον πατριαρχικό χαρακτήρα στον πυρήνα του, ακόμα και αν διαφοροποιείται στον βαθμό έκφρασης του.

Η κύρια έκφραση του συμπυκνώνεται στο περιεχόμενο του παραδοσιακού κράτους, πριν την έλευση της εκβιομηχάνισης, στο οποίο ο βασικός διαχωρισμός των δυνατοτήτων εντοπίζεται ανάμεσα στο δίπολο άνδρες-γυναίκες. Το πρότυπο αυτού του κράτους είναι που νομιμοποίησε και στη συλλογική συνείδηση τον περιορισμό των γυναικών στον ιδιωτικό τομέα και διαμόρφωσε μία σχεδόν φυσική αντίληψη της γυναικείας υποτέλειας απέναντι στην ανδρική κυριαρχία. Παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, το πατριαρχικό αυτό υπόδειγμα τάξης δεν έληξε με την έλευση του σύγχρονου κράτους, αφού παρά την τυπική και νομική κατοχύρωση της ισότιμης θέσης μεταξύ ανδρών και γυναικών στη Δύση, παρατηρείται έμπρακτη ακύρωση αυτής της κατοχύρωσης σε πολλά επίπεδα. Ενδεικτικό αυτών των πατριαρχικών θραυσμάτων σε μικροεπίπεδο αποτελούν και ορισμένα ανδροκρατούμενα επαγγέλματα, στα οποία η προσθήκη του γυναικείου φύλου προκαλεί ανισορροπία, εντάσεις και σεξιστικές εκδηλώσεις.⁵

Η πατριαρχία ως συσχέτιση με την ίδια την κρατική δομή προσεγγίζεται υπό την οπτική του καπιταλιστικού πατριαρχικού κράτους, το οποίο ανατροφοδοτεί τον διαχωρισμό μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας, εδραιώνοντας συνεπώς και τον αντίστοιχο ταυτοποιητικό διαχωρισμό μεταξύ ανδρών και γυναικών. Αντίθετα, σε ιδιωτικό επίπεδο η πατριαρχική εξουσία εντοπίζεται στον έλεγχο της γυναικείας σεξουαλικότητας και των αναπαραγωγικών λειτουργιών. Ακόμα και σήμερα το σύστημα μεταξύ βιολογικού και κοινωνικού φύλου θεωρείται πως εξακολουθεί να είναι πατριαρχικό έναντι της μητριαρχικής ή ισότιμης μορφής που θα μπορούσε να λάβει.⁶

Η θεώρηση της Butler, της πιο γνωστής ίσως θεωρητικού σχετικά με το φύλο,

αντιπροσώπευσης των φύλων", *Περιοδικό Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 57, σελ. 42-59

4 Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Μεταίχιμο, σελ. 26

5 Αβδελά, Ε. (2006). «Το φύλο στην ιστοριογραφία. Ένα δυο πράγματα που ξέρω γι' αυτό». *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 94, σελ. 38-42.

6 Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Μεταίχιμο, σελ. 26-27

καταδεικνύει τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζει η διαφοροποίηση των φύλων για την κοινωνική οργάνωση και την σταθεροποίηση της πιο ανισομερούς κατανομής της κοινωνικής εξουσίας. Θεωρεί πως η σεξουαλική απελευθέρωση του 1970 δεν κατάφερε να σπάσει την κυριαρχία της ετεροφυλίας ως κεντρικό σημείο αναφοράς, στο οποίο αντιπαράθενται όλα τα υπόλοιπα είδη σεξουαλικότητας, μία αντιπαράθεση που έχει επίσης στο επίκεντρο της την ανδρική σεξουαλικότητα ως κυρίαρχη και βασική επιρροή.⁷

Η εμφάνιση του φεμινισμού αποτέλεσε μία αντίδραση ενάντια σε αυτόν τον τύπο κυρίαρχου κοινωνικού συστήματος με ανδρικό πυρήνα σε οποιοδήποτε επίπεδο. Εξάλλου βασική θέση του φεμινισμού είναι πως και η ίδια η διαφοροποίηση του φύλου αποτελεί τον πρωταρχικό τρόπο νοηματοδότησης των σχέσεων εξουσίας, με τον άνδρα να καταλαμβάνει συνήθως τη θέση του εξουσιαστή.⁸ Η πατριαρχία αντιμετωπίζεται ως ένα άδικο σύστημα που παράγει καταπιεστικούς και περιοριστικούς ρόλους και για τα δύο φύλα και αντιμετωπίζεται σαν μία κοινωνική κατασκευή που μπορεί και πρέπει να διαλυθεί. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η αντίθεση του μέσω της προβολής των κυρίαρχων θέσεων του.⁹

2.2 Ανάδειξη του Φεμινισμού ως αντίδραση στην ανδρική κυριαρχία

Ο φεμινισμός ως σύνολο ιδεολογίας, κινήματος και πολιτικών κινητοποιήσεων με στόχο αρχικά την ισότιμη θέση των γυναικών και την έμφυλη ισότητα στη συνέχεια, συνέδραμε σημαντικά στην αποδόμηση της μορφής και του περιεχομένου των κοινωνικών ταυτοτήτων. Αντιτάχθηκε σε οποιονδήποτε κοινωνικό, οικονομικό ή πολιτικό μηχανισμό που προάγει και νομιμοποιεί την ανδρική κυριαρχία.¹⁰

Διακρίνεται σε τρία κύματα, με το πρώτο να αναδύεται τον 19ο αιώνα έχοντας αντικείμενο τη διεκδίκηση των πολιτικών δικαιωμάτων, το δεύτερο στα μέσα του 20ου αιώνα έχοντας ως στόχο την ενεργότερη εμπλοκή των γυναικών στον δημόσιο τομέα και την ισότιμη θέση τους απέναντι στους άντρες και το τρίτο στη δεκαετία του 1990 με επίκεντρο τη σεξουαλικότητα. Η παρούσα εργασία θα επικεντρωθεί κυρίως στο δεύτερο κύμα, όπως αυτό σχηματίστηκε στην ελληνική κοινωνία και το οποίο διαδραμάτισε τον πιο καθοριστικό ρόλο στη διαφορετική εξέταση και αντιμετώπιση των έμφυλων ρόλων.

⁷ Evans, M. (2004). *Φύλο και Κοινωνική Θεωρία*, Αθήνα: Μεταίχιμο, σελ. 73-9

⁸ Αβδελά, Ε. και Ψαρρά, Α. (1997). *Σιωπηρές ιστορίες: γυναίκες και φύλο στην ιστορική αφήγηση*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ. 309

⁹ Bennett, J. (2006). *History Matters. Patriarchy and the Challenge of Feminism*. Manchester: Manchester University Press., σελ. 50-57

¹⁰ Richards, D. *Resisting Injustice and the Feminist Ethics of Care in the Age of Obama: "Suddenly... All the Truth Was Coming Out"*. *Routledge Research in American Politics and Governance*, σελ.143

Η συμβολή του σε αυτόν τον τομέα μπορεί να συμπτυχθεί στις ακόλουθες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές. Αρχικά, αναχαίτισε τον διαχωρισμό μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας, υιοθετώντας τη διάσημη φράση "το προσωπικό είναι πολιτικό". Παράλληλα, έθεσε στο κέντρο της πολιτικού ανταγωνισμού και διεκδίκησης νέα πεδία κοινωνικής ζωής, όπως η οικογένεια, η σεξουαλικότητα, οι δουλειές του σπιτιού κτλ. Επιπρόσθετα, πολιτικοποίησε την υποκειμενικότητα και την ταυτότητα, εγείροντας προβληματισμό σχετικά με τη διαμόρφωση μας ως έμφυλα υποκείμενα και εμπερικλείοντας και τον σχηματισμό σεξουαλικών ταυτοτήτων.¹¹

Τα κινήματα της δεκαετίας του 1960 έθεσαν στο επίκεντρο το αίτημα της γυναικείας απελευθέρωσης, εστιάζοντας στο ζήτημα της έκτρωσης ως έκφραση της σεξουαλικής επανάστασης. Το αντισυλληπτικό χάπι για παράδειγμα αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για τη διαφοροποίηση της σεξουαλικής από την αναπαραγωγική επιλογή και λειτουργία. Τη δεκαετία του 1970 πραγματοποιείται μία στροφή στο περιεχόμενο του φεμινισμού με την εστίαση του στην κριτική ανάλυση της έμφυλης ταυτότητας του υποκειμένου γενικότερα. Κομβικής σημασίας θεωρείται και η εκκίνηση του κινηματικής δράσης του Φεμινισμού με την απόρριψη της μέχρι τότε εδραιωμένης φρουδικής άποψης σχετικά με τον βιολογικό ντετερμινισμό που κατοχύρωνε ως φυσικό χαρακτηριστικό την κοινωνική κατωτερότητα των γυναικών.¹²

Έτσι, από τη δεκαετία του 1970 και για τις επόμενες τρεις δεκαετίες ο φεμινισμός αποτέλεσε κεντρική παράμετρο επιρροής των κοινωνικών σχέσεων ως προς τα παραδοσιακά στερεότυπα, τις προκαταλήψεις σχετικά με τα φύλα και το ανδρικό πρότυπο. Γονιμοποίησε τις νέες ιδέες σχετικά με τη θέση της γυναίκας και κυρίως για το ότι οι οικογενειακές ευθύνες αφορούν όχι μόνο τις γυναίκες, αλλά και τους άνδρες και την ίδια την κοινωνία. Στο επίκεντρο του βρέθηκε και η αντίληψη σχετικά με το σώμα υπό το πρίσμα της σεξουαλικότητας, αντίληψη που αποτελεί μία πολιτισμική κατασκευή στην επιφάνεια της οποίας αντανακλώνται οι δομές και απόψεις της εκάστοτε κοινωνίας.¹³ Η αυτοδιάθεση του σώματος συνεπώς και ιδιαίτερα του γυναικείου, αποτελεί καθρέπτη του βαθμού της φιλελευθεροποίησης των κοινωνικών απόψεων σχετικά με το φύλο. Οι πιο ριζοσπαστικές φεμινιστικές θεωρήσεις πάντως τείνουν να υπογραμμίζουν την αντιμετώπιση των γυναικών ως σεξουαλικών αντικείμενων από τους άνδρες, οι οποίοι επιβάλλουν τους δικούς τους κανόνες στη σεξουαλική έκφραση τους. Υπό αυτό το πρίσμα, η κοινωνική ρύθμιση της σεξουαλικότητας συνδέεται άμεσα και άρρηκτα με το φαινόμενο της πατριαρχίας, στο

11 Hall, S., Held, D. και McGrew, A., *Η Νεωτερικότητα Σήμερα, Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτική, Πολιτισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλα, σελ 424-5

12 Ιγγλέση, Χ. (1997). *Πρόσωπα γυναικών, προσωπεία συνείδησης. Συγκρότηση της γυναικείας ταυτότητας στην ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Οδυσσέας, Σελ 30-31

13 Karen, G. (1995). *The Woman of Reason : Feminism, Humanism, and Political Thought*. Cambridge: Polity Press, σελ. 120-28

οποίο αντιτάσσεται με πάθος ο φεμινισμός. Η σεξουαλικότητα δηλαδή ερμηνεύεται ως αντανάκλαση του κοινωνικού προτύπου για τις έμφυλες σχέσεις, με την κυριαρχία των ανδρών και την υποταγή των γυναικών να αποτελεί την πιο συνηθισμένη κοινωνική επιταγή.¹⁴

2.3 Το ελληνικό φεμινιστικό παράδειγμα¹⁵

Μετά την πτώση της δικτατορίας το 1974, ο φεμινισμός απέκτησε το δημοκρατικό περιβάλλον που χρειαζόταν για να αναπτυχθεί σε έναν πιο ολοκληρωμένο βαθμό στην Ελλάδα. Φυσικά παρά την πεποίθηση πολλών γυναικών της εποχής, η δεκαετία του 1970 δεν αποτέλεσε την εποχή γέννησης του φεμινιστικού κινήματος στην Ελλάδα, αλλά το δεύτερο κύμα που πέρασε από τη χώρα.

Ήδη από την περίοδο του Μεσοπολέμου υπήρχαν έντονες προσπάθειες εδραίωσης του φεμινιστικού κινήματος στη χώρα, αναμνήσεις όμως που βυθίστηκαν στη λήθη λόγω των πολιτικών και κοινωνικών συγκυριών και έτσι η επανεμφάνιση του κινήματος το 1975 χρωματίστηκε από μία δυναμική αίσθηση καινοτομίας που κατέκλυσε την ελληνική κοινωνία.

Κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου διεκδικήθηκαν κυρίως τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών, μία καλύτερη κοινωνική θέση για τις ίδιες και το δικαίωμα για μαζική είσοδο στην εργασία και της ισότητα εντός αυτής. Αντίθετα, η περίοδος της Μεταπολίτευσης εγκιβώτισε τον Νεοφεμινισμό που ανέδειξε θέματα ταμπού και την ανάγκη για την ύπαρξη νομοθεσίας που θα προωθεί την έμφυλη ισότητα. Αυτήν την εποχή παρατηρείται μία έντονη ενεργοποίηση των νέων γυναικών και ιδιαίτερα των φοιτητριών, οι οποίες στο όνομα του Φεμινισμού πραγματοποιούν πιέσεις προς την εξουσία για την εδραίωση της έμφυλης ισότητας. Πρόκειται για την εποχή ανάδειξης τους, την οποία αγκαλιάζουν με πολύ ενθουσιασμό και πάθος κάνοντας αισθητή την εμφάνιση τους και την ιδεολογία που προασπίζονται στον δημόσιο χώρο. Λόγω αυτού του δυναμισμού καταφέρνουν να σπάσουν ορισμένα κομβικής σημασίας ταμπού σχετικά με τη γυναικεία σεξουαλικότητα και την οικογένεια. Παράλληλα, είναι και η πρώτη φορά που θέματα όπως ο βιασμός, η κακοποίηση και η υποτίμηση των γυναικών θίγονται δημόσια και στοχοποιούνται από το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας ως καταδικαστέα που δεν αρμόζουν στον εκσυγχρονιστικό αέρα που διαπνέει την νέα ευρωπαϊκή πορεία της χώρας.¹⁶

14 Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο, σελ.152-3

15 Βαρίκα, Ε. (2000). *Με διαφορετικό πρόσωπο. Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα: Κατάρτι, σελ. 294-308

16 Βαρίκα, Ε. (2009). *Για μια πολιτική γραμματική του φύλου*. Αθήνα: Πλεθρον, σελ. 19-21

Η δεκαετία του 1970 χαρακτηρίστηκε επίσης από την ίδρυση και επανεμφάνιση των μαζικών γυναικείων οργανώσεων, μέσω κυρίως κομματικών πρωτοβουλιών. Οι οργανώσεις αυτές, αν και αντίθετες στην πλειοψηφία τους με τους στόχους και τα συμφέροντα του φεμινιστικού κινήματος, αποτέλεσαν σίγουρα έναν ακόμα παράγοντα που έφεραν τις γυναίκες στο πολιτικό και κοινωνικό προσκήνιο.

Η Οργάνωση Γυναικών Ελλάδας, ιδρυμένη το 1976 ήταν συνδεδεμένη με το Κ.Κ.Ε. και είχε κυρίως ως στόχο της την υπεράσπιση της εργαζόμενης μητέρας. Η Ένωση Γυναικών Ελλάδας, που αποτέλεσε πρωτοβουλία του ΠΑΣΟΚ μετατράπηκε στον πιο μαζικό φορέα σε πανεθνικό επίπεδο. Τέλος, η Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών, η οποία προωθήθηκε από το Κ.Κ.Ε. Εσωτερικού, είχε τον περισσότερο φεμινιστικό χαρακτήρα και χρωματισμό.

Οι οργανώσεις αυτές αναδείχθηκαν σε σχεδόν αποκλειστικό φορέα αιτημάτων προς την εξουσία σχετικά με τα δικαιώματα των γυναικών. Η δράση τους δεν είχε έμπρακτο και κινητοποιητικό χαρακτήρα, αλλά βασιζόταν κυρίως στη στενή σχέση που διατηρούσαν με τα κόμματα και περιοριζόταν στην οργάνωση σεμιναρίων και συνεδρίων.

Τα κόμματα κατά τη δεκαετία του 1970 παρέμεναν στο σύνολο τους ανδροκρατούμενα και παρουσίαζαν αντιστάσεις στο να αναγνωρίσουν τον νεοαναδυθέντα και ισότιμο ρόλο των γυναικών, ενώ και οι ίδιες οι γυναίκες σαν πλειοψηφία διατηρούσαν επιφυλάξεις σχετικά με τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, επηρεασμένες από τη μέχρι τότε τάξη πραγμάτων.¹⁷

Παρά τις δυσκολίες που δημιουργούσε η ύπαρξη των γυναικείων οργανώσεων και των συμβιβασμών που αναγκάστηκε να κάνει, το αυτόνομο φεμινιστικό κίνημα κατάφερε να διατηρήσει μία σταθερή πολιτική και κοινωνική παρουσία. Η παρουσία αυτή συμπυκνώνεται στην πληθώρα εκστρατειών σχετικά με την αντισύλληψη και τη νόμιμη έκτρωση, καθώς και την κατάργηση των διακρίσεων με βάση το φύλο, αλλά και στις διαδηλώσεις ενάντια στη γυναικεία στράτευση και τα καλλιστεία. Το φεμινιστικό κίνημα κατάφερε να ασκήσει μεγάλη επιρροή στις συνειδήσεις των γυναικών, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε και ο Τύπος του που αριθμούσε πολλά διαφορετικά είδη, όπως προκηρύξεις, φυλλάδια, επιθεωρήσεις και περιοδικά. Η εμφάνιση μάλιστα του περιοδικού "Σκούπα" (1978-1981) συνέβαλε στη δημιουργία μίας πιο συνεκτικής και με χρονική συνέχεια και συνέπεια φεμινιστικής συνείδησης και συνέδεσε την Ελλάδα με προβληματισμούς που βρίσκονταν στο επίκεντρο άλλων χωρών. Παρ'όλα αυτά ο φεμινισμός παρέμεινε μία σύνθεση κινηματικών ομάδων που στόχευαν κυρίως στη δράση και ανάπτυξη θεωρίας εντός των κόλπων της εργασίας, των πανεπιστημίων και

17 Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. (2007) "Κρατικός Φεμινισμός, πολιτικές για την έμφυλη ισότητα και κοινωνικές αντιλήψεις". *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τεύχος 29, σελ. 7-12

των πόλεων, χωρίς την ύπαρξη μίας πιο συνεκτικής δομής και οργάνωσης. Ο δυναμισμός του φεμινισμού ως ολότητα πάντως βρισκόταν στο επίκεντρο της δημοσιότητας την εποχή εκείνη.¹⁸

Η ίδρυση του Αυτόνομου Γυναικείου Κινήματος το 1980 ενσωμάτωσε και προώθησε ακόμα περισσότερες φεμινιστικές ιδέες. Παράλληλα, το Σπίτι Γυναικών της Αθήνας διαπραγματεύτηκε ανοιχτά το θέμα της σεξιστικής βίας και των βιασμών, απορρίπτοντας εντόνως την κατάχρηση του γυναικείου σώματος από τους άνδρες. Το ζήτημα της έκτρωσης αποτέλεσε και στην Ελλάδα κομβικό σημείο που όμως αντιμετώπισε τη μεγαλύτερη αντίσταση. Παρά την απαγόρευση της, το ποσοστό των εκτρώσεων ήταν τραγικό υψηλό κάθε χρονιά, με αυτές να αποτελούν το πιο διαδεδομένο μέσο ελέγχου των γεννήσεων. Στην απαγόρευση τους αντιτάχθηκε ανοιχτά το φεμινιστικό κίνημα, υπό την οπτική ότι συνέδεε αναπόφευκτα την ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη με το γυναικείο σώμα, και παράλληλα εδραίωνε την αίσθηση της ανεμπόδιστης σεξουαλικής δραστηριότητας των ανδρών.¹⁹

Ο συνδυασμός της δράσης του φεμινιστικού κινήματος και των γυναικείων οργανώσεων σίγουρα αφύπνισε συλλογικά τις συνειδήσεις σχετικά με την ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση για τα προβλήματα της γυναικείας καταπίεσης στην Ελλάδα. Αυτή η αφύπνιση αναδείχτηκε και με τις εκδοτικές επιτυχίες οποιουδήποτε θέματος αφορούσε τις γυναίκες, αλλά και με την εμφάνιση πολλών ραδιοφωνικών εκπομπών, αφιερωμάτων και περιοδικών αφιερωμένα σε αυτές. Η Εκδοτική Ομάδα Γυναικών (1979-1981) έθεσε ως επίσημο στόχο της εξάλλου την τροφοδότηση της συζήτησης γύρω από τη γυναικεία απελευθέρωση. Συνεπώς, ο πρωτοεμφανιζόμενος έντονος γυναικείος αέρας εμπότιζε εις βάθος κάθε κοινωνική πτυχή και "εξανάγκαζε" έμμεσα και άμεσα κάθε πολίτη να τον εισπνεύσει, ανεξάρτητα από την προσωπική του πρόθεση.

2.4 Πολιτικοκοινωνική πνοή αλλαγών

Η δεκαετία του 1970 είχε σαν δυναμική την προοπτική της οικονομικής ανάπτυξης και των θεσμικών μεταρρυθμίσεων. Αυτή η δυναμική καθιστούσε τις έμφυλες σχέσεις ζωτικής σημασίας, ώστε να προωθηθούν αποτελεσματικά οι πολιτικοί και οικονομικοί στόχοι της εποχής. Η προοπτική της ένταξης στην ΕΟΚ αναδείκνυε την επιτακτική ανάγκη της προσαρμογής των παραδοσιακών θεσμών στις νέες τάσεις της οικονομίας,

¹⁸ Αθανασίου, Α. (2006). *Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*. Αθήνα: Νήσος, σελ. 85-94

¹⁹ Βαμβακάς, Β. Και Παναγιωτόπουλος, Π. (2014). *Η Ελλάδα στη δεκαετία του '80, Κοινωνικό, Πολιτισμικό και Πολιτικό Λεξικό*. Αθήνα: Επίκεντρο, σελ. 156-158

με ιδιαίτερη εστίαση στο οικογενειακό δίκαιο. Ήδη το Σύνταγμα του 1975 σκιαγράφησε αυτήν την ανάγκη, με την πρόβλεψη μίας εφτάχρονης προθεσμίας για την κατάργηση των νομικών διακρίσεων εις βάρος των γυναικών και με το άρθρο 22 να εδραιώνει την ίση αμοιβή στην εργασία ανεξάρτητα από το φύλο.²⁰

Σε μία κοινωνία τόσο ισχυρά πατριαρχική όπως η ελληνική, ήταν πολύ σημαντική η διαχείριση των νέων θεσμικών μεταρρυθμίσεων ώστε να μη διαταραχτεί η κοινωνική ισορροπία σε βίαιο βαθμό. Ο παραδοσιακός χαρακτήρας ήταν εξάλλου ιδιαίτερα εμφανής ακόμα, ενώ συμπυκνωνόταν στον πιο έντονο βαθμό του στις έμφυλες σχέσεις. Έτσι, αναδείχθηκε η ανάγκη ενός συμβιβασμού που θα εισήγαγε μεν τις νέες θεσμικές αλλαγές, αλλά δεν θα αποσταθεροποιούσε τις υπάρχουσες κοινωνικές θέσεις. Επρόκειτο δηλαδή για μία ανάγκη συμφιλίωσης μεταξύ παράδοσης και εκσυγχρονισμού, στην οποία ίσως προσέκρουε ο πιο δυναμικός χαρακτήρας του φεμινιστικού κινήματος.²¹

Η προσπάθεια νομιμοποίησης της έμφυλης ισότητας απέφερε καρπούς κυρίως λόγω της αντιμετώπισης της ως ένα ωφέλιμο προς όλη την κοινωνία μέσο που θα υποβοηθούσε την εκπλήρωση των αναπτυξιακών και εκσυγχρονιστικών στόχων. Συνεπώς, ο φεμινιστικός χαρακτήρας των διεκδικήσεων έσβηνε μπροστά στην καθοριστική σημασία που είχε η πολιτική αναγκαιότητα της “αλλαγής” και της ενσωμάτωσης ακόμα μίας κατηγορίας “μη προνομιούχων”.

Η δυναμική του κοινωνικού μετασχηματισμού και των αιτημάτων που διατυπώθηκαν τη δεκαετία του '70 βρήκαν και τη νομοθετική τους αποτύπωση κυρίως κατά τη δεκαετία του 1980. Από τις πιο σημαντικές μεταρρυθμίσεις υπήρξε η αναθεώρηση του Οικογενειακού Δικαίου το 1983 με το Νόμο 1329/83, ο οποίος επικύρωσε τη διεθνή συνθήκη του Ο.Η.Ε., με περιεχόμενο την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων εναντίον των γυναικών. Το 1984 πραγματοποιείται η θέσπιση μέτρων ισότητας και η προστασία της μητρότητας, και το 1986 γίνεται κατάθεση ενός νομοσχεδίου σχετικά με την κατάργηση της βίας κατά των γυναικών. Με τον Νόμο 1419/1984 ποινικοποιείται επίσης για πρώτη φορά και ο βιασμός, καταδεικνύοντας την καθυστερημένη προσέγγιση του φαινομένου από την πλευρά της Ελλάδας, μία προσέγγιση που θα αναλυθεί σε επόμενη ενότητα.²²

Η ρευστοποίηση και κατάτμηση των άλλοτε εδραιωμένων και γενικά παραδεκτών προτύπων κοινωνικών σχέσεων και ταυτοτήτων οδηγεί σε μία κρίση των έμφυλων σχέσεων και σε έναν σταδιακό μετασχηματισμό τους. Με αυτή τη διάλυση επέρχονται

20 Καντσάς, Β., Μουτάφης, Β. Και Παπαταξιάρχης, Ε. *Φύλο και Κοινωνικές Επιστήμες στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σελ. 261-64

21 Βαρίκα, Ε. (2000). *Με διαφορετικό πρόσωπο. Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα: Κατάρτι, σελ. 302-305

22 Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. “Γυναίκες και Πολιτική/ Γυναίκες και Πολιτική Επιστήμη”. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, σελ. 3-5

ατελείωτοι πιθανοί συνδυασμοί σύνθεσης ταυτοτήτων και η αντίστοιχη σύγχυση που προκαλείται από αυτήν τη ξαφνική σύμπλεξη ρόλων. Ο πολύ απλός λόγος της σύγχυσης το γεγονός πως οι επιταγές που μία κοινωνία ως συλλογικότητα μπορεί να εκλαμβάνει ως αναγκαίες και να τις προβάλλει με αντίστοιχη ένταση, δεν είναι απαραίτητο πως συνάδουν με τα προσωπικά βιώματα, τις απαιτήσεις, τα πρότυπα και τις επιθυμίες του καθενός.²³ Ακολουθεί ανάλυση των αλλαγών που πραγματοποιήθηκαν μεμονωμένα σε κάθε έμφυλο πρότυπο.

2.4.1 Το εξευρωπαϊσμένο μοντέλο των ελληνίδων

Σταδιακά λοιπόν, με την ενεργοποίηση του νέου θεσμικού πλαισίου, το πρότυπο της ελληνίδας γυναίκας μετασχηματίζεται ριζικά. Το παραδοσιακό γυναικείο πρότυπο της ελληνικής κοινωνίας που εμφανίζεται περισσότερο στον ιδιωτικό τομέα αντικαθίσταται από ένα νέο και απελευθερωμένο με τη δική του δυναμική. Πρόκειται για το πρότυπο της γυναίκας που διατηρεί παράλληλους και ποικιλόμορφους ρόλους, όπως της μητέρας, της συζύγου, της εργάτριας, της ερωμένης, και το οποίο συνάδει καλύτερα πλέον με τον ευρωπαϊκό ιδεότυπο που αποζητά τη φιλελευθεροποίηση της κοινωνικής θέσης του γυναικείου φύλου. Λόγω της προοπτικής της ένταξης στην Ε.Ο.Κ., ανοίγονται δίαυλοι επικοινωνίας με φεμινίστριες από άλλες χώρες και έτσι η γυναικεία συνείδηση ανθίζει και εμπλουτίζεται και στον ελλαδικό χώρο.²⁴

Η αμφισβήτηση της παραδοσιακής γυναικείας υποταγής και του περιορισμού στον ιδιωτικό χώρο είναι πλέον γεγονός που ολοένα και ενισχύεται και αναπαράγεται στην κοινωνική συνείδηση. Η αμφισβήτηση αυτή δεν στερείται πολιτικής σκοπιμότητας, αφού όπως προαναφέρθηκε συμπεριλήφθηκε στις επιτακτικές αναγκαιότητες της εποχής και της ανάγκης σύστασης της εθνικής περηφάνειας. Ενδεικτικό είναι το περιεχόμενο της φράσης που ειπώθηκε κατά τη διάρκεια μίας συζήτησης στη Βουλή το 1977 σχετικά με το ότι η ανωτερότητα της ελληνίδας απέναντι στην γυναίκα της Τουρκίας που είναι υπανάπτυκτη είναι από τα βασικά πλεονεκτήματα που έχει η Ελλάδα απέναντι στην Τουρκία.²⁵

Σημαντικό στοιχείο της εποχής είναι πως οι γυναίκες παύουν να καθορίζονται βάσει της άλλης και ισχυρότερης άκρης του διπόλου άνδρας-γυναίκα, δεν αποτελούν δηλαδή πλέον το αντίθετο άκρο από το επικρατέστερο ανδρικό φύλο. Σημείο τομής θεωρείται η δυνατότητα αυτοκαθορισμού τους και αποδέσμευσης τους από την διαμορφωτική

²³ Τσουκαλάς, Κ. (1990). *Ταξίδι στο Λόγο και την Ιστορία*. Αθήνα: Πλέθρον, σελ. 264-5

²⁴ Βαρίκα, Ε. (2000). *Με διαφορετικό πρόσωπο. Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα: Κατάρτι, σελ. 297

²⁵ Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. "Γυναίκες και Πολιτική/ Γυναίκες και Πολιτική Επιστήμη". *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, σελ. 9

δύναμη που ασκούσε η εξάρτηση από ακριβώς αυτή τη σύνδεση μεταξύ των φύλων. Οι άνδρες καλούνται εκ νέου να προσδιορίσουν την ταυτότητα τους πέραν των ορίων της επιβολής του φύλου τους και συνεπώς οι γυναίκες απολαμβάνουν την ελευθερία του αυθύπαρκτου σχηματισμού τους.²⁶

Φυσικά παρόλο που συνηθίζεται να εξετάζεται μόνο η ανδρική οπτική του μετασχηματισμού ως προβληματική, δεν είναι λίγες και οι γυναίκες που δυσκολεύτηκαν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα και έζησαν στοιχειωμένες από τα παρωχημένα πλέον πρότυπα και τις αντίστοιχες προσδοκίες. Η γυναικεία αυτή αδυναμία δεν εδραζόταν τόσο στην ίδια τη γυναικεία ταυτότητα, όσο στις προσδοκίες από την ανδρική. Ακόμα και γυναίκες που άρχισαν να εμπλέκονται ενεργά και αποτελεσματικά στον δημόσιο και εργασιακό χώρο με πολλές επιτυχίες, είχαν ακόμα την ψευδαίσθηση της ανωτερότητας του άνδρα στον σχεσιακό τομέα. Ανέμεναν δηλαδή την κοινωνική και έμφυλη ισότητα στον δημόσιο χώρο από τη μία, αλλά και τη διατήρηση του προστατευτικού και πιο δυναμικού μοντέλου άνδρα στον προσωπικό τομέα. Ακόμα λιγότερες ήταν φυσικά και αυτές που συνέχισαν να αποζητούν τη συμβιβαστική τους θέση εντός του ιδιωτικού χώρου, ένα φαινόμενο που εκφράστηκε μεν, αλλά πιο υποτονικά. Η αδυναμία του προσδιορισμού των προσδοκιών και του ρόλου του άνδρα από την πλευρά των γυναικών πάντως αποτέλεσε ένα αρκετά συχνό φαινόμενο. Σε αυτήν την κατηγορία εμπίπτουν και γυναίκες που παρά την επιτυχία ή ανεξαρτησία τους, βρίσκονται εγκλωβισμένες σε καταπιεστικές και αρρωστημένες σχέσεις, λόγω της ανάγκης επίδειξης δύναμης ως κριτήριο επιλογής του συντρόφου τους.²⁷ Σύμφωνα με την γνωστή θεωρητικό Κ. Horney πάντως καμία γυναίκα δεν μπορεί να επιθυμεί πραγματικά να είναι υποταγμένη ή εξαρτημένη από τον άνδρα, αλλά αντίθετα η κοινωνικά αδύναμη θέση στην οποία μπορεί να βρίσκονται, είναι που τις ωθεί να υιοθετούν αυτή τη θέση ασφάλειας. Η έμφαση δίνεται συνεπώς για άλλη μία φορά στους κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτισμικούς θεσμούς που διαμορφώνουν και εξωθούν τις γυναίκες σε αντίστοιχες συμπεριφορές.²⁸

2.4.2 Το ανδρικό πρότυπο σε κρίση

Μέχρι τη δεκαετία του 1960 η διάκριση μεταξύ των έμφυλων ρόλων διατηρούσε ακόμα μία σχετικά ξεκάθαρη οριοθέτηση και σταθερότητα παρά την πρόοδο που είχε

26 Βαΐου, Ντ. (2009). "Ταυτότητες/Ετερότητες Γυναικών στην Πόλη". *Ινδικτος*. τεύχος 21, σελ. 175-8

27 Καντσάς, Β., Μουτάφης, Β. Και Παπαταξιάρχης, Ε., (2010). *Φύλο και κοινωνικές επιστήμες στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σελ. 89-119.

28 Ιγγλέση, Χ. (1997). *Πρόσωπα γυναικών, προσωπεία συνείδησης. Συγκρότηση της γυναικείας ταυτότητας στην ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Οδυσσέας, Σελ 28

κατακτηθεί. Ο κοινωνικός ρόλος των ανδρών της εποχής περιοριζόταν σε αυτόν του μονοδιάστατου αρσενικού που κατείχε τον έλεγχο σε έναν μεγάλο αριθμό τομέων ακόμα. Αξίζει να επισημανθεί πως μόλις το 1952 κατοχυρώθηκε το δικαίωμα ψήφου των γυναικών στην Ελλάδα, χρονολογία που καταδεικνύει το νεοαποκτηθέντα χαρακτήρα της προσπάθειας για έμφυλη ισοτιμία. Από το 1960 και μετά αρχίζει να αποσταθεροποιείται η συμπαγής ανδρική ταυτότητα μέσω του μετασχηματισμού της, φέρνοντας κυρίως τους άνδρες σε μία αμηχανία και αδυναμία διαχείρισης των αλλαγών.

Ο μετασχηματισμός αυτός είναι δυσκολότερος να αφομοιωθεί από τους άνδρες, καθώς η νέα τους γενιά καλείται να ανταποκριθεί σε ανάγκες και πρότυπα που βρίσκονται σε σύγκρουση και αντίθεση με τα αντίστοιχα των πατέρων που τους μεγάλωσαν. Την ίδια στιγμή λοιπόν που οφείλουν να προσαρμοστούν και να απολέσουν τον συγκεντρωτικό χαρακτήρα των ρόλων που τους αποδίδονται, βιώνουν και την κατάρρευση του προτύπου βάσει του οποίου διαμορφώθηκε η ταυτότητα τους- αυτό δηλαδή του πατέρα.

Από το σχήμα του άνδρα-κουβαλητή που εξασφαλίζει και παρέχει μέσω της εργασίας όλα όσα χρειάζονται η οικογένεια και η γυναίκα του πραγματοποιείται μετάβαση στο πρότυπο του συντρόφου που μοιράζεται την καθημερινότητα με την ισότιμη σύντροφο του. Η ενασχόληση με τις συναισθηματικές και σεξουαλικές ανάγκες τις συντρόφου παύει να αποτελεί στίγμα ενός μειωμένου ανδρισμού, αλλά μετατρέπεται σε προτέρημα των νέων προβαλλόμενων ανδρικών ταυτοτήτων. Η τόσο κοντινή χρονικά αντίθεση όμως ανάμεσα στις καθημερινές αυτές συνήθειες διχάζει την πλειοψηφία των ανδρών στην αρχή. Πώς να προσαρμοστούν απευθείας στο να μη βρίσκουν έτοιμο φαγητό στο τραπέζι επιστρέφοντας στο σπίτι όταν οι περισσότεροι όλη τους τη ζωή μεγάλωσαν βλέποντας την ίδια αναπαράσταση μεταξύ των γονέων τους καθημερινά; Και η μεταβατική αμηχανία δεν εντοπίζεται μόνο στον ιδιωτικό χώρο, αλλά και στον δημόσιο και εργασιακό που ξαφνικά νιώθουν ότι απειλείται η εδραιωμένη θέση τους και ότι θίγεται το μέχρι τότε πρότυπο του ανδρισμού όταν γυναίκες γύρω τους είναι πιο αναγνωρισμένες ή κερδίζουν περισσότερα χρήματα.²⁹

Η αλλαγή αυτή εμπεριέχει τον κίνδυνο ανάπτυξης χαμηλής αυτοεκτίμησης και συνδρόμου κατωτερότητας μόνο στους άνδρες που συγκρίνονται με τις προηγούμενες γενιές αποδίδοντας στα χαρακτηριστικά που τις διαφοροποιούν από τη σύγχρονη ζωή το στοιχείο της δύναμης και ανωτερότητας. Σε αυτή τη μεταβατική περίοδο παρατηρήθηκαν και πολλές σεξουαλικές δυσλειτουργίες, καθώς ο φαλλός έχει αφομοιωθεί συλλογικά ως το συγκεντρωτικό στοιχείο δύναμης και ανδρισμού. Με το

29 Evans, M. (2004). *Φύλο και Κοινωνική Θεωρία*, Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 106-110

ανδρικό πρότυπο σε βαθειά κρίση, δεν θα μπορούσε και η σωματική του αποτύπωση να μην βιώσει έναν αντίστοιχο βαθμό κρίσης. Εξάλλου η μέχρι τότε τακτική του εξαναγκασμού των αγοριών να πηγαίνουν σε οίκους ανοχής για να αποδείξουν τον ανδρισμό τους δημιούργησε μία πίεση και ανασφάλεια ως προς την ανάπτυξη μίας ισότιμης και υγιούς σεξουαλικής σχέσης.³⁰

Οι άντρες αντιμετωπίζονται ως θύματα ενός ξεπερασμένου προτύπου που τους βασανίζει με εικόνες που δεν ανταποκρίνονται στις νέες συνθήκες και τους δημιουργεί σύγχυση ταυτότητας. Η επίδραση του πατρικού προτύπου είναι από τις πιο καθοριστικές αφού είναι βασική παράμετρος που συντελεί στη διαμόρφωση του ανδρισμού και ξαφνικά ανήκει στο μεταίχμιο δύο διαφορετικών γενιών εντός των οποίων χαράσσεται μία διαχωριστική γραμμή δημιουργώντας αντικρουόμενα συναισθήματα. Παράλληλα οι άνδρες της εποχής μεγάλωσαν με υπερφουσκωμένους μύθους σχετικά με το περιεχόμενο της ανδρικής ταυτότητας, αναπτύσσοντας έτσι έμμονες ιδέες σχετικά την επίτευξη ενός χαρακτήρα που να καταδεικνύει τον "πραγματικό" άνδρα. Σε αυτό το σημείο θεωρείται επιτακτική η ανάγκη απομάκρυνσης από τα χνάρια των προγόνων που επιρρίπτουν το βάρος τους στους ώμους των νέων ανδρών, ώστε να απεγκλωβιστούν και οι ίδιοι από τον φαύλο κύκλο της μη εκπλήρωσης των προσδοκιών τους.

Η ανατροφή επίσης αυτών των ανδρών σε συχνά περιβάλλοντα βίαιης ή σκληρής και υποτιμητικής στάσης απέναντι στις γυναίκες του σπιτιού αποτελεί ένα ακόμα εμπόδιο. Οι εικόνες αυτές έχουν χαρακτήρι βαθεία στη συνείδηση τους και είναι δύσκολο να μετατρέψουν αυτές τις αποτυπώσεις σε μία γεμάτη σεβασμό και ισότιμη αναγνώριση, στάση προς τις συντρόφους τους. Το ξέσπασμα της ανδρικής βίας συχνά ερμηνευόταν ψυχιατρικά όχι σαν απώλεια του αυτοελέγχου, αλλά σαν απώλεια του ελέγχου κάποιου άλλου που θα έπρεπε να ελέγχει, δηλαδή της απώλειας του ελέγχου επί των γυναικών. Η βία δεν βιώνόταν ακριβώς σαν συνειδητή επιλογή, αλλά σαν μία αυτόματη ανακλαστική αντίδραση, η οποία δήλωνε κυρίως την αμυντική εσωτερική στάση του θύτη, μεταφράζοντας τη και σωματικά.³¹

Παράλληλα, ως προς τη βία, αλλά και το φαινόμενο του βιασμού συγκεκριμένα, συχνά ερμηνεύονται ως συνέπειες της αποδυνάμωσης της κανονιστικής δύναμης των κοινωνικών κανόνων, με τον βαθμό ανισότητας των φύλων να βρίσκεται στο κέντρο αυτών των κανόνων.³² Σύμφωνα με την Μπέατριξ Κάμπελ (1993) η εγκληματική

30 Γρηγορόπουλος, Η. (2007). *Η ανδρική ταυτότητα κατά την αντίληψη δύο γενεών Ελλήνων.*

Ανίχνευση της σχηματικής σταθερότητας και αλλαγής της ανδρικής ταυτότητας. Διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. σελ. 38-45 (διαθέσιμο στο:

<http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15272#page/38/mode/2up>)

31 Μπαρμπαλιού, Ε. (2017). *Η επιστροφή του άνδρα, λύνοντας τη σιωπή αιώνων.* Αθήνα: Πεδίο, σελ 55-67

32 Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής.* Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο, σελ. 176-77

συμπεριφορά πολλών ανδρών και ιδιαίτερα αυτών που βρίσκονται στην αρχή της ενηλικίωσης τους οφείλεται σε μία "κρίση του ανδρισμού" που άρχισε να κάνει την εμφάνιση της στις σύγχρονες κοινωνίες. Αυτήν την κρίση την προβάλλει ως αντιπαράθεση στις εποχές που οι άνδρες είχαν μία ξεκάθαρη σειρά στόχων που έπρεπε να ολοκληρώσουν, όπως η εύρεση εργασίας και η μετέπειτα οικονομική υποστήριξη μίας γυναίκας και οικογένειας. Η αμφισβήτηση αυτού του ρόλου από την ανεξαρτητοποίηση των γυναικών και των πιο σύνθετων και διαπλεκόμενων κοινωνικών και έμφυλων ρόλων οδηγεί τους άνδρες σε μία εσωτερική αποδιοργάνωση, η οποία συχνά βρίσκει διέξοδο στην παραβατική συμπεριφορά και το έγκλημα.³³

Αντιπροσωπευτική των αλλαγών αυτής της δεκαετίας θεωρείται και η αποτύπωση τους στον Έντυπο Τύπο της επόμενης δεκαετίας που ακολούθησε, δηλαδή του 1980. Εκεί σκιαγραφείται η πλήρης κατάρριψη του προτύπου του "άνδρα-κουβαλητή", αλλά και η αμφισβήτηση των μέχρι τότε ανδρικών προτεραιοτήτων, όπως η έννοια του οικογενειάρχη, και η αντικατάστασή τους με νέες. Ενδεικτικές αναδυόμενες προτεραιότητες ήταν η επαγγελματική επιτυχία, ο πλούτος, η υπερβολική κατανάλωση, η έμφαση στην εξωτερική εμφάνιση, η υπέρβαση των ταμπού, η σωματική αισθητική κλπ. Παράλληλα, φαίνεται να ξεπερνάται σχεδόν οριστικά η μαχητική και συχνά μιλιταριστική ανδροπρέπεια και αρρενωπότητα που χαρακτήριζε την ανδρική ταυτότητα της Μεταπολίτευσης. Παρατηρείται μεταστροφή της επιτυχίας των ηγεμονικών ανδρικών ταυτοτήτων της πρώτης μεταπολιτευτικής περιόδου προς ένα χαλαρωμένο πρότυπο που έχει στο κέντρο της ταυτότητες όπως αυτή του "γιάπη" ή του "τεχνοκράτη".

Το πέρασμα ανάμεσα στις δύο δεκαετίες διαγράφει ξεκάθαρα την ρήξη με το στερεότυπο του "σκληρού αρσενικού" και του παραδοσιακού ανδρισμού, αφού πλέον δεν θεωρούνται κυρίαρχο στοιχείο η παραδοσιακή εξουσιαστική εικόνα και η σωματική ρώμη. Στην ανδρική ατζέντα εντάσσονται πλέον ξαφνικά "θηλυπρεπείς" συνήθειες όπως είναι η χρήση καλλυντικών, η μόδα, η υγιεινή διατροφή. Οι άνδρες που δεν συμπορεύουν με αυτήν την αναθεωρημένη εικόνα, χαρακτηρίζονται ως παρωχημένοι και ανήκουν σε ένα ξεπερασμένο πλέον κοινωνικό πλαίσιο.³⁴

2.4.3 Βία κατά των γυναικών

Μετά την έλευση της Μεταπολίτευσης στο ελληνικό επίπεδο, η βία κατά των γυναικών ανάγεται σε κοινωνικό πρόβλημα, για το οποίο υπήρξε μεγάλη γυναικεία και

³³ Giddens , A. (2009). *Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg, σελ. 280-281

³⁴ Βαμβακάς, Β. και Παναγιωτόπουλος, Π. (2014). *Η Ελλάδα στη δεκαετία του '80, Κοινωνικό, Πολιτισμικό και Πολιτικό Λεξικό*. Αθήνα: Επίκεντρο, σελ. 30-31

φεμινιστική κινητοποίηση. Αντιμετωπίστηκε ως μία σεξιστική τακτική που εκφράζει τον βαθμό της ανδρικής εξουσίας και αναπαράγει την ανδροκρατούμενη ιεραρχία δόμησης της έμφυλης κοινωνίας.

Υπό αυτήν την οπτική το περιεχόμενο της βίας δεν περιορίζεται σε μία ατομική εκδήλωση συμπεριφοράς, αλλά εξαπλώνεται παραπέρα, αποτελώντας έναν μηχανισμό νομιμοποίησης της ανδρικής υπεροχής.³⁵ Ο βιασμός αποτελεί τη "συνειδητή διαδικασία εκφοβισμού με την οποία όλοι οι άνδρες κρατούν όλες τις γυναίκες σε κατάσταση φόβου" (Susan Brownmiller 1975). Αυτή η μορφή βίας μπορεί να ερμηνευθεί και σαν έναν τρόπο άσκησης κοινωνικού ελέγχου μέσω της σωματικής επιβολής που διαχέεται και στην υπόλοιπη σφαίρα ζωής. Μέσω του βιασμού δεν θίγεται άμεσα μόνο το ίδιο το θύμα, αλλά ο εκφοβισμός διαχέεται έμμεσα και στο ευρύτερο κοινωνικό φάσμα που περιλαμβάνει τα υπόλοιπα εν δυνάμει θύματα. Δημιουργείται έτσι ένα παρασκηνακό καθεστώς φόβου που σταθεροποιεί το δίπολο ανδρικής κυριαρχίας και γυναικείας υποταγής, εγγράφοντας το άτυπα στις ατομικές και συλλογικές συνειδήσεις.

Ο βιασμός αποτελεί τη "συνειδητή διαδικασία εκφοβισμού με την οποία όλοι οι άνδρες κρατούν όλες τις γυναίκες σε κατάσταση φόβου". (Susan Brownmiller, 1975) Συνολικά, υπό τη φεμινιστική οπτική, η σεξουαλικότητα αποτελεί μία κοινωνική κατασκευή εντός της οποίας ασκούνται σχέσεις εξουσίας, και από αυτό ακριβώς το σχήμα ερμηνεύεται η σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών ή και ανδρών. Σημαντική παρατήρηση που συνάδει με αυτό το στοιχείο, είναι πως μέσω αυτής της οπτικής ερμηνεύεται και η ανάγκη των βίαιων ή αντιδραστικών προς τις γυναίκες ανδρών να υποτάξουν, εξευτελίσουν, πληγώσουν και και κακοποιήσουν σεξουαλικά σε πρώτο και σημαντικότερο επίπεδο το ίδιο το γυναικείο σώμα. Δεν είναι τυχαίο που μέσω ακριβώς αυτής της υποταγής και κακοποίησης του σώματος, ενισχύεται το αίσθημα ανδρισμού αυτών των ατόμων και αισθάνονται πως επιβάλλεται η κυριαρχία τους. Σύμφωνα με τις φεμινιστικές θεωρίες της εποχής η βία με τη μορφή του βιασμού αποτελεί εργαλείο διατήρησης της υποταγής των γυναικών σε ένα άνισο κοινωνικό σύστημα.³⁶

Βία κατά των γυναικών εντοπίζεται και σε άλλα είδη προσπάθειας χειραγώγησης της σεξουαλικότητας εκτός της σωματικής βίας, όπως είναι η απαγόρευση των αμβλώσεων, η ταύτιση της σεξουαλικότητας με την αναπαραγωγή, η ηθική παρενόχληση στον εργασιακό χώρο κλπ. Αυτές οι μορφές βίας μπορεί να συνεισφέρουν στην πολύ πιο καταλυτική δέσμευση και εξάρτηση των γυναικών από τους άνδρες λόγω της πρακτικού επιπέδου υποτέλειας που δημιουργείται και περιορίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα τους. Δεδομένης λοιπόν της σύμπλευσης της ελληνικής ηθικής και κοινωνικής θεώρησης με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά μέχρι τη δεκαετία του

35 Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 153

36 Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο, σελ. 176-77

1970 και την τουλάχιστον τυπική κατάργηση τους τη δεκαετία του 1980, είναι εύλογες οι επιπτώσεις της και στο ατομικό επίπεδο συμπεριφοράς. Το μη διευκολυντικό νομικό και κοινωνικό πλαίσιο για την επίτευξη της έμφυλης ισότητας και απελευθέρωσης των γυναικών, πλάθει και αντίστοιχες συνειδήσεις που καλλιεργούνται ενσωματώνοντας και νομιμοποιώντας αυτές τις θεωρήσεις που ασυνείδητα απορροφούν με τη διαβίωση τους σε μία κοινωνία που προάγει αντίστοιχες αξίες.³⁷

Καθοριστικής σημασίας για την καλλιέργεια βίας θεωρείται και η τέχνη με τη μορφή της επίδρασης των λαϊκών ασμάτων και του κινηματογράφου που διέπνεε ακόμα την εποχή. Η επιθετικότητα και βία των ανδρών φαίνεται να επηρεάζεται και καθορίζεται και μέσω της παρακολούθησης πορνογραφίας, λόγω του υποτακτικού συνήθως ρόλου που υιοθετεί η γυναίκα και της έντονης σεξουαλικής ή και σαδιστικής βίας που μπορεί να εμπεριέχει. Σύμφωνα με την Andrea Dworking η επίδειξη ανδρικής και σεξουαλικής βίας μέσω της πορνογραφίας αποτελεί τρόπο νομιμοποίησης του βιασμού.³⁸

Το παράδειγμα της Ελλάδας σχετικά με τη δίωξη του βιασμού εξάλλου αντιμετώπιζε πολλά εμπόδια, κυρίως για τις γυναίκες που τον κατέδιδαν. Όχι απλώς μπορεί να βρίσκονταν αντιμέτωπες με τον κοινωνικό εξευτελισμό και στιγματισμό, αλλά η ίδια η εξέταση τους από τις αρχές μπορεί να αποδεικνυόταν ιδιαίτερα ψυχοφθόρος μέσω της αμφισβήτησης που αποτελούσε την πηγαία αντίδραση προς τους ισχυρισμούς τους. Σε μία κοινωνία με τόσο έντονα στερεότυπα φύλου ως προς τη σεξουαλικότητα, η εντύπωση πως τα θύματα προκαλούν τον βιασμό φαίνεται να ανακουφίζει το βάρος που επωμίζεται ο θύτης και βιαστής. Δεν είναι τυχαίο που την εποχή εκείνη το μεγαλύτερο ποσοστό που έφτανε στην καταδίκη βιαστών αντιστοιχούσε σε τουρίστριες που διατηρούσαν απόσταση από την κοινωνική στρέβλωση της ελληνικής κοινωνίας ως προς ένα τόσο κομβικό ζήτημα. Η αντιμετώπιση αυτή του βιασμού αποτελεί ακόμα μία κατάδειξη των καταλοίπων της παλαιάς τάξης σχετικά με τις έμφυλες σχέσεις και τη σεξουαλικότητα που υπέσκαπτε τα θεμέλια εδραίωσης μίας έμφυλης ισορροπίας.

2.4 Το ΠΑΣΟΚ ως φορέας νομιμοποίησης των αλλαγών

Με την είσοδο της δεκαετίας του 1980 ο πιο ριζοσπαστικός χαρακτήρας του φεμινισμού είχε από καιρό αρχίσει να εξουδετερώνεται, ώστε να ενσωματωθεί κρατικά προς όφελος του γενικότερου εκσυγχρονισμού της χώρας. Παρά την αντίθεση του με τις γυναικείες οργανώσεις, τις αδυναμίες που επέδειξε και την αποσιώπηση που

37 Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο, σελ. 154

38 Roper, C. (03/07/2017). "There's Nothing 'Feminist' About Defending Pornography". *Huffington Post* (διαθέσιμο στο: http://www.huffingtonpost.co.uk/caitlin-roper/theres-nothing-feminist-a_b_17353836.html)

σταδιακά άρχισε να βιώνει, το περιεχόμενο του φεμινισμού νομιμοποιήθηκε με την ανάληψη της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ το 1981. Οι φεμινιστικές κατακτήσεις θεωρείται ότι δεν αναγνωρίστηκαν στο κίνημα, αλλά αντιμετωπίστηκαν περισσότερο ως άνωθεν παραχωρήσεις από την εξουσία. Η χρονιά του 1981 πάντως ανήγαγε τον φεμινισμό σε επίσημη ιδεολογία και αποτέλεσε αφετηρία για τη νομοθετική ισότητα που εισήγαγε η κυβέρνηση.³⁹⁴⁰

Με την έλευση του ΠΑΣΟΚ λοιπόν φάνηκε να δίνεται ένα τέλος στους δισταγμούς που είχαν προηγούμενες κυβερνήσεις σχετικά με ορισμένα νομοσχέδια, τα οποία δουλεύτηκαν από επιτροπές με μέλη από τους κόλπους των φεμινιστικών οργανώσεων. Έτσι, από το 1982 μέχρι το 1985 ψηφίστηκαν νόμοι που κατέστησαν τις ελληνίδες ισότιμα μέλη της ευρωπαϊκής κοινωνίας. Οι νόμοι αυτοί εμπεριείχαν την κατάργηση του θεσμού της προίκας, της έννοιας του αρχηγού της οικογένειας και της πατρικής εξουσίας, και επέφεραν την ισότητα στην εργασία, την υιοθέτηση του πολιτικού γάμου και τη διατήρηση του πατρικού επωνύμου από τις γυναίκες μετά τον γάμο. Παράλληλα, προβλέπεται η από κοινού λήψη των αποφάσεων που αφορούν το συζυγικό ζευγάρι και τη γονεϊκή τους ιδιότητα, η θέσπιση του συναινετικού διαζυγίου, η αλλαγή του περιεχομένου της χορήγησης διατροφής, η θέσπιση ορίου ηλικίας για τον γάμο και η ηθικοποίηση του γάμου.⁴¹

Οι κοινοβουλευτικές συζητήσεις σχετικά με τα γυναικεία αιτήματα και τους νομοθετικούς μετασχηματισμούς υπέρ τους χαρακτηρίστηκαν από ομοφωνία ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα. Με αυτόν τον τρόπο αναδείχθηκε η αναγκαιότητα των αλλαγών αυτών, άσχετα από κομματικούς χρωματισμούς και συμφέροντα, αλλά με γνώμονα τον εθνικό εκσυγχρονισμό και τη φυσική πορεία προσαρμογής των ελληνικών παραδόσεων.

Το ΠΑΣΟΚ αποτέλεσε ουσιαστικά μία απάντηση για τη συμμετοχή των γυναικών στον δημόσιο χώρο. Η θετική προς την εμπλοκή των γυναικών τοποθέτηση του ΠΑΣΟΚ επιβεβαιώνεται και από τις εκλογές του 1985 που εδραίωσαν μία ουσιαστική αλλαγή στην έμφυλη εκλογική συμπεριφορά. Αυτή ήταν η μαζικότερη κατάθεση ψήφου σε μη δεξιά κόμματα από τις γυναίκες συγκριτικά με τους άνδρες. Η γυναικεία αυτή υπερψήφιση του ΠΑΣΟΚ, αποδεικνύει και την αναγνώριση από τις ίδιες τις γυναίκες της θετικής για το φύλο τους πολιτική που ακολουθούσε, ενώ παράλληλα προβάλλει και την απόκλιση του γυναικείου πληθυσμού από το συντηρητικό στερεότυπο στο οποίο εντασσόταν. Μετά από αυτές τις εκλογές αρχίζουμε να παρατηρούμε ολοένα μεγαλύτερη σύγκλιση μεταξύ της ανδρικής και γυναικείας ψήφου, ώσπου το 1993 να

39 Βαρίκα, Ε. (2000). *Με διαφορετικό πρόσωπο. Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα: Κατάρτι, σελ. 294-308

40 Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. (2007) "Κρατικός Φεμινισμός, πολιτικές για την έμφυλη ισότητα και κοινωνικές αντιλήψεις". *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τεύχος 29, σελ. 17-24

41 Φάτσης, Γ. (16/12/1982) "Τώρα ο νόμος είναι με τις γυναίκες και όχι εναντίον τους". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

υπάρξει και εδραιωθεί σχεδόν πλήρης εξάλειψη των διαφορών τους.⁴²

Βασικός στόχος της συγκεκριμένης πολιτικής του κόμματος δεν ήταν φυσικά η ανατροπή του συστήματος έμφυλων σχέσεων εξουσίας, αλλά κυρίως η διευκόλυνση των γυναικών για την άσκηση των ρόλων τους, που έμμεσα νομιμοποιούσε περαιτέρω τον διαχωρισμό μεταξύ ανδρικών και γυναικείων ρόλων και η κατάργηση των αδικιών εις βάρος τους. Οι διευκολύνσεις που παραχωρήθηκαν στόχευαν στην τυπική εξίσωση των γυναικών με το ανδρικό πρότυπο, αλλά έχοντας βασικό γνώμονα τη μη παρεμπόδιση από τους οικιακές τους ευθύνες.⁴³

42 Βαμβακάς, Β. και Παναγιωτόπουλος, Π. (2014). *Η Ελλάδα στη δεκαετία του '80, Κοινωνικό, Πολιτισμικό και Πολιτικό Λεξικό*. Αθήνα: Επίκεντρο, σελ. 640-41

43 Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. (1996) "Πολιτική ταυτότητα, γυναικεία υποκειμενικότητα και δημοκρατία." *Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης*, τεύχος 30, σελ. 39

3. Σπύρος Μπέσκος: Ο δράκος της Παραλίας

Πριν την ενασχόληση με το βασικό μας αντικείμενο ανάλυσης, δηλαδή τον Κυριάκο Παπαχρόνη, κρίνεται αξία αναφοράς και μία παρόμοια προσωπικότητα και υπόθεση που απασχόλησε την Ελλάδα ακριβώς πριν τον Παπαχρόνη, αυτή του Σπύρου Μπέσκου. Υπάρχουν μάλιστα και αναφορές που υποστηρίζουν ότι οι ειδήσεις για τη δράση του Μπέσκου βοήθησαν στο να αναδυθεί και να εκφραστεί με λιγότερες αναστολές η δράση του Παπαχρόνη.

Ο Σπύρος Μπέσκος αποτελούσε έναν φαινομενικά φιλήσυχο και συνηθισμένο άνθρωπο, καθώς ήταν φυσικοθεραπευτής, παντρεμένος και πατέρας και οι δικοί του άνθρωποι έκαναν λόγο για έναν βαθύτατα ευγενικό άνθρωπο. Η δράση του ως βιαστής και δολοφόνος ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 1981, ενώ έληξε με τη σύλληψη του τον Οκτώβριο του 1982.

Οι συνεχόμενες καταγγελίες αποτύπωσαν ξεκάθαρα τον τρόπο δράσης του, ο οποίος χρονικά περιοριζόταν από την Παρασκευή το βράδυ μέχρι τα ξημερώματα της Κυριακής, εκμεταλλευόμενος το Σαββατοκύριακο, ενώ κύριος στόχος του ήταν οι ιερόδουλες. Στην αρχή περιοριζόταν στην περιοχή της Παραλιακής, ενώ στη συνέχεια εξαπλώθηκε και στα Βόρεια Προάστια, με τα χτυπήματα του να πραγματοποιούνται κυρίως τις νυχτερινές ώρες.⁴⁴

Ως προς την τακτική του, συνήθιζε να προσεγγίζει ανυποψίαστες γυναίκες ή ιερόδουλες και είτε με τη συναίνεση τους είτε μέσω της χρήσης βίας προσπαθούσε να τις βάλει στο μπλε Οτομπιάνκι αυτοκίνητο του και να τις οδηγήσει σε ερημικές και απομονωμένες περιοχές.

Ο Μπέσκος συνήθιζε μετά την επίθεση του στις επιλεγόμενες γυναίκες, να τους προκαλεί ασφυξία με ένα σχοινί γύρω από τον λαιμό τους μέχρι αυτές να λιποθυμήσουν και να προχωρεί στον βιασμό τους όσο αυτές ήταν σε λιπόθυμη κατάσταση. Από αυτή τη μέθοδο, του προσέδωσαν και το ψευδώνυμο "Ο δράκος με το σχοινί". Όταν οι γυναίκες ξυπνούσαν, βρίσκοταν εγκαταλελειμμένες και με δεμένα τα χέρια πίσω από την πλάτη. Ενδεικτική θεωρείται η διαπίστωση πως στις περισσότερες περιπτώσεις δεν χρειαζόταν καν να είναι βίαιος, αλλά επέλεγε τη βία σαν τρόπο εκτόνωσης της απόλαυσης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η τάση του να φιμώνει τις γυναίκες -χρησιμοποιώντας από κουκουνάρια μέχρι τα ίδια τα σουτιέν τους- ακόμα και όταν αυτές δεν αντιστέκονταν φωνάζοντας και παρόλο που βρίσκονται σε απόλυτα ερημικές περιοχές. Η τάση του αυτή ερμηνεύτηκε από ψυχολόγους της εποχής ως έκφραση της ανάγκης του για κατάπνιξη τόσο του γυναικείου λόγου, όσο και της

44 Μαθιουδάκης, Μ. (10/10/1983) "Ο δράκος δούλευε όλη τη βδομάδα και χτυπούσε μόνο τα Σαββατοκύριακα". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

γυναικείας φύσης εν γένει.⁴⁵

Λόγω της ιδιαιτερότητας της δράσης του, του αποδώθηκαν πολλά προσωνύμια όπως "Ο δράκος της παραλιακής" και "Ο δράκος με το σχοινί". Συνολικά, κατάφερε να ολοκληρώσει τον βιασμό και στραγγαλισμό 2 γυναικών, ενώ πραγματοποίησε και 14 άλλες απόπειρες ανθρωποκτονίας και βιασμού.⁴⁶

Η αστυνομία κινητοποιήθηκε γρήγορα τοποθετώντας γυναίκες αστυνομικούς-δολώματα σε γνωστές πιάτσες της Αθήνας, οι οποίες θα ειδοποιούσαν άμεσα τις ενισχύσεις σε περίπτωση που εντόπιζαν τον καταζητούμενο δράστη. Το σχέδιο δεν άργησε να επιφέρει αποτελέσματα και έτσι στις 7 Οκτωβρίου του 1983, ο Μπέσκος προσέγγισε την αστυνομικό Πολυξένη Ταμπάκη, με αποτέλεσμα να οδηγηθεί στη σύλληψη του.

Παρά την άρνηση των κατηγοριών, ο Μπέσκος λύγισε και ομολόγησε τα πάντα, όταν παρουσιάστηκε ενώπιον του ένα από τα θύματα του, μία εικοσάχρονη κοπέλα, η οποία είχε μείνει και έγκυος από τον βιασμό.

Την αποκάλυψη του ονόματος του ακολούθησε μεγάλο κύμα απορίας, καθώς κανένας από τους οικείους του δεν μπορούσε να πιστέψει την τόσο αντικρουόμενη με όσα ήξεραν κρυφή του ταυτότητα. Αντίστοιχα με την υπόθεση Παπαχρόνη που θα ακολουθήσει, ο Τύπος επικεντρώθηκε και αυτήν τη φορά στην προβολή των θετικών χαρακτηριστικών αυτού του άνδρα και οικογενειάρχη, παρά την εγκληματική του ταυτότητα. Ιδιαίτερη αναφορά γινόταν στην υποδειγματική του καριέρα, το ενδιαφέρον τους για τις τέχνες και το αξιόλογο περιεχόμενο της συζυγικής του ιδιότητας. Η εκδίκαση της δίκης του οδήγησε στο να καταταδικαστεί δύο φορές σε θάνατο και σε 25 χρόνια κάθειρξης, όμως η παραδειγματική του στάση στη φυλακή επέτρεψε την αποφυλάκιση του τον Αύγουστο του 2008.⁴⁷

45 Αθανασίου, Α. (3/4/2004). "Προκάλεσα μεγάλο και άδικο πόνο...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 23

46 Σπυροπούλου, Β. (18/10/1983). "Ανατριχιαστική αντιπαράσταση δράκου-θυμάτων". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3

47 Καββάθας, Β. (11/10/1983). "Ομολογίες χωρίς ξύλο...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3

4. Αντώνης Δαγκλής: Ο δολοφόνος των ιερόδουλων

Πριν από την ανάλυση του σύνθετου φαινομένου “Κυριάκος Παπαχρόνης” άξιας σημασίας θεωρείται και μία παρόμοια προσωπικότητα που σχηματίστηκε αργότερα και για την οποία γίνονται συχνά συνδέσεις με αυτή του Παπαχρόνη ως προς την υποσυνείδητη επίδραση. Εμφανίζεται λοιπόν μία αλυσιδιακή σύνδεση της απελευθέρωσης και έμπρακτης έκφρασης του καταπιεσμένου μίσους από διαφορετικά άτομα στον χρόνο προς τις γυναίκες, όσο αυξάνεται η εγκληματική δράση προς αυτές. Μία δεκαετία λοιπόν μετά τον Κυριάκο Παπαχρόνη, τον Οκτώβριο του 1995, κάνει την εμφάνιση της μία παρόμοια εγκληματική μορφή, αυτή του Αντώνη Δαγκλή.

Ο Αντώνης Δαγκλής κατάφερε να σκοτώσει τρεις ιερόδουλες, ενώ αποπειράθηκε να επιτεθεί σε άλλες πέντε και κατατάχθηκε όπως και οι δύο προηγούμενοι του στην κατηγορία των δολοφόνων κατά συρροή.

Αυτό που προκαλεί εντύπωση στην περίπτωση του είναι ο βαθμός της βίας που εξαπέλυε προς τα θύματα του. Η τεχνική του θύμιζε τον Σπύρο Μπέσκο, αφού επίσης αξιοποιούσε το στοιχείο του σχοιניού για την υποταγή και τον τελικό στραγγαλισμό του θύματος, όμως η βία του δε σταματούσε εκεί. Το πρώτο του θύμα ιδιαίτερα, η ιερόδουλη Ελένη Παναγιωτοπούλου βρέθηκε όχι απλά στραγγαλισμένη, αλλά και με αφαιρεμένα σπλάχνα, κομμένες θηλές και τεμαχισμένη σε κομμάτια. Η βαρβαρότητα της πράξης υπέδειξε έντονα στοιχεία μίσους και έναν βαθύτερο λόγο ανάπτυξης της επιθετικής συμπεριφοράς.⁴⁸

Η αποκάλυψη του στις αρχές έγινε από το τρίτο υποψήφιο θύμα του, τη βρετανίδα Αν Χάμσον, η οποία όταν του εξήγησε ότι δεν επρόκειτο για κοινή ιερόδουλη, αλλά προσπαθούσε απλώς να γυρίσει στην πατρίδα της, ο ίδιος αποφάσισε να την αφήσει ελεύθερη, με την προτροπή να προσέχει.

Ο Δαγκλής χρησιμοποιούσε ένα λευκό βανάκι για τη μετακίνηση του, το οποίο αποτέλεσε και το στοιχείο που πρόδωσε την παρουσία του στην αστυνομία, με αποτέλεσμα να συλληφθεί στις 21 Ιανουαρίου του 1996.

Όπως και στην περίπτωση του Παπαχρόνη, αίτιο για την εγκληματική του δράση ανάγεται να είναι τα ψυχολογικά τραύματα που υπέστη στο παρελθόν. Κατά τον ίδιο, στιγματίστηκε ανεπανόρθωτα από τον έντονο βαθμό βίας που δέχονταν ο ίδιος, η μητέρα του και ο αδελφός του από τον πατέρα του, έναν βαθμό βίας που αποτυπώθηκε στο υποσυνείδητο του και δεν κατάφερε να τον ξεπεράσει. Πολύ πιο καθοριστικής σημασίας ψυχολογικό τραύμα θεωρείται επίσης και μία εμπειρία που είχε όταν η μητέρα του αναγκάστηκε να δουλέψει σε ένα χαμηλής ποιότητας μπαρ ύστερα από τον θάνατο

48 Λαμπρόπουλος, Β. (17/9/2013). “Εξι δράστες, δώδεκα φρικιαστικά εγκλήματα”. *ΤΟ ΒΗΜΑ* (διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=530460>)

του πατέρα του. Όταν ο ίδιος πήγε να επιβεβαιώσει το γεγονός, βρέθηκε αντιμέτωπος με την εικόνα της μητέρας του εν ώρα ερωτικής επαφής με έναν πελάτη. Η σκηνή αυτή συνοδεύτηκε μάλιστα και από την περιγραφή του γείτονα που του υπέδειξε την εργασία της μητέρας του, ο οποίος χαρακτήρισε τη μητέρα του ως "πόρνη". Η σκηνή αυτή, σύμφωνα με τον ίδιο, συνέχισε να τον καταδιώκει καθ'όλη τη διάρκεια της ζωής του. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του, κατά την οποία κάθε φορά που σκόρωνε, ένιωθε ότι σκότωνε τη μητέρα του, βλέποντας το πρόσωπο της στις ιερόδουλους-θύματα του. Ακόμα και στην ομολογία του και την ημέρα της δίκης του, ο Δαγκλής αναφερόταν στο ακανόητο προς τον ίδιο μίσος που έτρεφε για τις γυναίκες και στου οποίου τη διαμόρφωση συντέλεσε η πτώση της μητέρας του στα μάτια του και η σεξουαλική της μορφοποίηση.⁴⁹

Όπως και στην περίπτωση του Μπέσκου και του Παπαχρόνη, η ψυχιατρική εκτίμηση έδειξε πως δεν έπασχε από κάποια ψυχασθένεια και δεν του αποδόθηκε το ελαφρυντικό του ακαταλόγιστου. Συνεπώς έπραττε έχοντας πλήρη επίγνωση των πράξεων του και καταδικάστηκε δεκατρείς φορές ισόβια, λαμβάνοντας τη μεγαλύτερη ελληνική ποινή μετά την κατάργηση της θανατικής ποινής. Τον Αύγουστο της χρονιάς της καταδικής του, αυτοκτόνησε μέσω απαγχονισμού στο κελί του.

49 Νικολακόπουλος, Δ. (28/1/1996). "Τα τέρατα του αιώνα". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 73

5. Το φαινόμενο "Κυριάκος Παπαχρόνης"

Σε αυτό το πλαίσιο της έντονης γυναικείας κοινωνικής χειραφέτησης και σεξουαλικής απελευθέρωσης αναδύεται η ιδιαίτερη φιγούρα του Κυριάκου Παπαχρόνη. Ο Κυριάκος γεννήθηκε το 1960 στην Ξάνθη και προερχόταν από μία ακροδεξιά και φιλοβασιλική οικογένεια, με παράλληλα έντονο λαϊκό χαρακτήρα. Είχε έναν αδελφό και μία αδελφή, ενώ χαρακτηριστική είναι και φιγούρα του πατέρα του Κυριάκου που σκιαγραφείται κυρίως σε μερικές από τις ελάχιστες συνεντεύξεις που δέχτηκε να δώσει. Πρόκειται για έναν πολύ παραδοσιακό τύπο άνδρα, το κλασικό καλούπι που ίσως ανέμενε να εντοπίσει κανείς στην επαρχία της εποχής. Ο πατέρας του διέθετε ένα εστιατόριο και η μητέρα του βοηθούσε στη διαχείριση του.

Στα τέλη της εφηβείας του ο Κυριάκος ξεκίνησε να δουλεύει σε μεγάλο ξενοδοχείο της Αθήνας και ύστερα της Ξάνθης. Όπως μαθαίνουμε από την πληθώρα αναφορών που έγιναν στην εμφάνιση του, ο Κυριάκος είχε ύψος 1,90 μ, ήταν ξανθός με μουστάκι, Αριστούχος της Ακαδημίας Σωματικής Αγωγής και πρωταθλητής στο καράτε. Είχε ασχοληθεί επίσης με το κουνγκ-φου και πανελληνιονίκης στο δέκαθλο. Η πιο πρόσφατη ασχολία του μέχρι τη σύλληψη του ήταν και η πυγμαχία, ως μέλος της ΧΑΝ Θεσσαλονίκης, ενώ ανακηρύχθηκε και πρωταθλητής στην κατηγορία των 90 κιλών⁵⁰.⁵¹

5.1 Η επίδραση του στρατιωτικού περιβάλλοντος

Ήδη από τα 19 του ο Κυριάκος Παπαχρόνης ήταν έφεδρος δόκιμος αξιωματικός και υπηρετούσε στην 5η Μοίρα Καταδρομών των ΛΟΚ στο στρατόπεδο Παπαργύρη της Δράμας. Αγαπούσε τόσο πολύ μάλιστα τη στρατιωτική ζωή που είχε κάνει αίτηση για να γίνει μόνιμος αρχιλοχίας.⁵²

Σύμφωνα με μαρτυρίες συναδέλφων του, όπως ο Θωμάς Ράπτης και ο Νίκος Κουιντζόγλου, ο Παπαχρόνης συχνά χτυπούσε τους στρατιώτες και θαύμαζε τον παλιό τρόπο συμπεριφοράς των λοκατζήδων αξιωματικών που εμπεριείχε καψόνια και σκληρότητα. Παρ'όλα αυτά, δεν ήταν λίγες οι μαρτυρίες που κατέδειξαν ότι τον θεωρούσαν "ίνδαλμα" στον Στρατό και υπόδειγμα αξιωματικού. Παράλληλα, ο Κυριάκος απολάμβανε μεγάλη εκτίμηση από την Αστυνομία της περιοχής, αφού ακόμα και μετά τη σύλληψη του όταν ρωτήθηκε η Αστυνομία Ξάνθης για το άτομο του, υποστήριξε πως επρόκειτο για εξαιρετικό κύριο, που είχε στενές φιλίες με πολλούς αστυνομικούς και έχαιρε μεγάλης εκτίμησης.⁵³

50 Σόμπολος, Π. (2017). *Οι αστέρες του εγκληματικού πάνθεου. Όπως τους έζησα*. Αθήνα: Πατάκης, σελ. 179-180

51 Αλισανόγλου Π. (15/12/1982). "Έφεδρος Ανθ/γος των ΛΟΚ ο "δράκος" της Δράμας". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 1

52 Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983). "Ομολογεί, αλλά και αρνείται ο παπαχρόνης". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελίδα 5

53 Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983) "Ομολογεί, αλλά και αρνείται ο παπαχρόνης". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελίδα 5

Μέσω αυτών των αναφορών σκιαγραφείται η προσήλωση του Παπαχρόνη σε ένα αναχρονικό πρότυπο άνδρα που διακατέχεται από σκληρότητα και το οποίο συχνά αναπαράγεται εντός του στρατιωτικού χώρου. Εκτός από τον προσωπικό του θαυμασμό για το συγκεκριμένο είδος ανδρικής ταυτότητας, μέσω των αναφορών των οικείων και συναδέλφων του, διαγράφεται παράλληλα και η γενικότερη αντίληψη που διέπνεε τους άνδρες εντός αυτού του χώρου σχετικά με την ανδρική ισχύ και τον θεσπισμό προτύπων.

Σε γενικότερο επίπεδο, η κουλτούρα της ηρωοποίησης των βίαιων ανδρών που ενυπάρχει τόσο στο πλαίσιο του στρατού, όσο και του πολέμου, αποτελεί μία πραγματικότητα που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και τα δείγματα αυτής της επίδρασης θα μπορούσαν να εντοπιστούν και στο πρόσωπο του Παπαχρόνη.⁵⁴

Σύμφωνα και με τον Επιβατιανό, ψυχίατρο και εγκληματολόγο της εποχής που ασχολήθηκε με την υπόθεση, η θέση του Παπαχρόνη στον Στρατό υπήρξε καθοριστική για την εκδήλωση της εγκληματικής του δράσης. Πιο συγκεκριμένα, το περιβάλλον των ΛΟΚ ιδιαίτερα, στο οποίο οι αναφορές στον σκοτωμό είναι καθημερινές θεωρείται κομβικής σημασίας επίδραση στο υποσυνείδητο του Παπαχρόνη. Φυσικά δεν ήταν αποκλειστικά υπεύθυνο, αλλά αποτέλεσε μία σημαντική πυροδότηση για την ανάδειξη του χαρακτήρα του. Ο συνδυασμός συνεπώς των εγκληματικών προδιαθέσεων της προσωπικότητας του και ενός σκληρού και βίαιου πλαισίου δραστηριοποίησης συνέθεσε το κατάλληλο περιβάλλον για την εκδήλωση της δράσης του.⁵⁵

5.2 Το χρονικό της εγκληματικής δράσης

Η δράση του Κυριακού Παπαχρόνη περιελάμβανε ένα μεγάλο εύρος εγκληματικότητας, όπως επιθέσεις, βιασμούς, ανθρωποκτονίες και βομβιστικές επιθέσεις. Η εγκληματική του δράση αναπτύχθηκε κυρίως στις περιοχές της Δράμας, της Θεσσαλονίκης, της Καβάλας και της Ξάνθης. Η επίσημη ανακοίνωση της Χωροφυλακής Δράμας μετά τη σύλληψη του περιελάμβανε μία αναλυτική περιγραφή των εγκλημάτων του Παπαχρόνη.

Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο θύμα του φαίνεται να ήταν η ιερόδουλη Γραμμένη Θεοχαρίδου, ηλικίας 46 ετών, την οποία μαχαίρωσε πολλές φορές στις 9 Σεπτεμβρίου 1981. 3 μήνες μετά, στις 20 Δεκεμβρίου του 1981 πραγματοποίησε πάλι επίθεση με μαχαίρι στην Μαγδαληνή Παστιάδου, ενώ μόλις 10 μέρες μετά στις 30 Δεκεμβρίου η επόμενη επίθεση με μαχαίρι ήταν κατά της φοιτήτριας Βασιλικής Παπαδοπούλου,

54Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο, σελ. 177

55Ο Δράκος προετοίμαζε μ'επιμέλεια τα εγκλήματα. (19/12/1982). *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 16

ηλικίας 19 χρονών. Την επόμενη χρονιά αυξήθηκε η εγκληματική του δραστηριότητα, καθώς στις 15 Ιανουαρίου του 1982 απείλησε με μαχαίρι την Ελισάβετ Παπαδοπούλου, στις 15 Αυγούστου πραγματοποίησε ακόμα έναν φόνο με μαχαίρι, αυτή τη φορά της γνωστής του Αναστασίας Αλεξανδρίδου, ετών 22, ενώ στις 21 Σεπτεμβρίου επιτέθηκε κατά της Δέσποινας Πεχλιβανίδου, ετών 23, την οποία δεν πρόλαβε όμως να μαχαιρώσει. Την 1η Οκτωβρίου επιτέθηκε ξανά κατά της 18χρονης Αγοραστής Τέζα, τραυματίζοντας την σοβαρά, και τον ίδιο μήνα στις 25 Οκτωβρίου επιτέθηκε ξανά κατά της ιερόδουλης της Ξάνθης Αικατερίνης Αθανασίου, 36 χρονών, η οποία επέζησε παρά τα σοβαρά της τραύματα. Τέλος, στις 8 Δεκεμβρίου του 1982 τραυμάτισε σοβαρά τη Βασιλική Λαζαρίδου, ετών 30 και μητέρα.^{56 57}

Ως προς την ιερόδουλη Θεοχαρίδου, η υπόθεση της εκκίνησε από μία τυπική επίσκεψη του Παπαχρόνη σε οίκο ανοχής. Ο Παπαχρόνης όμως δεν είχε άμεση διέγερση, γεγονός που ο ίδιος δικαιολογεί στο ότι η ιερόδουλη ήταν σχετικά παχιά και όταν της ζήτησε να τον βοηθήσει, αυτή αρνήθηκε. Όταν του μίλησε μειωτικά λόγω της ανεπάρκειας του λέγοντας χαρακτηριστικά "Αντε τελειώνε", ο Παπαχρόνης εκτός του ότι θίχτηκε, ζήτησε επιστροφή των χρημάτων του, κάτι το οποίο δεν έγινε. Όταν ο Παπαχρόνης επέστρεψε πια σπίτι του, ισχυρίζεται πως το μυαλό του θόλωσε, οι μνήμες από τραυματικό του παρελθόν επανήλθαν και επιδίωκε πλέον μόνο να γυρίσει στον οίκο ανοχής και να πάρει εκδίκηση. Επιστρέφοντας λοιπόν την ίδια μέρα τα μεσάνυχτα, αφού βεβαιώθηκε πως η ιερόδουλη ήταν μόνη της, της επιτέθηκε και τη μαχαιρώσε χωρίς να έχει συναίσθηση της βιαιότητας του.⁵⁸

Το επόμενο θύμα του, η Μαγδαληνή Πασιιάδου, περπατούσε σε δρόμους της Δράμας κατά τη διάρκεια της νύχτας, όταν ξεκίνησε να την ακολουθεί ο Παπαχρόνης. Αφού κατάφερε να την απομονώσει, τη μαχαιρώσε μία φορά στην πλάτη. Σύντομα όμως έγινε αντιληπτός από περαστικούς και αναγκάστηκε να τραπεί σε φυγή.

Ως προς την 19χρονη Βασιλική Παπαδοπούλου, αυτή χτυπήθηκε από τον Κυριάκο σε απόσταση τριάντα μέτρων από το σπίτι της. Δέχθηκε επίσης μία μαχαιριά στην τραχηλική περιοχή, όμως ο Παπαχρόνης την εγκατέλειψε γρήγορα μόλις συνειδητοποίησε ότι είχε εντοπιστεί από τον πατέρα της κοπέλας.

Ο επόμενος στόχος του, η φιλόλογος Ελισάβετ Παπαδοπούλου τον αναγνώρισε χωρίς καμία επιφύλαξη. Σύμφωνα με την ίδια, ο Παπαχρόνης της επιτέθηκε κάτω από την αερογέφυρα του Σιδηροδρομικού Σταθμού της Δράμας, ξαπλώνοντας την κάτω και χαιδεύοντας τη, ρωτώντας τη αν τον θεωρεί ανώμαλο και ζητώντας της να κάνουν

⁵⁶ Αποκαλυπτική συνέντευξη με τον δράκο. (16/12/1982). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

⁵⁷ Παπαδόπουλος, Α. (15/12/1982). "Ο αναπητής της νεκρής φοιτήτριας πρόδωσε τον "δράκο" δολοφόνο της". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

⁵⁸ Σόμπολος, Π. (2017). *Οι αστέρες του εγκληματικού πάνθεου. Όπως τους έζησα*. Αθήνα: Πατάκης, σελ.182-3

έρωτα. Η άρνηση της του προκάλεσε θυμό που τον οδήγησε στο να τη μαχαιρώσει. Όταν όμως εκείνη είπε πως την περιμένει ο πατέρας της και θα βγει να την αναζητήσει, ο Παπαχρόνης τη σήκωσε ζητώντας της συγγνώμη και τη χαιρέτισε λίγο πριν τη γρήγορη εξαφάνισή του.⁵⁹⁶⁰

Σχετικά με την φοιτήτρια Αλεξανδρίδου, ο Παπαχρόνης κατέθεσε ότι τη γνώρισε σε ντισκοτέκ μέσω γνωριμίας από φίλο δύο μήνες πριν το έγκλημα στη Βράσνα Χαλκιδικής και ενώ υπηρετούσε στο στρατόπεδο των Δυνάμεων Καταδρομών της Ρεντίνας, παρόλο που πρόκειται για μία αναφορά την οποία διέψευσε ο πατέρας της. Σύμφωνα με τον Παπαχρόνη πάντως, μετά από καιρό τη συνάντησε τυχαία κοντά στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Θεσσαλονίκης, όπου και την προσέγγισε να μιλήσουν, αλλά εκείνη αρνήθηκε. Όταν αυτή ανέβηκε σε ένα λεωφορείο για την Πλατεία Αριστοτέλους, ο Παπαχρόνης αποφάσισε να την ακολουθήσει και στο επόμενο λεωφορείο που άλλαξε, ανέβηκε και εκείνος και κάθισε δίπλα της. Η κοπέλα συνέχισε να τον αποφεύγει παρά την επιμονή του Παπαχρόνη, ο οποίος και συνέχισε να την ακολουθεί αφού κατέβηκε από το λεωφορείο στις 11 το βράδυ. Μετά από μία δεκαπεντάλεπτη συζήτηση κάτω από την πολυκατοικία της Αλεξανδρίδου, ο Παπαχρόνης της έκλεισε ξαφνικά το στόμα και την τράβηξε σε ένα ασύλλιο. Σύμφωνα με τον ίδιο, η άρνηση της κοπέλας προς το ερωτικό του ενδιαφέρον ήταν το στοιχείο που τον έκανε να θέλει να την υποτάξει. Βγάζοντας το μαχαίρι που φυλούσε στην κάλτσα του, της έκοψε τον τράχηλο, ενώ δεν δίστασε να σχίσει τα ρούχα της με το ίδιο μαχαίρι και να ασελήσει στο ημιλιπόθυμο κορμί της. Σκούπισε πρόχειρα το μαχαίρι και το τύλιξε στα ρούχα του θύματος, αφήνοντας το γυμνό και παίρνοντας και την τσάντα της. Όλα τα υπάρχοντα της τα πέταξε στις ράγες του Σιδηροδρομικού Σταθμού της Μενεμένης, ενώ κράτησε μόνο τον αναπτήρα που εμπεριείχε η τσάντα της. Η Αλεξανδρίδου άφησε την τελευταία της πνοή δύο ώρες αργότερα λόγω εσωτερικής αιμορραγίας και πνευμονικής ασφυξίας χωρίς να την αντιληφθεί κανείς.⁶¹

Η Αγοραστή Τέζα δέχθηκε την επίθεση κοντά στο σπίτι της στη Δράμα, αφού μετά από ολιγόλεπτη παρακολούθηση, ο Παπαχρόνης τη μαχαιρώσε. Κατάφερε να συγκρατήσει μόνο την περιγραφή του μπλε μπουφάν με τις γαλάζιες ρίγες του αξιωματικού που φορούσε ο Παπαχρόνης, αλλά όχι κάποιο άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Από τη μαρτυρία της πάντως αποκαλύφθηκε για πρώτη φορά ότι ο Παπαχρόνης επέλεξε να φοράει και ψεύτικο μουστάκι για τη δυσκολότερη του αναγνώριση, αφού αποτέλεσε τη μόνη μάρτυρα που με πάθος ενώπιον του δικαστηρίου υποστήριζε ότι ο δράστης είχε αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό..

59 Ο "Δράκος" προετοίμαζε μ'επιμέλεια τα εγκλήματα. (19/12/1982). *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 16

60 Στρατοδικείο θα δικάσει τον "δράκο". (17/12/1982). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3

61 Σόμπολος, Π. (2017). *Οι αστέρες του εγκληματικού πάνθεου. Όπως τους έζησα*. Αθήνα: Πατάκης, σελ. 188-9

Η Βασιλική Λαζαρίδου που αποτέλεσε και το τελευταίο θύμα του δράκου της Δράμας, παρακολουθείτο από τον Παπαχρόνη για ημέρες πριν το χτύπημα του, ενώ την είχε ακολουθήσει ακόμα και στο χωριό της όταν είχε πάει για έναν γάμο. Ήταν η πρώτη φορά που χτύπησε σχεδόν μέρα. Η Βασιλική ήταν μία φτωχή μητέρα τεσσάρων παιδιών τα οποία μεγάλωνε και μόνη της. Από την επίθεση προκλήθηκαν σοβαρά τραύματα στο πρόσωπο, το μάτι και την καρωτίδα, ενώ χρειάστηκε και τραχειοτομή για να μπορεί να αναπνέει. Αποτέλεσε και το μόνο θύμα που τον αναγνώρισε την ώρα του εγκλήματος. Σύμφωνα με μαρτυρίες, ο Παπαχρόνης είχε τηλεφωνήσει τέσσερις φορές στο νοσοκομείο Δράμας για να μάθει αν ήταν ακόμα ζωντανή, ενώ είχε φθάσει και μέχρι τον προθάλαμο δύο φορές. Λόγω της σοβαρής βλάβης που είχαν υποστεί οι φωνητικές της χορδές, όταν συνήλθε έγραψε σε ένα κομμάτι χαρτί τα στοιχεία "ψηλός, καστανόξανθος και νέος άνδρας" σχετικά με τον δράστη.⁶²⁶³

5.3 Η αποστολή εντοπισμού

Με τη σταδιακή συσσώρευση μαρτυριών από τα παρολίγο θύματα του, οι αρχές της αστυνομίας είχαν πλέον στη διάθεση τους επαρκή αριθμό στοιχείων ώστε να διαμορφώσουν μία αρχική εικόνα του δράστη. Λόγω της ιδιαίτερης αμφίεσης του δράστη, ο οποίος όπως εξακριβώθηκε από τις μαρτυρίες φορούσε στρατιωτική στολή σαν να βρισκόταν εν ώρα υπηρεσίας, οι ερευνητές εύλογα συμπέραναν ότι πιθανότατα επρόκειτο για κάποιον εν ενεργεία στρατιωτικό. Έτσι, παράλληλα με την αστυνομία ενεργοποιήθηκαν και οι στρατιωτικές μονάδες, διερευνώντας εσωτερικά το θέμα και διενεργώντας λεπτομερείς ανακρίσεις στη Βόρεια κυρίως Ελλάδα. Για την αποτελεσματικότερη διαχείριση του ζητήματος, κάθε στρατόπεδο έχρισε από έναν επικεφαλής της έρευνας, και ο Παπαχρόνης έτυχε να είναι ένας από αυτούς με την ιδιότητα του καταδρομέα. Χαρακτηριστικός και αντιπροσωπευτικός των υποκριτικών του ικανοτήτων είναι ο ζήλος με τον οποίο ανέλαβε την αποστολή και τα καλά σχόλια που λάμβανε για την έρευνα και την αφοσίωση του, ενώ παράλληλα φρόντιζε να παραπλανεί και αποπροσανατολίζει τις έρευνες προς διαφορετική κατεύθυνση από την πραγματική. Κατά τη διάρκεια της δίκης του, ο αξιωματικός του σχολίασε μερικά ενδεικτικά λόγια του Παπαχρόνη κατά τη διάρκεια των ερευνών που περιείχαν φαινομενική απογοήτευση και απορία για το συμβάν, απαξίωση για τους σύγχρονους καιρούς και στενοχώρια που δεν είχαν πλέον εμπιστοσύνη στους στρατιωτικούς.⁶⁴

62 Αλυσανόγλου, Π. (16/12/1982). "Τα εννιά εγκλήματα". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3

63 Άλλα δύο θύματα μίλησαν για το "δράκο", ορίστηκαν ψυχίατροι. (8/1/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 16

64 Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983). "Με 2 πρόσωπα ο δράκος...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

5.3.1 Ο τελικός εντοπισμός

Η δράση του Παπαχρόνη αποκαλύφθηκε με τη βοήθεια δύο αξιωματικών, του Χρήστου Τριανταφυλλίδη και του Τάσου Κοσμίδη.

Η τελευταία του επίθεση κατά της Βασιλικής Λαζαρίδου στάθηκε καθοριστική για τον εντοπισμό του. Εκείνο το βράδυ είχε δοθεί εντολή απαγόρευσης εξόδου στους στρατιώτες λόγω νυχτερινής άσκησης. Έτσι, η γνώση του ότι εκείνο το βράδυ στην πόλη βρίσκονταν μόνο αξιωματικοί σε συνδυασμό με την πληροφορία για τη στρατιωτική στολή του δράστη περιόρισε την έρευνα μόνο στους αξιωματικούς που κοιμήθηκαν εκτός στρατοπέδου εκείνο το βράδυ. Μετά από έρευνα, αποδείχθηκε ότι μόνο ο Παπαχρόνης είχε βγει χωρίς να έχει άλλοθι και πως είχε επιστρέψει στις 7 τα ξημερώματα, αντί για τις 6:15 που έπρεπε.⁶⁵

Έτσι, τα βλέμματα στράφηκαν κατευθείαν στο πρόσωπο του και κλήθηκε σε ανάκριση από τον υπεύθυνο του στρατοπέδου. Η νευρικότητα του στις απαντήσεις και ένα μικρό λάθος στα στοιχεία που έδωσε για το που βρισκόταν επιβεβαίωσε τις υποψίες για το πρόσωπο του, ενώ όταν εντοπίστηκε η συλλογή απο μαχαίρια στο δωμάτιο του, κλήθηκε σε κατάθεση στο αστυνομικό τμήμα. Το καθοριστικό και αδιαμφισβήτητο στοιχείο όμως ήταν ο αναπτήρας που είχε κρατήσει από την τσάντα της φοιτήτριας Αλεξανδρίδου. Η μαρτυρία μίας φίλης της Αλεξανδρίδου που κατέθεσε με βεβαιότητα πως η φίλη της είχε εκείνο το βράδυ στην τσάντα της έναν νικελένιο αναπτήρα μάρκας Cartier με ραβδοειδή σχήματα, κινητοποίησε τις αρχές για τον εντοπισμό του, καθώς δεν είχε βρεθεί ανάμεσα στα υπόλοιπα πράγματα στον χώρο του εγκλήματος. Έτσι, όταν αυτός εντοπίστηκε στην κατοχή του Κυριάκου Παπαχρόνη, λίγες ήταν πλέον οι αμφιβολίες για την ενοχή του. Όταν ρωτήθηκε μάλιστα σχετικά με το τι του θύμιζε ο αναπτήρας, εκείνος απάντησε ψυχρά "Αμπελόκηποι", την περιοχή δηλαδή που έμενε η Αλεξανδρίδου στη Θεσσαλονίκη.

5.3.2 Η σύλληψη

Η σύλληψη του Παπαχρόνη πραγματοποιήθηκε στις 13 Δεκεμβρίου του 1982 από την Ασφάλεια της Δράμας, και μετά από 9 ώρες ανάκριση ομολόγησε στις 4 το πρωί της 14ης Δεκεμβρίου.

Μετά τη σύλληψη του, ο Κυριάκος είχε αρνηθεί με απόλυτη ψυχραιμία και αυτοπεποίθηση όλες τις κατηγορίες. Παρά τις αλεπάλληλες και εξαντλητικές ανακρίσεις, η σιωπή του Παπαχρόνη παρέμενε αναλλοίωτη, σε βαθμό που οι αρχές είχαν αρχίσει να αμφιβάλλουν για την ενοχή του. Η επιβεβαίωση όμως από τις αρχές πως ο αναπτήρας

⁶⁵ Αλυσανόγλου, Π. "Ο αναπτήρας της νεκρής φοιτήτριας πρόδωσε τον "δράκο" δολοφόνο της". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

ανήκε στην Αλεξανδρίδου και η αναγνώριση του από ένα από τα θύματα, ήταν αρκετά για να τον κάνει να σπάσει τη σιωπή του. Εξάλλου είχε ήδη πραγματοποιήσει ένα λάθος στις περιγραφές του όταν ρωτήθηκε για το που ήταν την ώρα του φόνου, καθώς ισχυρίστηκε ότι μία απόσταση περίπου 200 μέτρων του πήρε γύρω στα 15 λεπτά για να τη διανύσει. Με απόλυτη ηρεμία και κυνισμό, άρχισε να περιγράφει με γλαφυρές λεπτομέρειες τη το πως δολοφόνησε τη νεαρή φοιτήτρια και ύστερα προχώρησε σε λεπτομέρειες που αφορούσαν και τα υπόλοιπα θύματα του. Σε μετέπειτα στάδιο, παραδέχτηκε πως επηρεάστηκε στην ομολογία του και από ένα εκκρεμές που βρισκόταν εντός του δωματίου ανάκρισης και του θύμιζε τον ήχο τακουριών που του προκαλούσε γενική σύγχυση και αποδιοργάνωση.⁶⁶

Η σύλληψη του προκάλεσε ανακούφιση και επανέφερε τη ζωή στη Δράμα, που κατά τη διάρκεια των επιθέσεων του Παπαχρόνη είχε αρχίσει να θυμίζει ερημική πόλη λόγω του φόβου που είχε εξαπολύσει η δράση του.

Η φρούρηση του πάντως τις μέρες πριν τη δίκη απασχόλησε 300 χωροφύλακες σε βάρδιες, αφού καθ'όλη τη διάρκεια της προφυλάκισης του, ο λόγος του Παπαχρόνη ήταν έντονα φορτισμένος από απειλές και επιθετικότητα, υπογραμμίζοντας πως αν κατάφερνε να αποδράσει, θα "έσφαζε κόσμο".⁶⁷

5.4 Η εκδίκαση της υπόθεσης

Η δίκη του Παπαχρόνη αποτέλεσε μία από τις δυσκολότερες της εποχής, και αυτό κυρίως λόγω της αδυναμίας ανάκλησης των χαρακτηριστικών του δράστη από τα θύματα που επιβίωσαν, λόγω των προφυλάξεων που είχαν ληφθεί. Η δίκη πραγματοποιήθηκε στο Πενταμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης και τη διαδικασία διηύθυνε ο πρόεδρος του Στρατοδικείου Συνταγματάρχης Κ. Διάφας, ο οποίος διαχειρίστηκε εξαιρετικά την πορεία της δίκης, κατευθύνοντας πάντα τα τεκταινόμενα προς έναν σωστό προσανατολισμό και διαπνέοντας τη διαδικασία με τα στοιχεία της διακριτικότητας και αξιοπρέπειας, αλλά και αξιοποιώντας έξυπνους χειρισμούς.⁶⁸

Οι κατηγορίες που του είχαν απαγγελθεί από τον Πρόεδρο του Διαρκούς Στρατοδικείου Καβάλας ήταν αυτές της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως, της απόπειρας ανθρωποκτονίας κατά συρροή και της παράνομης οπλοφορίας και οπλοχρησίας κατ'εξακολούθηση. Για όλη την υπόθεση είχαν κληθεί 40 μάρτυρες από τις τρεις περιοχές που δραστηριοποιήθηκε ο Παπαχρόνης. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως το Στρατοδικείο δεν δέχθηκε κανένα από τα ελαφρυντικά που προτάθηκαν, όπως αυτό

66 Χαρδαβέλλας, Κ. (14/6/1983). "Πως εξηγείται η επιθετικότητα του δράκου". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

67 Παπαδόπουλος, Α. (15/12/1982). "Ο αναπτήρας της νεκρής φοιτήτριας πρόδωσε τον "δράκο" δολοφόνο της". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

68 Ο "δράκος" φοβάται το λυντσάρισμα (8/6/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ.3

του λευκού ποινικού μητρώου, του βρασμού ψυχής, της μετεφηβικής ηλικίας και του ακαταλόγιστου, το οποίο θα αναλυθεί και στη συνέχεια.^{69 70}

Ο Παπαχρόνης πριν παρουσιαστεί ζήτησε να εμφανιστεί με τη φόρμα παραλλαγής των καταδρομών και ένα μεταξωτό πορτοκαλί φουλάρι, αίτημα που απορρίφθηκε, αφού τελικά φόρεσε τη χακί στολή των έφεδρων αξιωματικών. Όπως χαρακτηριστικά είπε, ήθελε να τηρήσει την αμερικανική εμφάνιση, ώστε να είναι κομψός στα μάτια όσων παρακολουθούσαν. Στο σημείο αυτό αναδεικνύεται για άλλη μία φορά η ματαιοδοξία και αλαζονία του που δεν υποχώρησαν ούτε σε αυτή την κρίσιμη στιγμή.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανάλυση της δίκης παρουσιάζει τα δημοσιεύματα του Λ. Παπαδόπουλου και Κ. Χαρδαβέλλα στην εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ", οι οποίοι αποτέλεσαν την εξαίρεση των δημοσιογράφων της εποχής ως προς την παρουσίαση της εγκληματικής δράσης του Παπαχρόνη. Ο Παπαδόπουλος ιδιαίτερα με πολύ καυστικό και σχεδόν επιθετικό ύφος θίγει το θράσος και το θεατρικό ύφος του Παπαχρόνη καθ'όλη τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας, σατυρίζοντας την ύστατη προσπάθεια επιβολής του προς τους πάντες από την ανίσχυρη θέση στην οποία ξαφνικά βρέθηκε. Είναι από τους λίγους δημοσιογράφους που δεν θα αναφερθεί στις ενδιαφέρουσες πτυχές της προσωπικότητας του, αλλά θα κρίνει ωμά και απογυμνωμένα τη χυδαιότητα και αρρωστημένη στάση του. Ακόμα, δείχνει να συμπάσχει με όλους τους φίλους και συγγενείς που βράζοντας από θυμό, έπρεπε να καταπιέσουν το μίσος τους και να μην πράξουν βίαια απέναντι στον Παπαχρόνη. Η δικιά του δημοσιογραφική βία συμπυκνώνεται στη σχεδόν γελοιογραφική του περιγραφή για τον Παπαχρόνη, που τον σκιαγραφεί σαν ένα κακομαθημένο παιδί που κολακεύεται από όλους τους χαρακτηρισμούς για την εμφάνιση του και ενίσταται με πάθος απέναντι σε οποιαδήποτε ανακρίβεια σχετικά με τη δράση του. Η κριτική αυτή αντιμετώπιση είναι άξια αναφοράς καθώς διαφέρει ριζικά με οποιαδήποτε άλλη περιγραφή εντοπίζεται στις εφημερίδες σχετικά με τη δικαστική διαδικασία.⁷¹

Ίδια πορεία πλεύσης ακολουθεί και το δημοσίευμα του Χαρδαβέλλα που προαναφέρθηκε, ο οποίος δε διστάζει να περιγράψει τον Παπαχρόνη χρησιμοποιώντας μόνο τις ακόλουθες δύο λέξεις- "χωρίς αιδώς". Κατασκευάζει και συνοψίζει εύστοχα το μωσαϊκό ευφυολογίας και ανοησίας του όπως το χαρακτηρίζει, θίγοντας τις έντονες θεατρικές αντιθέσεις του Παπαχρόνη ανάμεσα στην υιοθέτηση της εικόνας του ήρωα και του θύματος και του εξωφρενικού κολλάζ που περιλαμβάνει κάθε είδους επίκληση προς ελληνικά φορτισμένες έννοιες, όπως είναι η οικογένεια, η θρησκεία κλπ. Ο

69 Χαρδαβέλλας, Κ. (13/6/1983). "Αρχίζει αύριο η δίκη του "δράκου της δράμας" στο Στρατοδικείο Θεσσαλονίκης". *ΤΑ ΝΕΑ* σελ 7

70 Τσαουσιδής, Κλ. (18/6/1983). "Προκλητικός ο δράκος και μετά την καταδίκη του από το Στρατοδικείο.". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

71 Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983). "Γελούσε προκλητικά ο δράκος...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

Χαρδαβέλλας διαβλέπει πίσω από αυτόν τον φαινομενικό παραλογισμό και την άκρατη αυτοπεποίθηση της ασυνάρτητης πολυλογίας του Παπαχρόνη, μία έντονη αγωνία που προκύπτει από την αδυναμία που πρέπει να αισθανόταν ενώπιον της δικαιοσύνης και των φίλων και εχθρών που είχαν στραμμένη την προσοχή τους σε αυτόν. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των δύο προαναφερθέντων δημοσιευμάτων είναι ότι πρόκειται για τα ελάχιστα που εστιάζουν μεγαλύτερο τμήμα τους στην έκθεση του προσωπικού πόνου των θυμάτων από ό,τι στην ανάλυση του Παπαχρόνη. Η προβολή των προσωπικών μαρτυριών καταδεικνύει τον πραγματικό αντίκτυπο των ενεργειών του Παπαχρόνη και απομακρύνεται από την προσωποκεντρική προσέγγιση που είχε αποκτήσει η δίκη, δίνοντας φωνή στην αδικία που προκλήθηκε και ζητώντας την αποκατάσταση της δικαιοσύνης για τα θύματα και τις οικογένειες τους.⁷²

Η δικαστική διαδικασία θα μπορούσε να χωριστεί σε τρεις διαφορετικές φάσεις που ακολούθησε, όπως πολύ εύστοχα τις εντόπισε και κατηγοριοποίησε ο δημοσιογράφος Κλ. Τσαουσιδής και οι οποίες χαρακτηρίζονται από μία έντονη ασυνέπεια και αντίφαση του παραπλανητικού και μπερδεμένου λόγου του Παπαχρόνη.⁷³

5.4.1 Πρώτη φάση: Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια

Η πρώτη φάση που περιελάμβανε τις περιγραφές των μαρτύρων δίχασε αρκετά το ακροατήριο, καθώς οι παρεμβολές του Παπαχρόνη ήταν έντονες και ιδιαίτερα παραπλανητικές. Αναλάμβανε ευθύνη για κάθε αναφορά στο όνομα του, ακόμα και αυτές για τις οποίες υπήρχαν αμφιβολίες και το ίδιο το θύμα δεν είχε την πρόθεση να αποδεχτεί. Μελετητές της δίκης θεώρησαν αυτήν την τάση σαν ένα τελευταίο ξέσπασμα του "εγώ" και του αρρωστημένου ανδρισμού του, ο οποίος ακόμα και τώρα ήθελε να δείξει πως κατείχε τον έλεγχο. Ενδεικτικά, σε στιγμές που η υπεράσπιση προσπαθούσε να επικαλέσει το ελαφρυντικό του ακαταλόγιστου, ο Παπαχρόνης εμφανιζόταν να ενίσταται υποστηρίζοντας πως είχε ανθρωποκτόνο πρόθεση και πως οι ενέργειες του πραγματοποιήθηκαν υπό πλήρη νηφαλιότητα.

Σύμφωνα με τον Κλ. Τσαουσιδή στο σχετικό του δημοσίευμα, η φάση αυτή χαρακτηρίστηκε και από έντονη συμπεριφορική γραφικότητα απέναντι στις μαρτυρίες, ενώ αναδείχθηκαν ορισμένα κρίσιμα για την εκδήλωση της προσωπικότητας του Παπαχρόνη στοιχεία.

Στις μαρτυρίες συμπεριλαμβάνονταν οι μαρτυρίες της ιερόδουλης Αικατερίνης Αθανασίου και της νοικοκυράς της Αθηνάς Μουσταφίδου, καθώς και οι καταθέσεις των αξιωματικών της Χωροφυλακής Αναστάσιου Κοσμίδη, Χρήστου Τριανταφυλλούδη και

⁷² Χαρδαβέλλας, Κ. (16/6/1983). "Με 2 πρόσωπα ο δράκος...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

⁷³ Τσαουσιδής, Κλ. (19/6/1983). "Απειλεί να αποδράσει ο "δράκος" Παπαχρόνης". *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 13

Νίκου Καρατζοβάνη, αλλά και της Αγοραστής Τέζα και Βασιλικής Λαζαρίδου, θυμάτων του Παπαχρόνη. Ως προς την ιερόδουλη και τη νοικοκυρά της, και οι δύο υποστήριξαν πως μέχρι το μαχαίρωμα της ιερόδουλης, ο Παπαχρόνης είχε υπάρξει κύριος, ενώ παρά τις πράξεις του δε δίστασαν να τον κατανομάσουν “λεβέντη” ακόμα και ενώπιον του δικαστηρίου.

Παράλληλα, σε αυτήν τη φάση επέδειξε και μεγάλο προασπισμό του τριπτύχου “Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια” μέσω διαφόρων σημείων που αναδείχθηκαν. Αρχικά, προέβαλε διαρκώς τον αστείρευτο θαυμασμό του για τον στρατό, ενώ αναδύθηκαν και οι καταπιεστικές και βασανιστικές τάσεις που είχε προς τους κατώτερους του μέσω διαφόρων μαρτυριών. Η αντίληψη του συνεπώς για την ανδρική κυριαρχία είχε καθολική εφαρμογή και εστίαζε κυρίως στη δική του ανδρική επιβολή προς τους υπολοίπους. Στη συνέχεια, χαρακτηριστική ήταν η αντίδραση του σε μία μαρτυρία ενός θύματος, της Παστιάδου, που υποστήριξε ότι την ώρα που τη μαχαίρωνε έβριζε τα θεία. Η αντίδραση του δεν απευθύνθηκε ούτε στο ελάχιστο ως προς τα μαχαιρώματα, αλλά ως προς την προσβολή των θείων, την οποία αρνήθηκε με πάθος. Τέλος, παρά τη σκληρότητα και κυνικότητα που υιοθέτησε καθ'όλη τη διάρκεια της εκδίκασης, τα μόνα αυθεντικά στοιχεία ανθρωπιάς και συναισθηματικότητας που επέδειξε ήταν προς τη μητέρα του. Απέναντι στον πόνο που εκδήλωνε εκείνη κατά τη διάρκεια της δίκης, ο Παπαχρόνης αντιδρούσε με σκυμμένο κεφάλι, αποστρέφοντας το βλέμμα ή κλαίγοντας. Παράλληλα, όταν ένα από τα θύματα απευθύνθηκε προς τη μητέρα του, εκείνος δε δίστασε να το εκφοβίσει με άγρια επιθετικότητα λόγω του ότι τόλμησε να θίξει έστω τη μητέρα του σε οποιοδήποτε επίπεδο. Στο τέλος, όταν η μητέρα του ξέσπασε σε λυγμούς εκδηλώνοντας την απελπισία της, ο Παπαχρόνης την είχε στην αγκαλιά του παρηγορώντας τη στοργικά. Σε αυτό το σημείο διαφαίνεται και η εσωτερική διάσταση που τον διακατείχε σχετικά με τις γυναίκες και η επιβεβαίωση του προτύπου της σεβάσμιας μητέρας που προαναφέρθηκε και που δεν συνδέεται με το μίσος του προς τον υπόλοιπο γυναικείο πληθυσμό. Η μητέρα στα μάτια του εξακολουθεί να είναι αθώα και αντανakλά ένα παραδοσιακό είδωλο που βρισκόταν υποστηρικτικά στο πλευρό του πατέρα του όλα αυτά τα χρόνια.⁷⁴

5.4.2 Δεύτερη φάση: Μатаιοδοξία έναντι ακαταλόγιστου

Η δεύτερη φάση της εκδίκασης περιελάμβανε τη ψυχιατρική εξέταση από τέσσερις ψυχιάτρους (δύο του στρατού και δύο του πανεπιστημίου) και έναν ψυχολόγο. Οι δύο γιατροί τον εξέτασαν τέσσερις πολύωρες φορές. Σε αυτή τη φάση έσβησε και η ελπίδα

74 Ο δράκος φόβισε το θύμα του και μέσα στο δικαστήριο. (14/12/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

της υπεράσπισης να αποδοθεί στον Παπαχρόνη το ελαφρυντικό του ακαταλόγιστου, και στράφηκε σε μία αποτυχημένη προσπάθεια να πάρει αναβολή η δίκη ώστε να εξεταστεί ο Παπαχρόνης και από άλλους ψυχιάτρους. Το αίτημα αυτό στηρίχθηκε σε μία δήλωση των ψυχιάτρων πως με εκτενέστερες εξετάσεις και περισσότερο χρόνο θα υπήρχε μία πιο καθαρή εικόνα της ψυχικής υγείας του Παπαχρόνη.⁷⁵

Η συνολική εκτίμηση των ψυχιάτρων πάντως λαμβάνοντας υπ'όψιν και τα υπόλοιπα ιατρικά και ψυχιατρικά αρχεία του, ήταν πως δεν έπασχε από κάποια ψυχασθένεια. Οι δύο ψυχιάτροι του στρατού, Ιωάννης Παπαναστασίου και Μιχάλης Τριανταφυλλόπουλος, ανέλυσαν με σαφήνεια τους λόγους που έδειχναν ότι ο Παπαχρόνης έπραξε έχοντας επίγνωση των όσων έκανε. Ένας από τους ψυχιάτρους μάλιστα, ο Φωτιάδης, χαρακτήρισε τον Παπαχρόνη χωρίς καμία επιφύλαξη ως απόλυτα φυσιολογικό άτομο, θεωρώντας πως ο εγκλεισμός του σε ψυχιατρικό ίδρυμα δεν θα είχε να προσφέρει τίποτα.⁷⁶ Τον συγκεκριμένο ψυχίατρο τον φίλησε ο Παπαχρόνης στο τέλος της δίκης μετά από την αντίστοιχη υπόσχεση που του έδωσε όταν τον ανακήρυξε ως φυσιολογικό. Τόση ήταν η αντίσταση του στο να χαρακτηριστεί παράφρων και το πάθος του να αποδείξει πως είχε σώας τας φρένας. Οι υπόλοιποι επιστήμονες συμφώνησαν πως δεν διέκριναν κάποια ψυχιατρική διαταράχη, διατηρώντας όμως και μία επιστημονική επιφύλαξη. Εντούτοις, διέκριναν πως ορισμένα στοιχεία των πορισμάτων θα μπορούσαν να αποτελούν προδιάθεση για την εμφάνιση μελλοντικής ψυχικής νόσου.

Σε αυτή τη φάση ο Παπαχρόνης, εμφάνιζε ιδιαίτερο εκνευρισμό και ενόχληση σε οποιαδήποτε πιθανή αναφορά για την ύπαρξη ψυχιατρικών προβλημάτων και αντιδρούσε εντόνως και με θυμό στα αιτήματα της υπεράσπισης για εγκλεισμό του σε ψυχιατρικό ίδρυμα. Αντιμετώπιζε το θέμα με ειρωνία, αναδεικνύοντας για άλλη μία φορά τη σωματική του ρώμη και λέγοντας χαρακτηριστικά "Δεν έχτιζα τόσα χρόνια αυτό το κορμί για να το καταστρέψουν οι ψυχιάτροι". Χάριν της φυσικής του ρώμης και της εγωμανίας του δηλαδή απαρνήθηκε ακόμα και την ευκαιρία που είχε να εκμεταλλευτεί το ελαφρυντικό του ακαταλόγιστου.⁷⁷

5.4.3 Τρίτη φάση: Τίτλοι τέλους για τον Κυριάκο

Τέλος, στην τρίτη φάση πρωταγωνιστικό ρόλο είχε ο ίδιος ο Κυριάκος Παπαχρόνης, ο οποίος κλήθηκε να παρουσιάσει τα γεγονότα από τη δική του οπτική γωνία. Στην αρχή, κατακλύζεται από πλήρη άρνηση απέναντι σε κάθε κατηγορία, εξαπολύοντας ευθύνες

⁷⁵ Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983). "Με 2 πρόσωπα ο δράκος...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

⁷⁶ Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983). "Ομολογεί, αλλά και αρνείται ο Παπαχρόνης". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

⁷⁷ Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983). "Με 2 πρόσωπα ο δράκος...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

προς κάθε κατεύθυνση και αποδίδοντας τις πράξεις που του προσάπτονται σε τρίτους. Τους τρίτους αυτούς υποστηρίζει ότι αναγκάστηκε να τους τους προστατέψει υπό την επήρεια διαφόρων επιδράσεων και ουσιών, και δεν πρόκειται να τους αποκαλύψει ώστε να μη θέσει σε κίνδυνο την οικογένεια του. Η σκληρή και ανεπηρέαστη στάση όμως του ανακριτή απέναντι στον χειμαρρώδη και κατηγορητικό λόγο του, γρήγορα τον έκανε να επιστρέψει στην αρχική θέση του, παραδεχόμενος την ενοχή του και χωρίς την πραγματοποίηση περαιτέρω δηλώσεων.

Η απόφαση επέφερε την καταδίκη του δις εις θάνατον, με 22 χρόνια κάθειρξη, ποινή την οποία αρχικά θεώρησε εύλογη, λέγοντας χαρακτηριστικά “Κανονικά έπρεπε να με διαμελίσουν”, ενώ η ειρωνία του δεν έσβησε ούτε σε αυτό το σημείο, προσποιούμενος ανακούφιση που δεν κατέληξε σε ψυχιατρικό ίδρυμα, λόγω του κόπου που είχε αφιερώσει στο χτίσιμο του σώματος του.

Μεγάλη δημοσιότητα πήρε όμως η επόμενη αντίδραση του όταν επεξεργάστηκε την ανακοίνωση της ποινής του. Όχι απλά ευχαρίστησε ειρωνικά τον δικαστή, αλλά σχολίασε καυστικά τον βαθμό της ποινής, ερωτώντας πόσα χρόνια περιμένουν να ζήσει και του την επιβάλλουν και πως καλύτερα να τον στείλουν στο εκτελεστικό απόσπασμα, καθώς αν τον αφήσουν ελεύθερο, θα έκανε τα ίδια. Παρά την καυστική ειρωνία του όμως, οι δικηγόροι του ενεργοποιήθηκαν για να ασκήσουν έφεση ενάντια στην απόφαση του Διαρκούς Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης, έφεση που όπως ήταν αναμενόμενο απορρίφθηκε.⁷⁸

5.5 Η ιδιόμορφη προσαρμογή εντός της φυλακής

Ακόμα και κατά τη διάρκεια της φυλάκισης του, όσο εξελισσόταν η δίκη, ο Κυριάκος απειλούσε πως αν αποδράσει θα σφάξει κόσμο. Τόσος ήταν ο φόβος και η επιφυλακή για την αποφασιστικότητα του και τη βίαιη συμπεριφορά του ακόμα και εντός της φυλακής, που για τις 4 μέρες που βρισκόταν υπό περιορισμό, διατέθηκαν 300 χωροφύλακες.

Εντός της φυλακής εμφανίζονται για άλλη μία φορά αντιφατικές συμπεριφορές με τη στάση του να χαρακτηρίζεται από ακραίες θέσεις. Η ποινή του ξεκίνησε στις 13 Δεκεμβρίου του 1982 στις φυλακές της Κέρκυρας και ήδη από την πρώτη στιγμή χρωματίστηκε από πολλά προβλήματα. Αρχικά, Κυριάκος έλαβε μέρος σε διάφορες εξεγέρσεις και προκάλεσε ταραχές εντός των φυλακών, χτυπώντας μάλιστα και συγκρατούμενους του. Προκάλεσε πληθώρα ζημιών και η συμπεριφορά του ήταν ιδιαίτερα επιθετική, οργισμένη και υβριστική.⁷⁹

⁷⁸ Τελευταία παράσταση του Παπαχρόνη. (16/12/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ.7

⁷⁹ Τσαουσιδης, Κλ. (19/6/1983). “Απειλεί να αποδράσει ο “δράκος” Παπαχρόνης”. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 13

Μόλις δύο μήνες μετά την καταδίκη του, ο Κυριάκος προκάλεσε σοβαρές καταστροφές στο κελί του στις στρατιωτικές φυλακές της Θεσσαλονίκης όπου κρατείτο. Τα μεσάνυχτα ενός βραδιού έσπασε τα τζάμια, το πλαίσιο και τα κάγκελα του παραθύρου της τουαλέτας στην οποία είχε κλειστεί. Στη συνέχεια μάλιστα, με χτυπήματα καράτε κατέστρεψε όλα τα έπιπλα του κελιού του, όπως το τραπέζι, το κρεβάτι, την καρέκλα, ενώ έσπασε και τα τζάμια. Αυτό θεωρήθηκε και από τους ίδιους τους υπεύθυνους των φυλακών ως μία επίδειξη δύναμης, καθώς προκλήθηκε μετά την άρνηση τους να του επιτρέψουν να βγει βόλτα στο προαύλιο, κάτι το οποίο απαγορευόταν για όλους. Παίρνοντας στα χέρια του κομμάτια από τα σπασμένα γυαλιά απειλούσε ότι θα αυτοκτονήσει ή ότι θα σκοτώσει όποιον τον πλησιάσει. Η μανία του κράτησε 5 ώρες, μέσα στις οποίες κάθε προσπάθεια για να τον ηρεμήσουν αποτύγχανε. Μετά την εξέταση του από γιάτρο, παρατηρήθηκε ότι είχε προκαλέσει πληγές και μώλωπες και στο ίδιο του το σώμα. Η συμπεριφορά αυτή ερμηνεύεται σαν ένα βίαιο ξέσπασμα προς τον περιορισμό του και συνεπώς τον περιορισμό-ευνουχισμό του ανδρισμού και της υπεροχής και κυριαρχίας του.⁸⁰

Στη συνέχεια όμως, όταν πλέον μεταφέρθηκε στις φυλακές της Λάρισας στις αρχές του '90 αλλάξε τελείως πορεία πλεύσης και μεταστράφηκε σε μία ήσυχη προσωπικότητα που διάβαζε βιβλία και περνούσε χρόνο στην εκκλησία της φυλακής. Ο παπάς της φυλακής αναφέρθηκε συχνά στον Παπαχρόνη ως υπόδειγμα σκεπτόμενου νεαρού και μεταξύ τους αναπτύχθηκε πολύ στενή σχέση. Σύντομα πήρε και τη θέση του ψάλτη της εκκλησίας της φυλακής, ενώ αφοσιώθηκε και στη ζωγραφική, το γράψιμο και την ανάγνωση βιβλίων σχετικά με τη θρησκεία και τη ψυχολογία.⁸¹

5.6 Περνώντας από τον Παπαχρόνη στο περιεχόμενο του Κυριάκου

Μέσω της αυτοπροβολής του Παπαχρόνη, των μαρτυριών που συγκεντρώθηκαν, αλλά και των ψυχιατρικών γνωματεύσεων, σκιαγραφήθηκε ένα πολύ γλαφυρό προφίλ της προσωπικότητας του Κυριάκου. Σε ψυχιατρικό επίπεδο, χαρακτηρίστηκε ως νευρικός, κοινωνικά ανώριμος και νάρκισσος. Ο ψυχίατρος Φωτιάδης που τον εξέτασε είπε χαρακτηριστικά πως πρόκειται για "έναν νάρκισσο που παίζει σε μία σκηνή όπου το κύριο πρόσωπο είναι ο ίδιος" και πως "δοξάζεται αυτή τη στιγμή και δεν θέλει να αφήσει τη δόξα του σε άλλον". Σύμφωνα με τον ψυχολόγο Ι. Πήττα, ο ναρκισσισμός του εξαπλωνόταν και σε ένα ευρύ φάσμα άλλων χαρακτηριστικών, όπως η κοινωνική ανωριμότητα, η δυσπιστία, ο ατομικισμός και το έντονο άγχος.⁸²

80 Διέλυσε το κελί του ο "Δράκος". (8/8/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

81 Βυθούλκας, Δ. (9/12/2004). "Ο "δράκος" που διατείνεται ότι έγινε "άγιος"". *ΤΟ ΒΗΜΑ*

82 Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983). "Με 2 πρόσωπα ο δράκος...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

Δεν επρόκειτο απλώς για μία αρρωστημένη προσωπικότητα, αλλά και για έναν ιδιαίτερα ωραιοπαθή και εγωπαθή άνδρα, που όταν βίωνε την ερωτική απόρριψη, αδυνατούσε να τη διαχειριστεί, θεωρώντας πως ο ίδιος θα έπρεπε να είναι κυρίαρχος αυτού του τομέα. Η ανάγκη αυτή για κυριαρχία συνεπάγεται και την έλλειψη απόδοσης του στοιχείου της επιλογής στις γυναίκες και συνεπώς εκφράζει τη στάση του προς τον ρόλο και τη θέση τους.

Ο Κυριάκος με έναρξη την τραυματική εμπειρία που επικαλείται, ξεκίνησε να ασχολείται μανιωδώς με το σώμα του, γυμνάζοντας το και εκθέτοντας το με κάθε ευκαιρία. Ύστερα από τη ψυχιατρική του εκτίμηση, διαπιστώθηκε πως μάλλον έπασχε από αλγολαγνεία, που πυροδοτούσε μαζοχιστικές τάσεις και είχε ως αποτέλεσμα να προκαλεί διαρκώς τις αντοχές του σώματος του. Για τον ίδιο, η σωματική του ρώμη αποτελούσε την μόνη πηγή επιβεβαίωσης του ανδρισμού του και γι'αυτό έγινε ζωτικής σημασίας για την ταυτότητα και τη ζωή του. Πιο συγκεκριμένα, στη Δράμα εμφανιζόταν συχνά να κάνει επίδειξη του σώματος και της στολής του, περπατώντας με καμάρι στον κεντρικό δρόμο που ήταν γνωστός ως "νυφοπάζαρο", αλλά εξαφανιζόταν μόλις τον προσέγγιζε με δική της πρωτοβουλία κάποια γυναίκα. Απολάμβανε την προσοχή δηλαδή και την προβολή του ανδρισμού του αποτυπωμένο στη σωματική του φιγούρα, αλλά βρισκόταν σε αμηχανία όταν αντιμετώπιζε την αντιστροφή των έμφυλων ρόλων όπως τους ανέμενε και την ανάληψη μίας ευθείας προσέγγισης από κάποια γυναίκα.⁸³⁸⁴

Επίδειξη της σωματικής διάπλασης και μυικής δύναμης του Κ. Παπαχρόνη στους δημοσιογράφους.

Ενδεικτική για την προσωπικότητα του είναι και η εμφάνιση της λεγόμενης αρραβωνιαστικιάς του που αρνήθηκε να εκτεθεί δημόσια, αλλά υπερασπίστηκε τον ανδρισμό του Κυριάκου, υποστηρίζοντας ότι είχαν συνάψει κανονικές σεξουαλικές επαφές. Η συγκεκριμένη κοπέλα δεν ήταν ούτε ιδιαίτερα όμορφη, ούτε μορφωμένη, αλλά σύμφωνα με τον Κυριάκο ήταν η μόνη κοπέλα που του έδειξε στοργή. Επρόκειτο για ένα πρότυπο κοπέλας που δεν συντασσόταν με τις νέες γυναικείες προσδοκίες σχετικά με τη μόρφωση, την εμφάνιση ή την ανεξαρτησία της εποχής, αλλά ενσωμάτωνε την στοργική και υποστηρικτική στάση προς τον άνδρα που θύμιζε το παραδοσιακό μοντέλο. Αυτό ακριβώς το πρότυπο αποτέλεσε από τα ελάχιστα που δεν

83 Χαρδαβέλλας, Κ. (14/6/1983). "Πως εξηγείται η επιθετικότητα του δράκου", *ΤΑ ΝΕΑ*
84 (19/12/1982) "Ο "Δράκος προετοίμαζε μ'επιμέλεια τα εγκλήματα" *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 16

γέννησε μίσος ή εκδικητική μανία στον Παπαχρόνη, αλλά αντίθετα του προκάλεσε αγάπη και τρυφρότητα, γεγονός που καταδεικνύει την εξάρτηση του μίσους του από τις προδιαγραφές της νεοαναδυθείσας δυναμικής γυναίκας και όχι από κάθε γυναίκα εν γένει.⁸⁵

Όπως έχει ήδη προαναφερθεί τα δημοσιεύματα του Κ. Χαρδαβέλλα αποτέλεσαν την εξαίρεση μίας πιο ρεαλιστικής και ωμής προσέγγισης της υπόθεσης και αποτελούν ιδιαίτερα καταδεικτικά στοιχεία για τη σκιαγράφιση της προσωπικότητας του Παπαχρόνη. Σε σχετικό του δημοσίευμα περιγράφει γλαφυρά και εύστοχα την απεγνωσμένη ανάγκη του Παπαχρόνη σχετικά με την επιβεβαίωση και προβολή του ανδρισμού του, η οποία όμως συγκαλύπτει τον βαθύτερο φόβο του για την αδυναμία αυτού ακριβώς του ανδρισμού. Με έντονο το στοιχείο της ειρωνίας ως προς τον συγκεκριμένο ανδρισμό, ο Χαρδαβέλλας προσομοιάζει τον Παπαχρόνη με ένα είδος σταρ που αποζητά την προσοχή και επιβεβαίωση και μετατρέπει ακόμα και τις συνταρακτικές στιγμές της δίκης του σε κάποιο είδος παράστασης για την οποία ανυπομονεί και προετοιμάζεται. Στοιχεία όπως τα προαναφέρθεντα διαμορφώνουν τον Παπαχρόνη στα δημοσιογραφικά μάτια ως μία διεστραμμένη και εξαιρετικά προβληματική προσωπικότητα, που λόγω των κόμπλεξ που τον διακατέχουν, αδυνατεί να προσαρμοστεί στη θέση που έχει ξαφνικά βρεθεί και τον ωθούν σε μία σχεδόν παιδιάστικη επίδειξη δύναμης.⁸⁶

Μετά τη σύλληψη του πάντως, η συντριπτική πλειοψηφία του περίγυρου του βρέθηκε προ εκπλήξεως, καθώς χαρακτηριστικά τον θεωρούσαν “το καλύτερο παιδί της πόλης”, αφού ήταν μία κλειστή προσωπικότητα που δεν είχε εμφανίσει οποιοδήποτε σημάδι αρνητικής συμπεριφοράς προς τις γυναίκες. Απέφευγε ακόμα και τις εξόδους, ενώ προτιμούσε να παρακολουθεί ταινίες καράτε μόνος του στον ελεύθερο του χρόνο.⁸⁷

5.6.1 Το στίγμα του πληγωμένου ανδρισμού⁸⁸

Σύμφωνα με τον ίδιο, το γεγονός που καθόρισε την εγκληματική πορεία του και το μίσος του για τις γυναίκες, ανιχνεύεται στις αρχές της εφηβείας του, όταν ήταν 13 ετών.

Πιο συγκεκριμένα, πυροδότηση για την ανάδυση της εγκληματικής προσωπικότητας του, όπως διαφαίνεται και στο προσεκτικά σκιαγραφημένο άρθρο του Κ. Χαρδαβέλλα

85 Αλυσανόγλου, Π. (12/1/1963) “Αρνείται το φόνο της ιερόδουλης ο Παπαχρόνης” *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

86 Χαρδαβέλλας, Κ. (13/6/1983). “Αρχίζει αύριο η δίκη του Δράκου της Δράμας στο Στρατοδικείο Θεσσαλονίκης.” *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

87 Αλυσανόγλου, Π. (16/12/1982). “Αποκαλυπτική συνέντευξη με τον Δράκο”. *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ.3

88 Καρανάτση, Ε. (9/12/2004) “Ελεύθερος ο Παπαχρόνης που αποκήρυξε τον Εωσφόρο”. *Η Καθημερινή* [διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/202903/article/epikairothta/ellada/eley8eros-o-papaxronhs-roy-apokhry3e-ton-ewsforo>, τελευταία πρόσβαση: 9/5/2017]

“Πως εξηγείται η επιθετικότητα του Δράκου της Δράμας”, ήταν μία σεξουαλική συνέντευξη με μία ιερόδουλη σε ένα σπίτι της Ξάνθης που αποτέλεσε και την πρώτη του σεξουαλική επαφή και μετατράπηκε σε τραυματική εμπειρία για τον ίδιο. Καθώς βρισκόταν σε ιδιαίτερα πρώιμη και τρυφερή ηλικία, η ειρωνία και προσβολή του ανδρισμού του από τη συγκεκριμένη ιερόδουλη αποτέλεσε βασική παράμετρο επιρροής της αντίληψης που είχε τόσο για τις γυναίκες, όσο και για τον ίδιο τον εαυτό του. Η ευάλωτη θέση του νεαρού εαυτού του απέναντι στην ώριμη και έμπειρη ιερόδουλη, η οποία μίλησε περιπαικτικά για το μόριο και την επίδοση του, του δημιούργησε γενικότερα αισθήματα κατωτερότητας απέναντι στις γυναίκες εν γένει. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια της ιερόδουλης που συγκράτησε ο Παπαχρόνης και αναπαρήγαγε σε συνέντευξη του “Δεν έχεις τη δυνατότητα να κάνουμε έρωτα, δεν είσαι κανονικός άντρας”. Και αυτή ακριβώς η σύνδεση της ανδρικής ταυτότητας με τη σεξουαλικότητα είναι η πηγή του κόμπλεξ που ρίζωσε στη ψυχосύνθεση του Παπαχρόνη και καθόρισε την αποφασιστικότητα του να αποδείξει τον ανδρισμό του με άλλους τρόπους.⁸⁹

Παράλληλα, η ταπείνωση δεν περιορίστηκε μόνο στον ίδιο, αφού σύμφωνα με τον Παπαχρόνη τον περιέπαιξε και ενώπιον των φίλων του, λέγοντας πως ήταν ανίκανος για σεξουαλική πράξη, ενώ προσέθεσε και πως μάλλον ήταν ομοφυλόφιλος χρησιμοποιώντας τη λέξη “τοιούτος” για να τον περιγράψει. Στη συνέχεια τον έδιωξε λέγοντας του περιπαικτικά πως καλύτερα να γυρίσει στη μαμά του. Η επόμενη προσπάθεια του να επισκεφθεί μία ιερόδουλη, όπως περιγράφεται στις μαρτυρίες του στην ενδιαφέρουσα και αποκαλυπτική συνέντευξη που έδωσε στον Π. Αλισανόγλου, ήταν επίσης ανεπιτυχής, καθώς το τραύμα από την προηγούμενη φορά δεν του επέτρεψε να προχωρήσει στη σεξουαλική πράξη. Ακόμα και αυτή τη δεύτερη φορά μάλιστα σύμφωνα με τον ίδιο, η ιερόδουλη μίλησε περιφρονητικά μπροστά στους φίλους του. Τον χαρακτήρισε “αδελφή” και πως μάλλον θα του θα ταίριαζαν καλύτερα τα φουστάνια, όταν πλέον είχε απογοητευτεί με την ανούσια κούραση της να τον ικανοποιήσει. Μετά από αυτά τα δύο χτυπήματα στον ανδρισμό του, ο Παπαχρόνης για καιρό εξέταζε την πιθανότητα διάγνωσης του με σεξουαλική ανικανότητα, επηρεασμένος από την απογοήτευση και έκανε πολύ καιρό να ξαναεπισκεφθεί γυναίκες. Μετά από καιρό που πέρασε κλεισμένος στο σπίτι, χωρίς να επιχειρήσει καν την επαφή με κοπέλες και βλέποντας μόνο ταινίες πορνό, αποφάσισε για τρίτη φορά να επιχειρήσει μία ακόμα επίσκεψη, η οποία για άλλη μία φορά κατέληξε με τον ίδιο τρόπο.⁹⁰⁹¹

Σε μία τόσο κρίσιμη για την ανάπτυξη της προσωπικότητας ηλικία, η εμπειρία αυτή

89 Σόμπολος, Π. (2017). *Οι αστέρες του εγκληματικού πάνθεου. Όπως τους έζησα*. Αθήνα: Πατάκης, σελ. 180

90 Αλισανόγλου, Π. (16/12/1982) “Χτυπούσα όποια έβρισκα μπροστά μου”. *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3

91 Χαρδαβέλλας, Κ. (14/6/1983) “Πως εξηγείται η επιθετικότητα του δράκου”, *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

φαίνεται να την εμπότισε με μνησικακία, μίσος και αισθήματα εκδίκησης για το αντίθετο φύλο. Η ταπείνωση που βίωσε σχημάτισε την δίψα για ανταπόδοση της ταπείνωσης στον υπαίτιο. Στο μυαλό του αυτός ο υπαίτιος φαίνεται να σχηματοποιήθηκε με τη μορφή της γενικότερης κατηγορίας στην οποία ανήκαν οι ιερόδουλες- σε αυτή των γυναικών δηλαδή, οι οποίες στοχοποιήθηκαν ως υπεύθυνες για την πρόκληση τραυμάτων ανάλογα με το δικό του. Παράλληλα όμως, το ενδιαφέρον του και ο θαυμασμός του σε ερωτικό επίπεδο για τις γυναίκες δεν μειώθηκε, αλλά μεταστράφηκε σε μία ιδιαίτερη σεξουαλική διαστροφή που προσαρμόστηκε στα προσωπικά του ψυχολογικά τραύματα.

Μία αντίστοιχη αντίδραση σε κάποιο ψυχολογικό τραύμα δεν είναι τόσο σπάνια, ούτε πρόκειται για αποκλίνουσα περίπτωση, αλλά αντίθετα πρόκειται για γενικά παραδεκτό ψυχολογικό μοτίβο, κάτι που επιβεβαιώνεται και από τους ειδικούς. Πιο συγκεκριμένα, η Καθηγήτρια Εγκληματολογίας Βάσω Αρτινοπούλου επεσήμανε σχετικά με τα συγκεκριμένα εγκλήματα "Το πέρασμα από την απόπειρα βιασμού στην ανθρωποκτονία διαφοροποιείται μόνον ως προς την ένταση και όχι ως προς το είδος ή τη μορφή της προεγκληματικής κατάστασης. Αποτελεί την ακραία έκφανση της φαινομενικής ανδρικής υπεροχής, της σωματικής δύναμης και της ρώμης. Αξίες με τις οποίες έχουν κοινωνικοποιηθεί οι περισσότεροι βιαστές και δυστυχώς οι... υποψήφιοι μελλοντικοί βιαστές".⁹²

Δεν είναι τυχαίο που το πρώτο θύμα του Παπαχρόνη αποτέλεσε άλλη μία ιερόδουλη, η οποία όταν τον παρακίνησε να επισπεύσει τη σεξουαλική πράξη, του επανέφερε αναμνήσεις από το πρώιμο τραυματικό γεγονός και του δημιούργησε αντίστοιχους ταπεινωτικούς συνειρμούς. Η ανάκληση συνεπώς αυτής της καταπιεσμένης μνήμης πυροδότησε το μίσος και την εκδικητική του μανία απέναντι στις γυναίκες, οι οποίες πλέον αποτελούσαν τον ξεκάθαρο εχθρό που απειλούσε τον ανδρισμό του. Όταν ο Παπαχρόνης ρωτήθηκε για τους λόγους της συγκεκριμένης δολοφονίας, ήταν ξεκάθαρος ως προς το ότι υπαίτια ήταν η προσβολή του ανδρισμού του και η αμφισβήτηση και ταπείνωση των σεξουαλικών του ικανοτήτων από μία γυναίκα. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του όταν αναφέρεται στο συγκεκριμένο θύμα, καθώς υποστηρίζει ότι τη μαχαίρωσε για να πονέσει, όπως ο ίδιος σε ψυχολογικό επίπεδο από τα λόγια της. Η συγκεκριμένη επίθεση που αποτέλεσε την πυροδότηση της εγκληματικής του δράσης αποτέλεσε μία επιβολή και αυτοβεβαίωση του ανδρισμού του απέναντι στη γυναικείας προέλευσης γελοιοποίηση που ένιωσε ότι υπέστη και δεν μπορούσε να επιτρέψει.⁹³

92 Αλυσανόγλου, Π. (16/12/1983) "Χτυπούσα όποια έβρισκα μπροστά μου". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

93 Σόμπολος, Π. (2017). *Οι αστέρες του εγκληματικού πάνθεου. Όπως τους έζησα*. Αθήνα: Πατάκης, σελ. 183-4

Οι γυναίκες λοιπόν αποτελούν τον στόχο του, επειδή στα μάτια του αυτές του στέρησαν την ερωτική ζωή που ήθελε, αυτές αρνήθηκαν τη συντροφιά του και αυτές αποτέλεσαν το εμπόδιο στην ανάπτυξη μίας φυσιολογικής σεξουαλικότητας και ζωής.

Σε αυτό το σημείο βλέπουμε μία αντανάκλαση που ανταποκρίνεται στα συναισθήματα πολλών ανδρών της εποχής. Πως δηλαδή η ξαφνική γυναικεία ασπλαχνία και μη ανιδιοτελής αφιέρωση στους άνδρες, η σκληρότητα, η ανεξαρτητοποίηση, η μη υποταγή οδήγησε τους άνδρες σε μία ανεπιθύμητη θέση. Και σε ένα απλοποιημένο νοητικό σχήμα, η αντίστοιχη ανεπιθύμητη θέση του Παπαχρόνη φαίνεται να είναι αυτή του δράκου-βιαστή.⁹⁴

Σε συνέντευξη σχετικά με τον λόγο που πραγματοποιούσε τις επιθέσεις στις γυναίκες, ο ίδιος ανέφερε πως αποτελούσαν μία προσπάθεια απόδειξης του ανδρισμού του και απόρριψης των κατηγοριών περί ομοφυλοφιλίας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πάλι στα κόμπλεξ της εφηβικής του ηλικίας, τα οποία και ήθελε να αποβάλλει, ώστε να αποδείξει στο γυναικείο φύλο πως δεν ήταν ανίκανος. Εν κατακλείδι, ο Παπαχρόνης όχι απλώς επηρεάστηκε βαθύτατα από την πίεση που ένιωθε να ασκούν πάνω του οι ξεπερασμένες πλέον, αλλά ακόμα ζωντανές, απαιτήσεις της ανδρικής ταυτότητας, αλλά είχε και πλήρη επίγνωση του βάρους που του επέρριπταν.⁹⁵

5.6.2 Η εκδικητική χροιά

Κρίνοντας από τις μαρτυρίες και αποκαλύψεις του ίδιου, και από τη γνώμη ειδικών ψυχιάτρων και ψυχολόγων, τόσο στοχευμένα ως προς τον ίδιο, όσο και γενικότερα σε θεωρητικό επίπεδο, είναι δύσκολο να αμφισβητηθεί ο εκδικητικός χαρακτήρας που είχαν τα εγκλήματα του Παπαχρόνη. Δεν επρόκειτο απλώς για τυχαία θύματα, για κάποιο ιδιαίτερο φετίχ ή ακόμα και για εγκλήματα πάθους. Ο ένας και μοναδικός σκοπός του Παπαχρόνη διαμορφώθηκε να είναι η εκδίκηση και η κινητήριος δύναμη της δράσης του η δίψα του για αυτήν την εκδίκηση. Δεν έχει σημασία αν η πράξη για την οποία αποζητούσε ανταπόδοση και δικαιοσύνη έχριζε υποκειμενικής σημασίας ή ήταν δυσανάλογη ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης της- το ζήτημα είναι το πως το ίδιο το άτομο εκλαμβάνει το τραύμα που του προκλήθηκε ώστε να το αναγάγει σε εκδικητική mania. Στην περίπτωση μας ο Παπαχρόνης δεν κατάφερε ποτέ να ξεπεράσει την ταπείνωση που κατά τον ίδιο υπέστη και για την οποία ένιωσε πως θα δικαιωνόταν μόνο μέσω της εγκληματικής προσβολής του γυναικείου φύλου γενικότερα.⁹⁶

Πιο συγκεκριμένα, οι Οι McCullough, Bellah, Kilpatrick και Johnson (2001) μετά από

94 Αποκαλυπτική συνέντευξη με τον δράκο. (16/12/1982). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7

95 Κυριάκος Παπαχρόνης – Ο δράκος της Δράμας, ρεπορτάζ από την εκπομπή "Επ'αυτοφώρω" (διαθέσιμο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=AzoEcsMIDjY>)

96 Χαρδαβέλλας, Κ. (14/6/1983) "Πως εξηγείται η επιθετικότητα του δράκου". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

την ενασχόληση τους με τη φύση της εκδικητικότητας, κατέληξαν πως αυτή συνοψίζεται στην ανθρώπινη τάση ανταπόδοσης του κακού που προκλήθηκε από τον δράστη. Την πρόκληση του κακού, ακολουθεί συχνά μία αποσταθεροποίηση του εσωτερικού συστήματος του θύματος και για να επανέλθει ισορροπία πρέπει να ολοκληρωθεί μία ενέργεια που θα οδηγήσει σε αποκατάσταση της δικαιοσύνης. Το τραύμα βιώνεται σαν μία έντονη και αβάσταχτη αδικία η οποία χρειάζεται επανόρθωση. Γι'αυτόν τον λόγο, οι περισσότεροι εγκληματίες, όπως και ο Παπαχρόνης, είναι άτομα τα οποία δεν κατάφεραν να διαχειριστούν το σοκ του τραύματος που βίωσαν και ξεκίνησαν την εγκληματική τους δράση με σκοπό την αναζήτηση μίας υποκειμενικής απόδοσης δικαιοσύνης και επανόρθωσης της εσωτερικής -ή και εξωτερικής- τους βλάβης.

Σύμφωνα με τους ίδιους θεωρητικούς, για την επανόρθωση αυτή επιλέγεται συχνά η εκδίκηση λόγω τριών βασικών της λειτουργιών. Αρχικά την εξισορροπητική, που περιλαμβάνει την προσπάθεια του θύματος να καλύψει την απόσταση μεταξύ του ίδιου και του θύτη αποδίδοντας αυτά που θεωρεί ισάξια εις βάρος του. Ύστερα, την διδακτική, μέσω της οποίας προβάλλεται ο λάθος χαρακτήρας της αρχικής πράξης και της θέσπισης ενός παραδείγματος προς αποφυγή καταδεικνύοντας την ανάγκη προς τιμωρία αντίστοιχων πράξεων. Τέλος, την αποκαταστική, μέσω της οποίας το θύμα βιώνει την αποκατάσταση της αυτο-εικόνας του και της αυτοεκτίμησης του και θεωρεί πως αποδόθηκε δικαιοσύνη.⁹⁷

Συνεπώς και στην περίπτωση του Παπαχρόνη, παρόλο που ο θύτης στο μυαλό του δεν συμπεκνώθηκε σε ένα συγκεκριμένο άτομο αλλά γενικεύθηκε στην κατηγορία των γυναικών εν γένει, οι ίδιες αυτές λειτουργίες είναι πιθανότατα που τον ώθησαν στις πράξεις του. Στο δικό του προφίλ, η εξισορροπητική μπορεί να εστιαστεί στην προσπάθεια του να ταπεινώσει ισάξια -στον βαθμό που ο ίδιος έκρινε- τον θύτη του εαυτού του, δηλαδή το γυναικείο φύλο και ιδιαίτερα τις ιερόδουλες. Με την μετατροπή του σε δράκο που γεννούσε τον φόβο στις γυναίκες, κατά μία ιδιαίτερη έννοια, λειτούργησε και η διδακτική αφού ο τιμωρητικός χαρακτήρας που είχαν τα εγκλήματα του μέχρι να εντοπιστεί δεν πέρασε απαρατήρητος. Τέλος, η αποκαταστική είναι σίγουρα αυτή που ενεργοποιούσε κυρίως τις πράξεις του, μέσω της ίδιας της αναζήτησης για ανακούφιση από το τραύμα που βίωσε και την ανάγκη του για δικαίωση της δύναμης και του ανδρισμού του.

Σύμφωνα με τον ψυχολόγο Ι. Πήττα, ο οποίος εξέτασε τον Παπαχρόνη και κατέθεσε

97 McCullough, M.E., Bellah, C.G., Kilpatrick, S.D. και Johnson, J. L. (2001). "Vengefulness: Relationships with forgiveness, rumination, well-being, and the Big Five." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27:5, σελ. 601-610.

και στη δίκη του, η αντιμετώπιση των γυναικών από τον Κυριάκο είναι διπλή. Βλέπει τη γυναίκα ως μητέρα που εξυμνεί και ανεβάζει στα ύψη, αλλά παράλληλα και ως πόρνη που της ταιριάζει ο θάνατος. Αυτή η οπτική ερμηνεύει την δυνατότητα του για τη σύναψη ήρεμης σχέσης με τη μητέρα του και άλλες γυναίκες, και η παράλληλη εκδικητική του στάση απέναντι στις υπόλοιπες. Το περιεχόμενο της σεξουαλικής απελευθέρωσης και ανεξαρτητοποίησης θεωρείται κομβικό, καθώς βιώνεται από τον Παπαχρόνη σαν μία απειλή για τον ανδρισμό του, η οποία πρέπει να καταπνιχθεί. Αυτός είναι και ο λόγος που οι ιερόδουλες και νεαρές γυναίκες αποτελούν την πυροδότηση του μίσους του, καταδικάζοντας τες στην τιμωρία που τους αρμόζει κατά τον ίδιο.⁹⁸

Τέλος, σχετικά με την εκδίκηση αξίζει να αναφερθεί και ο ρόλος της στην αντιστροφή των ταυτοτήτων θύματος και θύτη που συχνά αποζητεί το θύμα. Πρόκειται για μία προσπάθεια αποβολής της στιγματισμένης ταυτότητας του αρχικού θύματος, η οποία περιλαμβάνει μία σειρά από αναμνήσεις, συναισθήματα και αντιλήψεις τα οποία το άτομο δεν επιθυμεί να διατηρήσει. Έτσι, και στην περίπτωση του Παπαχρόνη, η δράση του αποτέλεσε μία προσπάθεια αντιστροφής της θέσης του και ανάκτησης εξουσίας και δύναμης απέναντι στο σχημα του γενικευμένου θύτη που είχε κατασκευάσει και από τον οποίο θεωρούσε ότι απορροφούσε και αντλούσε ισχύ μέσω της ταπείνωσης του. Μέσω δηλαδή της καταστροφής του άλλου, το άτομο, και στην περίπτωση μας ο Παπαχρόνης, προσπαθεί πάνω από όλα να βελτιώσει και επιδιορθώσει την δική του ταυτότητα (Socarides, 1996).⁹⁹

Ως προς το στοιχείο του βιασμού, οι περισσότεροι βιασμοί είναι συνήθως προσχεδιασμένοι, το άτομο επεξεργάζεται δηλαδή την πιθανότητα επίθεσης αρκετές φορές πριν τη διαπράξει. Ο γυναικείος βιασμός τείνει να ταυτίζεται με τη συσχέτιση μεταξύ ανδρισμού και των στοιχείων της δύναμης, της σκληρότητας και της κυριαρχίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις η σεξουαλικότητα συνδέεται με συναισθήματα εξουσίας, επιβολής και υπεροχής. Πιο συγκεκριμένα, ένα υψηλό ποσοστό βιαστών δεν φαίνεται να εξάπεται ερωτικά πριν το σημείο της τρομοκρατίας ή υποβάθμισης του θύματος. Υπό αυτό το πρίσμα, επιβεβαιώνεται και η αυθεντικότητα των όσων υποστήριξε ο Παπαχρόνης, αναφερόμενος στην ανάγκη του για επιβεβαίωση του ανδρισμού του και επίδειξη της δύναμης του.

5.7 Το καθρέπισμα του φαινομένου από τα Μ.Μ.Ε.

Με την εκκίνηση των χτυπημάτων, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έστρεψαν όλο τους το ενδιαφέρον στην υπόθεση, κατονομάζοντας τον μυστηριώδη δράστη ως "Δράκο" και

98 Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983) "Ομολογεί, αλλά και αρνείται ο Παπαχρόνης", *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

99 Σκότωνα για να δείξει ότι είναι άνδρας. (16/12/1982). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 9

σπέρνοντας τον πανικό και την εγκληματοφοβία σε ακόμα και άσχετες περιοχές σε όλη την έκταση της Ελλάδας. Το ψευδώνυμο "δράκος" χρησιμοποιείται ευρέως για την περιγραφή ενός μανιακού δολοφόνου/βιαστή και θεωρήθηκε ταιριαστή περιγραφή της μεθοδολογίας του αναζητούμενου ατόμου. Με τη διαρκή προβολή των ειδήσεων σχετικά με τον δράκο, κάθε γυναίκα ένιωθε εν δυνάμει θύμα του καταζητούμενου και η αίσθηση αυτή αντικατοπτριζόταν και στην αυθόρμητη αλλαγή της νυχτερινής κυκλοφορίας των γυναικών. Το κλίμα τρόμου επικράτησε ιδιαίτερα στη Δράμα, στην οποία ανέπτυξε ο Κυριάκος τη δράση του τις χρονιές 1981 και 1982.

Το ιδιάζον περιεχόμενο της δράσης και προσωπικότητας του προσέλκυσε και το ενδιαφέρον πολλών θεωρητικών και επιστημόνων που είχαν ως αντικείμενο τους το έγκλημα, γεμίζοντας τις εφημερίδες με αναλύσεις και θεωρώντας πως η συγκεκριμένη υπόθεση αποτελούσε μεγάλη συμβολή στην ανάπτυξη της εγκληματολογικής έρευνας και ανάλυσης στο ελληνικό επίπεδο.¹⁰⁰

Η ενασχόληση του Τύπου σχετικά με τον Παπαχρόνη κορυφώθηκε όταν συντελέστηκε η δίκη του. Πληθώρα δημοσιογράφων και αναλυτών εστίασαν την προσοχή τους στην ιδιαίτερη προσωπικότητα και το φαινόμενο πλέον "Παπαχρόνης", προσπαθώντας να την ερμηνεύσουν και αποκωδικοποιήσουν. Δεν ήταν λίγα εξάλλου τα δημοσιεύματα που έκαναν λόγο για μία ψυχοπαθολογική προσωπικότητα με έντονα στοιχεία διπλής προσωπικότητας. Η προσωπικότητα των "Δράκων" αποτέλεσε απο τότε το επίκεντρο του ψυχολογικού και εγκληματολογικού ενδιαφέροντος με κυρίαρχη θέση στον δημοσιογραφικό λόγο, αφού αποτέλεσε ένα υποκατάστατο των serial killers σε ελληνικό επίπεδο. Έτσι, η επικαιρότητα περιστρεφόταν συχνά γύρω από αυτήν τη θεματολογία και μονοπολούσε το ενδιαφέρον όποτε συνέβαινε κάποιο νέο -έστω και μεμονωμένο- περιστατικό επίθεσης σε γυναίκα, με τον Παπαχρόνη πλέον να αποτελεί διαχρονική αναφορά. Το τόσο αυξημένο ενδιαφέρον για αυτές τις περιπτώσεις με αφορμή τη συγκεκριμένη υπόθεση, αφορούσε κυρίως την κατάδειξη της δισχιδούς φύσης του εγκληματία και της μη απόστασης του από την καθημερινή ζωή και του απλού ανθρώπου.¹⁰¹

Το στοιχείο που παρουσιάζει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον όμως είναι η διαμεσολαβημένη εικόνα που σχηματίστηκε από τον Τύπο για το πρόσωπο του Παπαχρόνη, καθώς καθόρισε και την αντιμετώπιση του από το κοινό και τη γέννηση των ανάλογων συναισθημάτων. Ενδεικτικά, όταν αποκαλύφθηκε η ταυτότητα του δράστη και άρχισε να δημοσιοποιείται το πρόσωπο του Παπαχρόνη, ο Τύπος του χάρισε το προσωνύμιο "ο δράκος με το αγγελικό πρόσωπο". Ακόμα και χρόνια μετά, όταν ήρθε

100 Βαμβακάς, Β. και Παναγιωτόπουλος, Π. (2014). *Η Ελλάδα στη δεκαετία του '80, Κοινωνικό, Πολιτισμικό και Πολιτικό Λεξικό*, Αθήνα: Επίκεντρο, σελ. 435-6

101Ο "Δράκος προετοίμαζε μ'επιμέλεια τα εγκλήματα. (19/12/1982). *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 16

πλέον η ώρα της αποφυλάκισης του, δεν ήταν λίγα τα δημοσιεύματα που ανακοίνωσαν την είδηση μέσω τίτλων που περιελάμβαναν εκφράσεις όπως “ο δράκος με το γοητευτικό χαμόγελο”.¹⁰²

Παράλληλα, ο Παπαχρόνης αναδείχθηκε σε μία μορφή ιδιάζοντα “σταρ”, καθώς πληθώρα πρωτοσέλιδων και εκπομπών ήταν αφιερωμένα στον χαρακτήρα του, ενώ ο ίδιος απολάμβανε ιδιαίτερα την προσοχή, εκμεταλλεύομενος τη μάλιστα με πολύ χιούμορ, χαμόγελο και έντονο ύφος.

Για πολλούς, όπως ο δημοσιογράφος Νίκος Βαφειάδης, ήταν ξεκάθαρο πως ο Παπαχρόνης απολάμβανε τη δημοσιότητα και πως ακόμα και από αυτή τη δυσμενή θέση, κατάφερε να λάβει ικανοποίηση και να νιώσει πως έχει τον έλεγχο ή κάποια υπεροχή. Ο Βαφειάδης σε σχετικό του άρθρο περιγράφει γλαφυρά την αναγωγή του Παπαχρόνη σε σταρ της δημοσιότητας, η οποία φαίνεται να αντικατέστησε την πλέον κατεστραμμένη θέση και εικόνα του ως αξιωματικός των ΛΟΚ, από την οποία αντλούσε αυτοπεποίθηση και αυτοεπιβεβαίωση.

¹⁰³

Με τη σύλληψη του εξάλλου λήγει και η εδραιωμένη του εξουσία στον χώρο του στρατού και είναι πιθανό ότι αν δεν λάμβανε αυτήν την τόσο έντονη προσοχή της δημοσιότητας, θα κατακλυζόταν από ανασφάλειες και σύνδρομο κατωτερότητας. Στο μυαλό του -και στα μάτια ορισμένων γυναικών και ανδρών- η δημοσιότητα αυτή τον ηρωποιεί και αποτελεί έναν ύμνο στα φυσικά του χαρίσματα και τα ελκυστικά του χαρακτηριστικά. Το κοινό δυσκολεύεται να ταυτίσει αυτό το γελαστό, συμπαθητικό και γοητευτικό πρόσωπο με την προσωπικότητα του συγγερού εγκληματία και έτσι επικρατεί σύγχυση στις συνειδήσεις των τηλεθεατών. Σε αυτό το σημείο η ιδιαίτερη προβολή του από τον Τύπο ως μεμονωμένη προσωπικότητα, που εκτός της εγκληματικής της δράσης, παρουσιάζονται και όλα της τα προτερήματα υπήρξε κομβικής σημασίας. Δεν είναι λίγες οι θετικές εκτιμήσεις μάλιστα που προκύπτουν σχετικά με τον χαρακτήρα του, τη δύναμη του, καθώς και εικασίες για πιθανή παρεξήγηση σχετικά με την υπόθεση του. Το συνολικό πλαίσιο προβολής του εξάλλου,

Γελοι

ογραφία του Κ. Παπαχρόνη που συνόδευε το άρθρο του Ν. Βαφειάδη.

¹⁰²Βυθούκας, Δ. (9/12/2004). “Ο “δράκος” που διατείνεται ότι έγινε “άγιος””. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 15

¹⁰³ Βαφειάδης, Ν. (26/6/1983) “Θανατοποινίτης σούπερσταρ, με την άδεια... τίνος;”, *Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 34

προσφέρει στον Κυριάκο την ικανοποίηση που αποζητούσε. Κατακρίνει με ιδιαίτερη γλαφυρότητα το έντονο ύφος, χαμόγελο και χιούμορ που είχε επιτραπεί στον Παπαχρόνη να έχει απέναντι στους δημοσιογράφους, καθώς και τον έντονο σχολιασμό αυτών ακριβώς των χαρακτηριστικών στα σχετικά δημοσιεύματα. Η φωνή του αποτελεί εξαίρεση στον γενικό κανόνα δημοσιογραφικής αντιμετώπισης, καθώς περιφρονεί την προβολή που δέχτηκαν τα νάζια και τα “κατορθώματα” του Παπαχρόνη. Αντίθετα, εστιάζει στην επίδραση που μπορεί να είχε αυτή η ιδιόμορφα φορτισμένη προβολή στα θύματα και τις οικογένειες τους, τα οποία δύσκολα θα συμπόρευαν με αυτήν την οπτική. Επικρίνει τον υπέρμετρο δημοσιογραφικό λόγο που παράχθηκε σχετικά με την υπόθεση και που ουσιαστικά έδωσε το βήμα στη ματαιοδοξία του Παπαχρόνη να εμπλουτιστεί και διανθιστεί, θυμίζοντας περισσότερο κοσμική στήλη, παρά περιγραφή ενός στυγερού εγκληματία.

Η πιο βασική κριτική που εγείρεται, είναι η θαρραλέα τοποθέτηση πως ακριβώς μέσω αυτής της διαδικασίας και ανατροφοδότησης, τόσο από την κοινωνία, όσο και από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, δίνεται η δυνατότητα ανάδειξης εγκληματιών όπως ο Παπαχρόνης ή αντίστοιχων δράκων. Στα μάτια του Βαφειάδη, η συγκεκριμένη προσέγγιση νομιμοποιεί τις πράξεις αυτές στις συνειδήσεις και δημιουργεί την κατάλληλη εξέδρα για την επόμενη αρρωστημένη προσωπικότητα που θα θέλει να δώσει παράσταση. Η υπέρμετρη προσοχή, η ανύψωση των εγκληματιών σε δημοσιότητες και ο ψυχοκεντρικός δημοσιογραφικός λόγος δημιουργούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις ανάδειξης εγωμανών και ματαιόδοξων προσωπικοτήτων με ροπή προς το έγκλημα. Παράλληλα, καταδεικνύει και αναχρονικά με την εποχή κατάλοιπα, αφού αντίστοιχα δημοσιεύματα εξακολουθούν να υμνούν έμμεσα την δύναμη του ανδρικού φύλου και να στοχοποιούν τις γυναίκες ως υπαίτιες για τη θυματοποίηση τους.

Ιδιαίτερη σημασία έχει πως κάθε αναφορά στο όνομα του εμπερίκλειε πάντα και κάποιο στοιχείο ανάδειξης της ρώμης και του ανδρισμού του, όπως π.χ. η ακολουθία του ύψους του, των χαρακτηριστικών του προσώπου του, το γεγονός ότι ήταν παλαιστής κλπ. Είναι ενδεικτικό πως το όνομα του φαίνεται να ταυτίστηκε ακριβώς με όλα αυτά τα χαρακτηριστικά και να μη συναντιέται απογυμνωμένο από πλούσια επίθετα και χαρακτηρισμούς, παρά μόνο μαζί με αυτές τις ακριβώς τόσο θετικές και ανδροπρεπείς αναφορές. Υπό μία πιο κριτική ματιά, ο πλούτος και η επανάληψη αυτών των αναφορών αποτελούσε ίσως και έναν ύστατο ύμνο σε όλα αυτά τα χαρακτηριστικά του παραδοσιακού ανδρικού προτύπου που έμελλε σύντομα να σβήσει, και βρήκαν την έκφραση τους μέσω ακόμα και αυτής της εγκληματικής μορφής, όπως είναι ο Παπαχρόνης. Εξάλλου, ήδη υπήρχε δυσκολία στην αποδέσμευση τόσο του

δημοσιογραφικού, όσο και του καθημερινού λόγου από αυτό το σχήμα-πρότυπο που εμπότιζε τις γραφικές κατηγοριοποιήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Μία ομάδα γυναικών, με αφορμή το προαναφερθέν κλίμα, έθιξε και τον προβληματισμό πως μέχρι τότε το πρότυπο του βιαστή ήταν αποτυπωμένο στη συλλογική συνείδηση ως ένα περιθωριοποιημένο άτομο, ένα απόβρασμα το οποίο δεν θα μπορούσε ποτέ να ζήσει ενταγμένο στην κοινωνία. Αντιθέτως, η ζωή και ο χαρακτήρας του Παπαχρόνη δημιουργούν ένα χάσμα ανάμεσα στην πραγματικότητα και το μέχρι τότε στερεότυπο για τέτοιου τύπου εγκληματίες που διχάζει τις συνειδήσεις ως προς την αφομοίωση του. Προβληματισμός εγείρεται και σχετικά με την ενοχοποίηση των γυναικών ως υπαίτιες για τη διαμόρφωση της εγκληματικής του προσωπικότητας, θεωρώντας πως η οπτική αυτή θυματοποιεί και απενεχοποιεί υπέρμετρα την ευθύνη που κατείχε ο Παπαχρόνης για τις πράξεις του. Η Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών ιδιαίτερα τόνισε τον κίνδυνο που εγκυμονεί η υπερβολική ανάλυση λεπτομερειών από ειδεχθή εγκλήματα για την ηρωοποίηση και μίμηση των προβαλλόμενων εγκληματιών.¹⁰⁴

Τέλος, η μη παρανοϊκή σύνταξη του λόγου του, αλλά η δικαιολόγηση των πράξεων του με καθημερινά επιχειρήματα και η ευφράδεια του, αποτέλεσαν ακόμα έναν παράγοντα σύγχυσης και δυσκολίας αποτύπωσης του ως εγκληματική προσωπικότητα στην κοινή συνείδηση. Ο Παπαχρόνης έδινε την εντύπωση ενός ευγενικού, ψυχραιμου και επικοινωνιακού ατόμου που δεν θύμιζε σε τίποτα το πρότυπο του παραδοσιακού και διεστραμμένου εγκληματία. Το πρότυπο του αριστούχου, ρωμαλέου άνδρα και υπόδειγμα αγαπημένου γιου δημιουργεί έντονη αμηχανία σχετικά με την καταχώρηση του εντός μία ορισμένης νοητικής κατηγορίας στην συνείδηση των πολιτών.¹⁰⁵ Συνεπώς, οι προαναφερθείσες περιγραφές φαίνονται να μειώνουν και να σχετικοποιούν το μέγεθος των ειδεχθών εγκλημάτων του Παπαχρόνη, αφού μεγαλύτερη εντύπωση καταλήγει να προκαλεί η ιδιαιτερότητα της προσωπικότητας του. Το γεγονός αυτό δεν χρήζει αντικειμενικού περιεχομένου, αλλά εξαρτάται άμεσα από την αυτοπαρουσίαση του Παπαχρόνη και κυρίως από την προβολή και ανάλυση του από τον δημοσιογραφικό λόγο της εποχής.¹⁰⁶

5.8 Τα γράμματα στη φυλακή

Οι φήμες για τα ερωτικά γράμματα που λάμβανε ο Παπαχρόνης στην φυλακή μπορεί να θυμίζουν αστικό μύθο, αλλά αποτελούν την ιδιαίτερη πραγματικότητα όπως

104 Σπυροπούλου, Β. (18/10/1983) "Δημόσια συζήτηση για τη βία-βιασμό". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3

105 Βαμβακάς, Β. και Παναγιωτόπουλος, Π. (2014). *Η Ελλάδα στη δεκαετία του '80, Κοινωνικό, Πολιτισμικό και Πολιτικό Λεξικό*, Αθήνα: Επίκεντρο, σελ. 434-5

106 Βαφειάδης, Ν. (26/6/1983) "Θανατοποινίτης σούπερσορ, με την άδεια... τίνος;". *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 34

σχηματίστηκε. Ο αριθμός φυσικά δεν είναι επιβεβαιωμένος, ούτε αυτά δημοσιοποιήθηκαν ποτέ. Είναι τόσες οι μαρτυρίες όμως που επιβεβαιώνουν την ύπαρξη τους, που δεν τίθεται ζήτημα αμφισβήτησης. Θεωρείται πως μόνο κατά τη διάρκεια της προφυλάκισης του έλαβε 6 ερωτικές επιστολές, συμπεριλαμβανομένης και μίας από την υποτιθέμενη αρραβωνιαστικιά του, η οποία συνέχισε να του εκδηλώνει την αφοσίωση και λατρεία της, υποστηρίζοντας πως ακόμα και τώρα θα τον παντρευόταν. Η εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ" έλαβε και πληθώρα τηλεφωνημάτων από άγνωστες κοπέλες που αντιδρούσα στον χαρακτηρισμό του Παπαχρόνη ως "δράκο" και στην παράκληση να τον αναφέρουν χρησιμοποιώντας το όνομα του, δηλαδή το "Κυριάκος".¹⁰⁷

Εξάλλου τόσο πριν την κατάδική του, όσο και μετά, υπήρχαν πολλές γυναίκες που τον θεωρούσαν ιδιαίτερα γοητευτικό και δυναμικό άνδρα. Σύμφωνα με τον Πάνο Σόμπολο, γνωστό δημοσιογράφο του αστυνομικού ρεπορτάζ, όταν ο Παπαχρόνης οδηγείτο στο Στρατοδικείο από την Ασφάλεια, μία κοπέλα όρμησε στους αστυνομικούς, προσπαθώντας να σπάσει τον κλοιό κατακλυσμένη από την επιθυμία της να πλησιάσει τον Κυριάκο και να τον φιλήσει.¹⁰⁸ Η προσοχή που έλαβε εξαπλώθηκε ακόμα και εντός των φυλακών, αφού μία γυναίκα τρόφιμος προσπάθησε να τον πλησιάσει φωνάζοντας λόγια λατρείας και επιδιώκοντας να τον αγκαλιάσει πριν τη σταματήσουν οι φύλακες.

Συνεπώς, η έκταση που πήρε η δημοσιοποίηση του ονόματος του, εκτός από μίσος και αποστροφή, προκάλεσε και συναισθήματα θαυμασμού σε ορισμένες γυναίκες σε όλη την έκταση της Ελλάδας. Τα ειδεχθή εγκλήματα του όχι μόνο δεν έσβησαν το ωραίο παρουσιαστικό του στα μάτια αυτών των γυναικών, αλλά αποτέλεσαν και έναν επιπλέον παράγοντα που πολλαπλασίασε την επίδραση που είχε σε μία συγκεκριμένη κατηγορία γυναικών.¹⁰⁹

Οι ψυχολόγοι της εποχής σχολιάζοντας το φαινόμενο αυτό, το περιέγραψαν ως "αρρωστημένη εμμονή" και το συνέδεσαν με το ενδόμυχο μίσος που μπορεί να εγκυμονεί στις γυναίκες απέναντι στο ίδιο τους το φύλο. Στο σημείο αυτό παρατηρείται και το πρότυπο γυναικών που ανήκουν στην κατηγορία που προαναφέρθηκε, η οποία αδυνατεί επίσης να αποδεχτεί και αφομοιώσει την έμφυλη ρευστότητα και αντιτίθεται στην αναμενόμενη μετεξέλιξη της γυναικείας ταυτότητας. Αυτό συνήθως είναι και το περιεχόμενο της προσωπικότητας που παραφυλάει πίσω από το συγκεκριμένο μοτίβο συμπεριφοράς.¹¹⁰

107 Χαρδαβέλλας, Κ. (14/6/1983) "Πως εξηγείται η επιθετικότητα του δράκου", *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5

108 Βλάχος, Α. (18/6/2017) "Οι αστέρες του εγκληματικού πανθέου. Όπως τους έζησα." *Αθηναϊκό – Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων*. (διαθέσιμο στο: <http://www.amna.gr/home/article/163842/Oi-asteres-tou-egklimatikou-pantheou-Opos-tous-ezisa>)

109 Ο δράκος απειλεί τους φρουρούς. (28/1/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 12

110 Δερμιτζάκης, Α. (13/10/2012). "Κυριάκος Παπαχρόνης: Ο «δράκος της Δράμας» και οι επώνυμοι φίλοι του". *Πρώτο Θέμα*, (διαθέσιμο στο: <http://www.protothema.gr/greece/article/229687/kyriakos-papaxronhs-o-drakos-ths-dramas-kai-oi-eponymoi-filoi-toy-/>)

Φυσικά, το παράδειγμα της ερωτικής έλξης προς έναν άντρα δολοφόνο ή βιαστή δεν περιορίζεται στο πρόσωπο του Κυριάκου Παπαχρόνη, ούτε μόνο στο ελληνικό τοπικό επίπεδο. Ακόμα και ο Μπέσκος, φαίνεται να αρραβωνιάστηκε σύντομα μετά την αποφυλάκιση του μια πελάτισσα του, η οποία γνωρίζοντας το παρελθόν του, γοητεύθηκε από την προσωπικότητα του. Ο Παπαχρόνης μάλιστα ζει αυτή τη στιγμή ευτυχισμένος με τη νέα σύντροφο του, η οποία δεν ενοχλήθηκε καθόλου από το βεβαρυμένο παρελθόν του, αλλά συχνά δημοσιεύει και φωτογραφίες του Κυριάκου από τον καιρό στη φυλακή, εξυμνώντας το σώμα και τη ρώμη του. Παράλληλα, το παράδειγμα του Πίτερ Σέντομ, ο οποίος είχε δολοφονήσει την προηγούμενη ερωτική του σύντροφο και βρισκόταν υπό κράτηση στις φυλακές Κορυδαλλού, έχει μείνει ανεξίτηλα αποτυπώμενο, καθώς η ίδια η ψυχολόγος του τον ερωτεύτηκε και τον βοήθησε μάλιστα να αποδράσει. Ο Παναγιώτης Φραντζής, ο οποίος δολοφόνησε τη σύζυγο του με βίαιο τρόπο, δεν ξεφεύγει από αυτό το σχήμα επίδρασης, καθώς εντός της φυλακής είχε συνάψει τέσσερις επιβεβαιωμένους ερωτικούς δεσμούς. Ο Μάκης Κατσούλας, ο γνωστός αρχηγός των σατανιστών της Παλλήνης, προσέλκυσε επίσης το ενδιαφέρον πολλών γυναικών, οι οποίες στο πρόσωπο του έβλεπαν μία παρεξηγημένη φύση και οι δημοσιοποιημένες επιστολές προς αυτόν προκάλεσαν ιδιαίτερη αίσθηση.

Σε διεθνές επίπεδο, τα παραδείγματα γυναικών που ερωτεύονται απειλητικούς προς το φύλο τους άντρες είναι αναρίθμητα, όπως ο πασίγνωστος Τσαρλς Μάνσον που δολοφόνησε τη σύζυγο του Ρόμαν Πολάνσκι. Το φαινόμενο αυτό έχει μάλιστα τη δική του ονομασία, αφού ήδη από το 1895 έχει εδραιωθεί ο όρος "serial-killer groupies", λόγω της προσοχής που απέκτησε ο πρώτος καταγεγραμμένος μανιακός δολοφόνος των Η.Π.Α. Το φαινόμενο αυτό έχει επιχειρηθεί πολλές φορές να ερμηνευθεί, αλλά ένα μεγάλο του τμήμα παραμένει σκοτεινό.¹¹¹

Οι γυναίκες που έλκονται από αυτό το πρότυπο άντρα-εγκληματία συνήθως δεν εστιάζουν στις πράξεις του, αλλά στη δικιά του προσωπική ψυχολογία. Στο πρόσωπο του καθρεπτίζεται η ανάγκη υποστήριξης και αναζήτησης γυναίκας, μία θέση την οποία πολλές γυναίκες νιώθουν την αυθόρμητη ανάγκη να συμπληρώσουν. Είναι πολύ πιθανό σε τέτοιες προσωπικότητες να προβάλλουν το απωθημένο τους για έναν άνδρα που να χρειάζεται τη φροντίδα και υποστήριξη τους, που δεν τις θέλει ανεξάρτητες και αποδεσμευμένες, απορρίπτοντας τη μοναξιά ή έλλειψη σκοπού που επιφέρει σε μερικές γυναίκες η μεταμόρφωση της ταυτότητας τους προς ένα δυναμικό περιεχόμενο. Συχνά μετουσιώνουν τον εγκληματία και σε ένα μικρό ανυπεράσπιστο παιδί που αποζητά τη δική τους προσωπική βοήθεια. Η επιλογή αυτή συνιστά συνεπώς και μία άρνηση και

111 Bonn, S. (2014). *Why We Love Serial Killers: The Curious Appeal of the World's Most Savage Murderers*. Skyhorse, σελ. 47-64

απόρριψη της ίδιας της γυναικείας θέσης βάσει των δεδομένων που επιτάσσει ο εκσυγχρονισμός, αλλά και μία παράλληλη επιστροφή σε αναχρονικά πρότυπα και επιθυμία για ανασύνταξη των σχέσεων εξουσίας. Δεν είναι μόνο του πρότυπο του σκληρού και αρρενωπού άνδρα που επιδιώκεται να διεκδικηθεί μέσω αυτού του σχήματος, αλλά και η θέση μίας υποταγμένης και με καθαρά υποστηρικτικό ρόλο γυναίκας.

Ένα μικρότερο τμήμα των γυναικών αυτών είναι πιθανό να πάσχει από ένα όχι και τόσο σπάνιο σύνδρομο- αυτό της υβριστοφιλίας, στο οποίο οι γυναίκες έλκονται από βίαιους άνδρες. Το σύνδρομο αυτό ερμηνεύεται από την ανάγκη αίσθησης ασφάλειας και αρρενωπότητας, μία αίσθηση που φαίνεται να ικανοποιείται πιο έντονα όταν παρέχεται από βίαιες προσωπικότητες. Η επιλογή αυτή φαίνεται να τροφοδοτείται από βιολογικές τάσεις που παρακινούν την κατεύθυνση προς την πιο προστατευτική και αποτελεσματική επιλογή συντρόφου, η οποία συμπυκνώνεται σε ένα ρωμαλέο πρότυπο που επιβάλλει τη δύναμη του έστω και μέσω της βίας.¹¹²

Τέλος, η γενικότερη νοοτροπία της υπαιτιότητας του θύματος ενός βιαστή η οποία έχει επιβιώσει μέχρι και σήμερα, μείωσε την ισχύ των εγκλημάτων στα μάτια ορισμένων γυναικών. Εναποθέτοντας μεγάλο μέρος της ευθύνης στα θύματα του Παπαχρόνη -και του κάθε εγκληματία- ο θύτης εξιδανικεύεται, η ενοχή του φαίνεται να υποχωρεί, ενώ παράλληλα αποκτά και την ελκυστική μορφή του "αδικημένου", στον οποίο πρέπει να παραχωρηθεί ανακούφιση και παρηγοριά. Υπό αυτήν την οπτική λοιπόν, η μερίδα γυναικών που θα κατηγορούσε ευκολότερα τη γυναίκα-θύμα από τον άνδρα-θύτη, γοητεύεται από αυτήν την αδικημένη σκληρότητα και καταλήγει να συμπονεί περισσότερο τον εγκληματία εν τέλει. Το σχήμα αυτό εντοπίζεται πάλι σε πιο παραδοσιακές συνειδήσεις γυναικών, που εκτός του ότι αποζητούν τον άνδρα με την πατροπαράδοτη έννοια, κατακρίνουν και το νέο κύμα γυναικών για την προκλητικότητα τους απέναντι στα ήθη και τις παραδόσεις, προσδίδοντας τους έναν σοβαρό βαθμό ενοχοποίησης.¹¹³

112 Ramsland, K. (20/4/2012). "Women who love serial killers, Why some women sacrifice so much for extreme offenders". *Psychology Today* (διαθέσιμο στο: <https://www.psychologytoday.com/blog/shadow-boxing/201204/women-who-love-serial-killers>)

113 Μπαρμπαλιού, Ε. (2017). *Η επιστροφή του άνδρα, λύνοντας τη σιωπή αιώνων*. Αθήνα: Πεδίο, σελ. 64-70

6. Συμπεράσματα

Βάσει όσων έχουν προαναφερθεί, είναι δύσκολο να μην εξεταστεί μία φυσιογνωμία όπως ο Παπαχρόνης υπό την οπτική των έμφυλων σχέσεων. Η επίδραση της μεταβατικής περιόδου μπορεί να μην είχε την αποκλειστική ευθύνη, αλλά σίγουρα άσκησε σημαντική επίδραση στην ανάδειξη εγκληματικών και βίαιων μορφών απέναντι στις γυναίκες. Να σημειωθεί πως δεν επιχειρείται σε καμία περίπτωση προσπάθεια αθώωσης ή απενεχοποίησης των προσωπικότητων που μελετήθηκαν, αλλά απλώς επιχειρείται η μελέτη της δράσης τους ως προϊόν ενός σύνθετου κοινωνικού κράματος και όχι ως απλή και μονοδιάστατη αναδίπλωση των ατομικών χαρακτηριστικών τους. Φυσικά οι ατομικές τους προδιαθέσεις και το προσωπικό τους υπόβαθρο συνετέλεσαν καθοριστικά στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της εγκληματικής δράσης, αλλά παράλληλα αυτή βρήκε και γόνιμο έδαφος εξέλιξης πάνω σε ένα κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο που επίσης έπασχε από σημαντικές αδυναμίες. Οι συνολικές αυτές αδυναμίες μεταφράστηκαν αναπόφευκτα σε ατομικές, δημιουργώντας την κατάλληλη δυναμική μετάφρασης του προσωπικού τραύματος σε κοινωνική στοχοποίηση μίας συγκεκριμένης κατηγορίας, όπως αυτή των γυναικών.

Στο πρόσωπο του Κυριάκου αντανakλάται η έκρηξη μίας υπόκωφης βίαιης προδιάθεσης που караδοκούσε σε πολλαπλά επίπεδα στον κοινωνικό και έμφυλο χώρο. Η ανασύσταση της κοινωνικής οργάνωσης και η ρευστοποίηση των έμφυλων προτύπων δημιούργησε μία πρωτόγνωρη για την ελληνική ταυτότητα σύγχυση και αποσταθεροποίηση. Με τις γυναίκες να επωφελούνται και να ανελίσσονται από αυτή τη μεταβολή, οι άνδρες που δεν εναγκάλιασαν τη ροή αυτής της δυναμικής με μεταρρυθμιστικό πανηγυρισμό, βίωσαν μία εσωτερική αντίφαση και πίεση. Παράλληλα, εκτός από τη μη σύμπλευση του ψυχισμού τους με τις κοινωνικές επιταγές της εποχής, αντιμετώπισαν και μία εσωτερική και εξωτερική περιθωριοποίηση, καθώς δεν απέκλιναν απλώς από τα νέα πρότυπα, αλλά αδυνατούσαν και να εκφράσουν αυτήν τους την απόκλιση λόγω της πιθανής τους στοχοποίησης ως αντιδραστικές μορφές.

Ο εγκιβωτισμός της συγκεκριμένης κατηγορίας ανδρών ανάμεσα σε δύο εποχές, σε καμία από τις οποίες δεν μπορούσαν να ενταχθούν πλήρως, καθώς η μία θεωρείτο πλέον παρωχημένη και ξεπερασμένη σε κοινωνικό επίπεδο, ενώ η άλλη πολύ εκσυγχρονιστική σε προσωπικό επίπεδο, δημιούργούσε μία αναπόφευκτη αμηχανία και αδυναμία διαχείρισης της νέας θέσης τους. Η ανάγκη καταπίεσης της έκφρασης αυτών των συναισθημάτων χάριν της κοινωνικής συνοχής, ενέτεινε ακόμα περισσότερο την εσωτερική τους διάσταση και δυσκόλευε την επεξεργασία και αφομοίωση της

τοποθέτησης που καλούνταν να αποδεχτούν. Οι προερχόμενοι από παραδοσιακές και επαρχιακές οικογένειες, όπως ο Παπαχρόνης ήταν ακόμα πιο ευάλωτοι απέναντι σε αυτήν τη μετασχηματιστική αντίσταση.

Η μεταπολιτευτική Ελλάδα εξάλλου βάδιζε με γρήγορους ρυθμούς, με γρηγορότερους ίσως από όσο μπορούσε να υποστηρίξει μέρος του πληθυσμού της. Η επιτακτική ανάγκη να συμβαδίσει με το πνεύμα της Ε.Ο.Κ. και να αναπληρώσει για την πρόοδο που είχε αναχαιτιστεί λόγω της επιβολής της δικτατορίας δεν άφηνε περιθώριο για επανάπαυση και χαλαρότερη περίοδο προσαρμογής. Η μεταστροφή από το παραδοσιακό μοντέλο οικογένειας και κοινωνικής οργάνωσης προς το φιλελευθεροποιημένο και εκσυγχρονισμένο δεν αποτέλεσε μια αργή και ομαλή διαδικασία σε βάθος χρόνου. Αντίθετα, εισήλθε απότομα και σχεδόν επιβλήθηκε από τη γενικότερη εκσυγχρονιστική ψυχολογία όσων ανέμεναν με ενθουσιασμό τη στροφή αυτή προς όσους δεν βρίσκονταν ακόμα στο ίδιο επίπεδο ψυχολογικής και κοινωνικής ετοιμότητας.

Είναι εμφανές πως για όσους δεν ήταν ήδη επηρεασμένοι από εκσυγχρονιστικά ερεθίσματα ή δεν ήταν ανοικτοί προς την αλλαγή, ο μετασχηματισμός αυτός δεν θα συναντούσε απλά αντίσταση, αλλά είναι πιθανό να γεννούσε και ορισμένες ψυχοπάθειες και συμπεριφορικές δυσλειτουργίες. Η εσωτερικά και εξωτερικά αντικρουόμενη αυτή θέση ήταν ιδιαίτερα ισχυρή στους άνδρες που δεν παρατηρούσαν μόνο τη κοινωνική μεταμόρφωση, αλλά εστίαζαν και στην ίδια την μετατόπιση των ρόλων τους σε καθημερινό επίπεδο.

Για όσους άνδρες συνεπώς η απώλεια της συγκεντρωμένης εξουσίας και η αποσταθεροποίηση της συμπαγούς τους ταυτότητα αποτελούσε μειονέκτημα, ο ευκολότερος εχθρός στον οποίο θα επιρρίπτονταν ευθύνες, ήταν εύλογο να είναι οι γυναίκες. Σε επιδερμικό επίπεδο προσέγγισης, οι γυναίκες ήταν που ενδυναμώνονταν και επωφελούνταν από αυτόν τον μετασχηματισμό. Στα μάτια των ανδρών που αρνούνταν να παραχωρήσουν το προηγούμενο πλέγμα εξουσιών τους, αυτές ήταν που τους απορροφούσαν κομμάτι του και που μείωναν το εύρος εξουσίας τους. Η ανεξαρτητοποίηση και άρνηση υποταγής των γυναικών, συχνά βιώνονταν σαν μια απειλή προς τον ίδιο τον ανδρισμό και τη μελλοντική του επιβίωση. Μέχρι εκείνη την εποχή εξάλλου, η ανδρική ταυτότητα καθοριζόταν και επιβεβαιωνόταν πάντα σε συνάρτηση με την υπέροχη της απέναντι στη γυναικεία. Χάνοντας λοιπόν αυτό το κομβικό σημείο αναφοράς, σε ορισμένους άνδρες ανέκυπτε δυσκολία του αυτοπροσδιορισμού τους και αναγνώρισης της θέσης τους ανεξάρτητα από μια άλλη μεταβλητή σε μειονεκτικότερη θέση. Το κενό αυτό εμπεριείχε τον κίνδυνο ανάπτυξης συνδρόμων κατωτερότητας που διαμορφώνονταν από την ξαφνική άνοδο της

γυναικείας θέσης και την ερμηνεία αυτής της ανόδου ως μία ξαφνική αντιστροφή του διπόλου της σχέσης μεταξύ ανδρών και γυναικών και όχι ως μία ανεξάρτητη πορεία.

Βάσει όσων προαναφέρθηκαν, ο Κυριάκος Παπαχρόνης είναι ξεκάθαρο ότι ανήκει στο καλούπι της συγκεκριμένης κατηγορίας ανδρών λόγω του οικογενειακού του υποβάθρου, της επαρχιακής κοινωνίας που μεγάλωσε και των διαφόρων απόψεων που εξέφρασε ανα τους καιρούς. Ως ένας από τους άνδρες συνεπώς που δεν κατάφερε να παρασυρθεί από την εκσυγχρονιστική ροή της χώρας, αλλά αντίθετα παρέμεινε προσκολλημένος σε μία αναχρονική κοινωνία που βίωνε τη συλλογική απόρριψη, διαμορφώθηκε η ανάγκη της στοχοποίησης του υπαίτιου. Καθώς η ιδεατή κοινωνία του Παπαχρόνη εξακολουθούσε να έχει στον βασικό της πυρήνα την ανδρική υπεροχή, τους παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους, την τρυφερή και υποτακτική γυναίκα, το πρότυπο του επιβλητικού στρατιωτικού και τη σκληρότητα και φυσική ρώμη ως επιδιωκόμενα ανδρικά χαρίσματα, είναι φανερό πως δεν συμπόρευε με τα διαμορφωσιακά καλέσματα της ευρωπαϊκής κοινωνίας. Της κοινωνίας που έθετε στο επίκεντρο της τη γυναικεία ανεξαρτητοποίηση, την έμφυλη ισότητα, την ανδρική ευαισθητοποίηση, την εισαγωγή μοντέρνων αξιών και τη ρευστοποίηση μεταξύ των προτύπων ανδρικής και γυναικείας εμφάνισης και συμπεριφοράς.

Η ρήξη και αντίθεση μεταξύ αυτών των δύο κοινωνιών όπως έχει ήδη αναλυθεί προκάλεσε μεγάλη σύγχυση στην προσαρμογή ταυτοτήτων και είχε καταλυτικό αντίκτυπο και στην προσωπικότητα του Παπαχρόνη. Ακριβώς αυτός ο διαχωρισμός του από τις εισαγόμενες γυναικείες αξίες και τις γυναίκες που διαμόρφωναν ήταν ο λόγος που αφύπνησε την αποστασιοποιητική και περιφρονητική προς το γυναικείο φύλο οπτική του. Ο Κυριάκος ήταν από τους άνδρες που αδυνατούσαν να διαχειριστούν την απόρριψη από μία γυναίκα- ή μάλλον, την ίδια την ύπαρξη της δυνατότητας απόρριψης από μία γυναίκα. Μεγαλωμένος σε μία έντονα παραδοσιακή οικογένεια, βασικό πρότυπο γυναίκας στα μάτια του ήταν η μητέρα του, μία γυναίκα-υποστήριγμα δηλαδή, που λειτουργούσε συμπληρωματικά του άνδρα της και είχε ως κύρια ασχολία την ανατροφή των παιδιών. Και ήταν πασιφανές από τα λόγια και τη δράση του, πως αυτός ήταν και ο ρόλος στον οποίο ανέμενε να περιορίζονται και οι υπόλοιπες γυναίκες γύρω του. Η προσδοκία αυτή δημιουργούσε εύλογα ακόμα μεγαλύτερο χάσμα ανάμεσα στην πραγματικότητα που είχε να αντιμετωπίσει- αυτή της ανεξάρτητης, δυναμικής και με δικές της επιθυμίες και προτιμήσεις γυναίκας.

Η επαναλαμβανόμενη απόρριψη που βίωσε από ακριβώς αυτό το πρότυπο γυναίκας και ιδιαίτερα από την πιο απογυμνωμένη μορφή της, αυτής της ιερόδουλης δηλαδή που πλέον ούτε επί πληρωμή δεν υποτασσόταν στον άνδρα, αλλά απέπνεε τον προσωπικό της δυναμισμό, ήταν το βασικό ερέθισμα που γέννησε μέσα του το μίσος και την

εκδικητική μανία προς τις γυναίκες. Η απόρριψη αυτή δεν ερμηνεύτηκε εντός ενός πλαισίου έμφυλης ισοτιμίας και σεβασμού της προσωπικής επιλογής, όπως ήταν η αναμενόμενη πρότυπη της αντιμετώπιση και ο λόγος του σταδιακού σχηματισμού της. Αντίθετα, αντιμετωπίστηκε ως μία άμεση και προσωπική προσβολή του ανδρισμού του Παπαχρόνη, σαν να ήταν ένα περιεχόμενο με πλήρη αντίστιξη και εξάρτηση από την ανδρική επιβολή και επιβεβαίωση. Υπό την οπτική αυτής της εξισορροπητικής ζυγαριάς, στα δύο άκρα της οποίας βρίσκονται η γυναικεία υποταγή και η ανδρική επιθυμία, ο γυναικείος δυναμισμός και η ερωτική απόρριψη μεταφράζονταν αναπόφευκτα σε αποδυνάμωση του ανδρικού εγώ και στιγματισμό του αρσενικού στερεοτύπου.

Σε αυτό το σημείο, είναι εμφανής η σύνδεση των αλληπάληλων ερωτικών απογοητεύσεων και της στοχοποίησης των γυναικών εκ μέρους του Παπαχρόνη. Η στοχοποίηση αυτή σίγουρα δεν αποτελούσε αποκλειστικό του στοιχείο, αλλά εξέφραζε και μία πληθώρα ανδρών που στην προσπάθεια τους να προστατεύσουν τα θραύσματα του διεσπασμένου πλέον ανδρισμού τους όπως τον είχαν εξιδανικεύσει γενιές ολόκληρες, ερμήνευαν την άλλη άκρη του πιο έντονα κοινωνικά και βιολογικά εδραιωμένου διπόλου, αυτή των γυναικών, ως απειλή. Η διαφορά τους με τον Παπαχρόνη όμως ήταν κομβικής σημασίας, καθώς ο συγκεκριμένος λόγω προσωπικών βιωμάτων, εσωτερικών προδιαθέσεων και στρατιωτικών ερεθισμάτων δεν κατάφερε να αφομοιώσει, ξεπεράσει, καταπιέσει ή έστω συγκαλύψει αυτήν την αίσθηση απειλής.

Η αδυναμία διαχείρισης αυτής της νεοαναδυθείσας αίσθησης που μελετήθηκε από κάθε οπτική από θεωρητικούς και επιστήμονες αποτέλεσε και τον εναρκτήριο λόγο της εγκληματικής του δράσης. Μπορεί στην πορεία να συμπλέχθηκαν πρόσθετοι και πιο σύνθετοι παράγοντες ή και ο ίδιος ακόμα να γοητεύθηκε από την αδρεναλίνη της εγκληματικότητας, αλλά η αδυναμία επιβεβαίωσης του ανδρισμού του απέναντι από τις γυναίκες εξακολούθησε να είναι η πυροδότηση της εγκληματικής του έκρηξης. Η ίδια του η δράση είχε στον πυρήνα της την απεγνωσμένη προσπάθεια για αυτο-επιβεβαίωση, την επιβολή του ανδρισμού του με έναν τρόπο που δεν θα μπορούσε να απορριφθεί και τη διόρθωση της αυτοεικόνας του μέσω της επαναφοράς της ανδρικής κυριαρχίας επί του γυναικείου σώματος. Αποτέλεσε την ύστατη προσπάθεια εκ μέρους του κατάπνιξης της γυναικείας φωνής και όρθωσης του παραδοσιακού ανδρικού αναστήματος.

Εν κατακλείδι, μέσω της βαθύτερης προσέγγισης και ανάλυσης του φαινομένου Παπαχρόνη όπως έχει επανειλημμένα ονομαστεί, δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει την επίδραση του κοινωνικοπολιτικού πλαισίου της εποχής και την ανάδυση της έμφυλης ρευστότητας που το χαρακτήριζε ως επιδραστικός παράγοντας. Επιδραστικός παράγοντας όχι μόνο για τον σχηματισμό μίας εγκληματικής προσωπικότητας όπως ο

Παπαχρόνης αλλά και για τη διαμόρφωση της μεταβαλλόμενης ανδρικής ταυτότητας γενικότερα, και της έμφυλης εν γένει. Σε καμία περίπτωση πάντως ο Παπαχρόνης δεν αποτέλεσε κάποιο είδος παρεξηγημένης προσωπικότητας ή ένα έρμαιο των ποικιλόμορφων και ρευστοποιημένων αλλαγών της εποχής, με αυτές να λειτουργούν εξιλαστήρια προς το μέρος του. Αποτέλεσε όμως μία προσωπικότητα βαθιά εμποτισμένη από το μεταρρυθμιστικό πνεύμα και τη σύγχυση ταυτοτήτων της εποχής, μία εγκληματική προσωπικότητα που βρισκόταν σε άμεση αλληλεπίδραση με τον ελληνικό περίγυρο. Ο Παπαχρόνης πιθανότατα θα εμφάνιζε εγκληματική συμπεριφορά ανεξάρτητα από τις κοινωνικές συγκυρίες, οι συγκυρίες όμως αυτές παράλληλα είναι που καθόρισαν και το είδος της εγκληματικής του συμπεριφοράς. Παρά την αυθυπαρξία της παραβατικής του προσωπικότητας δηλαδή, το περιεχόμενο και η κατεύθυνση αυτής βρέθηκαν σε ανοιχτό διάλογο με τα κοινωνικά τεκταινόμενα και διαμορφώθηκαν αναλόγως. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε πως η βασική παράμετρος που βρέθηκε στο επίκεντρο της δεκαετίας που μεγάλωσε ο Παπαχρόνης, αυτή δηλαδή της νέας θέσης και του ρόλου των γυναικών, είναι ακριβώς αυτή που βρέθηκε και στο στόχαστρο της εγκληματικής του δράσης, καταδεικνύοντας την ανοιχτή και τροφοδοτούμενη τους σχέση.

Υπό αυτή και μόνο την οπτική, ο Παπαχρόνης μπορεί να ερμηνευτεί σαν μία αντανάκλαση της μεταβατικής ρευστότητας της εποχής στον καθρέπτη του εγκληματικού χώρου, σαν ένα αντιπροσωπευτικό και παράλληλα εγκληματικά μεγενθυμένο είδωλο της ανδρικής άρνησης για προσαρμογή στα νέα δεδομένα. Μπορεί να είναι αδύνατη η αναγωγή των υπόλοιπων ανδρών στα χαρακτηριστικά μίας εγκληματικής προσωπικότητας όπως ο Παπαχρόνης, αλλά αντιστρόφως, μέσω της τόσο τρανταχτής και γλαφυρής ψυχοσύνθεσης του Κυριάκου, είναι ευκολότερο το πέρασμα στην ανάλυση του γενικότερου πλαισίου. Η έντονα σκιαγραφημένη περίπτωση του Παπαχρόνη λειτουργεί συνεπώς ερμηνευτικά και επεξηγηματικά για τη ψυχολογία των ανδρών της εποχής με αντίστοιχο υπόβαθρο, παρόλο που η αντίστροφη προσέγγιση είναι αδύνατη λόγω της χασματικής απόστασης που τους χωρίζει. Το πλούσιο υλικό που εκμαιεύεται από την υπόθεση του πάντως βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την έμφυλη αναπροσαρμογή της ελληνικής κοινωνίας και εμπεριέχει ένα μωσαϊκό ανδρικών χαρακτηριστικών, τα θραύσματα του οποίου βρίσκονταν μοιρασμένα σε μικρότερο και πολύ πιο αθώο βαθμό σε μία πληθώρα ανδρών της εποχής. Η διερεύνηση της συγκεκριμένης εργασίας λοιπόν θα μπορούσε να συνοψιστεί καταλήγοντας πως στο πρόσωπο του Κυριάκου Παπαχρόνη συμπυκνώνονται σε ένα πλήρες και βίαιο κολλάζ όλες εκείνες οι κατά τ'άλλα αθώες και διάσπαρτες σκέψεις, ανασφάλειες και αμφιβολίες που θα μπορούσαν να εντοπιστούν κομμάτι-κομμάτι στον μέσο παραδοσιακό άνδρα της

εποχής. Στο πρόσωπο του ξεσπάει και εκτονώνεται συνεπώς η υπόκωφη και σιωπηρή συλλογική άρνηση με τη μορφή της ηχηρής και εκκωφαντικής ατομικής βίας.

7. Βιβλιογραφία

Άρθρα

- Αλισανόγλου Π. (15/12/1982). " Έφεδρος Ανθ/γος των ΛΟΚ ο "δράκος" της Δράμας". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 1
- Αλισανόγλου, Π. (15/12/1982). "Ο αναπήρας της νεκρής φοιτήτριας πρόδωσε τον "δράκο". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7
- Αλισανόγλου, Π. (16/12/1982). "Τα εννιά εγκλήματα". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3
- Αλισανόγλου, Π. (16/12/1982). "Χτυπούσα όποια έβρισκα μπροστά μου". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3
- Αλισανόγλου, Π. (18/12/1982). "Αποκαλυπτική συνέντευξη με τον Δράκο". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ.3
- Αλισανόγλου, Π. (12/1/1963). "Αρνείται το φόνο της ιερόδουλης ο Παπαχρόνης". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5
- Αθανασίου, Α. (3/4/2004). "Προκάλεσα μεγάλο και άδικο πόνο...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 23
- Βαφειάδης, Ν. (26/6/1983) "Θανατοποινίτης σούπερσταρ, με την άδεια... τίνος;", *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 34
- Βλάχος, Α. (18/6/2017). "Οι αστέρες του εγκληματικού πανθέου. Όπως τους έζησα.". *Αθηναϊκό – Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων*. (διαθέσιμο στο: <http://www.amna.gr/home/article/163842/Oi-asteres-tou-egklimatikou-pantheou-Opos-tous-ezisa>)
- Δερμιτζάκης, Α. (13/10/2012). "Κυριάκος Παπαχρόνης: Ο «δράκος της Δράμας» και οι επώνυμοι φίλοι του". *Πρώτο Θέμα*, (διαθέσιμο στο: <http://www.protothema.gr/greece/article/229687/kyriakos-papaxronhs-o-drakos-ths-dramas-kai-oi-eponymoi-filoi-toy-/>)
- Βυθούλκας, Δ. (9/12/2004). "Ο "δράκος" που διατείνεται ότι έγινε "άγιος"". *ΤΟ ΒΗΜΑ*
- Καββάθας, Β. (11/10/1983). "Ομολογίες χωρίς ξύλο...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3
- Καρανάτση, Ε. (9/12/2004) "Ελεύθερος ο Παπαχρόνης που αποκήρυξε τον Εωσφόρο". *Η Καθημερινή* [διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/202903/article/epikairothta/ellada/eley8eros-o-papaxronhs-poy-apokhry3e-ton-ewsforo>, τελευταία πρόσβαση: 9/5/2017]
- Λαμπρόπουλος, Β. (17/9/2013). "Έξι δράστες, δώδεκα φρικιαστικά εγκλήματα". *ΤΟ ΒΗΜΑ* (διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=530460>)
- Μαθιουδάκης, Μ. (10/10/1983) "Ο δράκος δούλευε όλη τη βδομάδα και χτυπούσε μόνο τα Σαββατοκύριακα". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7
- Νικολακόπουλος, Δ. (28/1/1996). "Τα τέρατα του αιώνα". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 73
- Παπαδόπουλος, Α. (15/12/1982). "Ο αναπήρας της νεκρής φοιτήτριας πρόδωσε τον "δράκο" δολοφόνο της". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7
- Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983). "Ομολογεί, αλλά και αρνείται ο παπαχρόνης". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελίδα 5

- Παπαδόπουλος, Λ. (16/6/1983). "Με 2 πρόσωπα ο δράκος...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5
- Παπαδόπουλος, Λ. (17/6/1983). "Γελούσε προκλητικά ο δράκος...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5
- Σπυροπούλου, Β. (18/10/1983). "Ανατριχιαστική αντιπαράσταση δράκου-θυμάτων". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3
- Σπυροπούλου, Β. (18/10/1983) "Δημόσια συζήτηση για τη βία-βιασμό ". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3
- Τσαουσιδής, Κλ. (18/6/1983). "Προκλητικός ο δράκος και μετά την καταδίκη του από το Στρατοδικείο.". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5
- Τσαουσιδής, Κλ. (19/6/1983). "Απειλεί να αποδράσει ο "δράκος" Παπαχρόνης". *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 13
- Φάτσης, Γ. (16/12/1982) "Τώρα ο νόμος είναι με τις γυναίκες και όχι εναντίον τους". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7
- Χαρδαβέλλας, Κ. (13/6/1983). "Αρχίζει αύριο η δίκη του "δράκου της δράμας" στο Στρατοδικείο Θεσσαλονίκης". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ 7
- Χαρδαβέλλας, Κ. (14/6/1983). "Πως εξηγείται η επιθετικότητα του δράκου". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5
- Χαρδαβέλλας, Κ. (16/6/1983). "Με 2 πρόσωπα ο δράκος...". *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5
- Ramsland, K. (20/4/2012). "Women who love serial killers, Why some women sacrifice so much for extreme offenders". *Psychology Today* (διαθέσιμο στο: <https://www.psychologytoday.com/blog/shadow-boxing/201204/women-who-love-serial-killers>)
- Roper, C. (03/07/2017). "There's Nothing 'Feminist' About Defending Pornography". *Huffington Post* (διαθέσιμο στο: http://www.huffingtonpost.co.uk/caitlin-roper/theres-nothing-feminist-a_b_17353836.html)

Άρθρα χωρίς συγγραφέα

Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ:

- Ο Δράκος προετοίμαζε μ'επιμέλεια τα εγκλήματα. (19/12/1982). *ΤΟ ΒΗΜΑ*, σελ. 16

Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ:

- Αποκαλυπτική συνέντευξη με τον δράκο. (16/12/1982). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7
- Σκότωνε για να δείξει ότι είναι άνδρας. (16/12/1982). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 9
- Στρατοδικείο θα δικάσει τον "δράκο". (17/12/1982). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 3
- Άλλα δύο θύματα μίλησαν για το "δράκο", ορίστηκαν ψυχίατροι. (8/1/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 16
- Ο δράκος απειλεί τους φρουρούς. (28/1/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 12
- Ο "δράκος" φοβάται το λυντσάρισμα (8/6/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ.3
- Διέλυσε το κελί του ο "Δράκος". (8/8/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 5
- Ο δράκος φόβισε το θύμα του και μέσα στο δικαστήριο. (14/12/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 7
- Τελευταία παράσταση του Παπαχρόνη. (16/12/1983). *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ.7

Άρθρα σε Επιστημονικά Περιοδικά

- Αβδελά, Ε. (2006). «Το φύλο στην ιστοριογραφία. Ένα δυο πράγματα που ξέρω γι' αυτό». *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 94, σελ. 38-42.
- Αβδελά, Ε. και Ψαρρά, Α. (1997). *Σιωπηρές ιστορίες: γυναίκες και φύλο στην ιστορική αφήγηση*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ. 309
- Βαΐου, Ντ. (2009). "Ταυτότητες/Ετερότητες Γυναικών στην Πόλη". *Ίνδικτος*. τεύχος 21, σελ. 175-8
- Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. (2007) "Κρατικός Φεμινισμός, πολιτικές για την έμφυλη ισότητα και κοινωνικές αντιλήψεις". *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τεύχος 29, σελ. 7-12, 17-24
- Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. "Γυναίκες και Πολιτική/ Γυναίκες και Πολιτική Επιστήμη". *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τεύχος 31, σελ. 3-5, σελ. 9
- Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. (1996). "Πολιτική ταυτότητα, γυναικεία υποκειμενικότητα και δημοκρατία." *Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης*, τεύχος 30, σελ. 39
- Richards. D. *Resisting Injustice and the Feminist Ethics of Care in the Age of Obama: "Suddenly... All the Truth Was Coming Out"*. *Routledge Research in American Politics and Governance*, σελ.143

Βιβλία

- Αθανασίου, Α. (2006). *Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*. Αθήνα: Νήσος, σελ. 85-94
- Βαμβακάς, Β. Και Παναγιωτόπουλος, Π. (2014). *Η Ελλάδα στη δεκαετία του '80, Κοινωνικό, Πολιτισμικό και Πολιτικό Λεξικό*. Αθήνα: Επίκεντρο, σελ. 30-31, 42-59, 152-3, 156-158, 434-6, 640-1
- Βαρίκα, Ε. (1995) , "Επανάδρυση ή επιδιόρθωση της δημοκρατίας ; Το αίτημα της ισάριθμης αντιπροσώπευσης των φύλων", *Περιοδικό Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 57, σελ. 26-7,
- Βαρίκα, Ε. (2000). *Με διαφορετικό πρόσωπο. Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα: Κατάρτι, σελ. 294-308
- Βαρίκα, Ε. (2009). *Για μια πολιτική γραμματική του φύλου*. Αθήνα: Πλεθρον, σελ. 19-21
- Ιγγλέση, Χ. (1997). *Πρόσωπα γυναικών, προσωπεία συνείδησης. Συγκρότηση της γυναικείας ταυτότητας στην ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Οδυσσέας, σελ. 28, 30-31
- Καντσάς, Β., Μουτάφης, Β. Και Παπαταξιάρχης, Ε. *Φύλο και Κοινωνικές Επιστήμες στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σελ. 261-64
- Μπαρμπαλιού, Ε. (2017). *Η επιστροφή του άνδρα, λύνοντας τη σιωπή αιώνων*. Αθήνα: Πεδίο, σελ 55-67
- Σόμπολος, Π. (2017). *Οι αστέρες του εγκληματικού πάνθεου. Όπως τους έζησα*. Αθήνα: Πατάκης, σελ. 179-180
- Στρατηγάκη, Μ. (2007) *Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*, Αθήνα: Μεταίχιμο, σελ. 28, 153-4, 176-77
- Τσουκαλάς, Κ. (1990). *Ταξίδι στο Λόγο και την Ιστορία*. Αθήνα: Πλέθρον, σελ. 264-5

- Giddens , A. (2009). *Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg, σελ. 280-281
- Bennett, J. (2006). *History Matters. Patriarchy and the Challenge of Feminism*. Manchester: Manchester University Press., σελ. 50-57
- Bonn, S. (2014). *Why We Love Serial Killers: The Curious Appeal of the World's Most Savage Murderers*. Skyhorse, σελ. 47-64
- Evans, M. (2004). *Φύλο και Κοινωνική Θεωρία*, Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 73-9, 106-110
- Malti-Douglas, F. (2007). *Encyclopedia of Sex and Gender*. Detroit: Macmillan., σελ. 125-28
- Hall, S., Held, D. και McGrew, A.,. *Η Νεωτερικότητα Σήμερα, Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτική, Πολιτισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλα, σελ 424-5
- Karen, G. (1995). *The Woman of Reason : Feminism, Humanism, and Political Thought*. Cambridge: Polity Press, σελ. 120-28
- McCullough, M.E., Bellah, C.G., Kilpatrick, S.D. και Johnson, J. L. (2001). "Vengefulness: Relationships with forgiveness, rumination, well-being, and the Big Five." *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27:5, σελ. 601-610.

Διατριβές:

- Γρηγορόπουλος, Η. (2007). *Η ανδρική ταυτότητα κατά την αντίληψη δύο γενεών Ελλήνων. Ανίχνευση της σχηματικής σταθερότητας και αλλαγής της ανδρικής ταυτότητας*. Διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. σελ. 38-45 (διαθέσιμο στο: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15272#page/38/mode/2up>)
- Παπαμάννου, Γ. Π. (2010). *Ανθρωποκτόνοι κατ'εξακολούθηση και κατά συρροή - Το ελληνικό παράδειγμα*. Πάντειο Πανεπιστήμιο, σελ. 301-370